

The background image shows a serene landscape with a calm lake in the foreground. A small, red rowboat with two people is visible on the water. The middle ground is dominated by a dense forest of tall, thin trees, likely pines or similar conifers. The sky above is clear and blue.

PER BERGGRÉN

Värmlands pärlor

PER BERGGRÉN

Värmlands pärlor

VÄRMLANDS PÄRLOR

Foto, text och layout Per Berggrén
Strandvägen 18, 652 23 Karlstad
054-24 06 99 – perberggren@comhem.se

Förlag Berggrén & Meyer-Lie
Herrgårdsgatan 10, 652 24 Karlstad
054-10 12 16 – a.meyer-lie@mail.bip.net

Tryckt hos Ljungföretagen i Örebro 2004
Papper Silverblade silk 150 g
Typsnitt Minion och Avenir

ISBN 91-973720-3-X

THE NATURE OF VÄRMLAND

TABLE OF CONTENTS

7	HIS ROYAL HIGHNESS PRINCE CARL PHILIP
9	VÄRMLANDS PÄRLOR – WHAT IS THAT?
11	THE NATURE
27	KARLSTAD
45	THE BORDER COUNTRY
59	THE MINERAL KINGDOM
81	ALFRED NOBEL – CREATOR OF THE NOBEL PRIZE
95	PICASSO IN VÄRMLAND
103	THE AUTHORS
117	THE TRINITY CHURCH
129	ROTTNEROS PARK
143	SILLEGÅRDEN
159	THE VON ECHSTEDT MANOR
175	THE ELK HUNTING
193	TROT RACING
205	THE BURN-BEATING FINNS

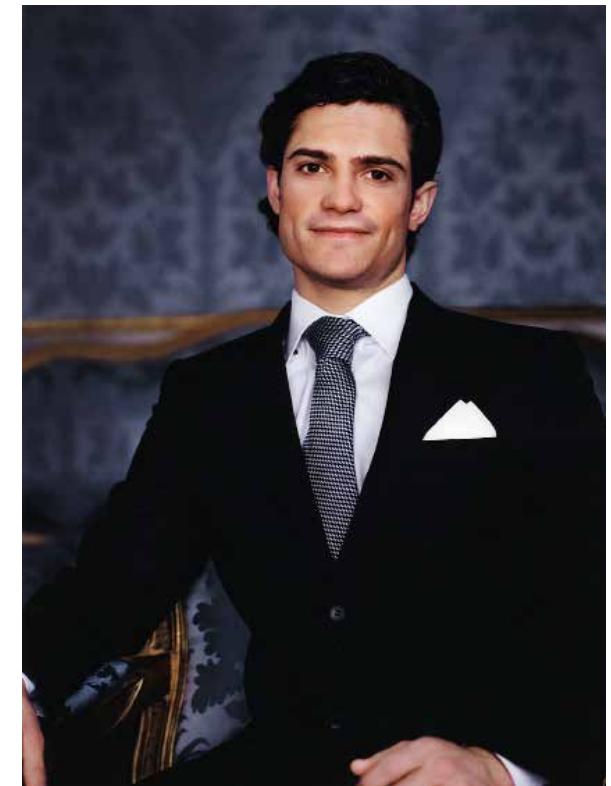
INHALTSVERZEICHNIS

7	SEINE KÖNIGLICHE HOHEIT PRINS CARL PHILIP
9	VÄRMLANDS PÄRLOR – WAS IST DAS?
11	DIE NATURE
27	KARLSTAD
45	DER GRENZLAND
59	DAS MINERALKÖNIGREICH
81	ALFRED NOBEL – SCHÖPFER DES NOBEL PREISES
95	PICASSO IN VÄRMLAND
103	DIE SCHRIFTSTELLER
117	DIE DREIFALDIGKEITSKIRCHE
129	DER PARK IN ROTTNEROS
143	SILLEGÅRDEN
159	DER VON ECHSTEDT HOF
175	DER ELCHJAGD
193	DAS TRABRENNEN
205	DIE SCHWENDEN-FINNEN

Innehåll

HANS KUNGLIGA HÖGHET PRINS CARL PHILIP	7
VÄRMLANDS PÄRLOR – VAD ÄR DET?	9
NATUREN	11
KARLSTAD	27
GRÄNSLANDET	45
MINERALRIKET	59
ALFRED NOBEL	81
PICASSO I VÄRMLAND	95
FÖRFATTARNA	103
TREFALDIGHETSKYRKAN	117
ROTTNEROS PARK	129
SILLEGÅRDEN	143
VON ECHSTEDTSKA GÅRDEN	159
ÄLGJAKTEN	175
TRAVSPORTEN	193
SVEDJEFINNARNA	205
VIKTIGASTE KÄLLOR	221

Hans Kungliga Höghet Prins Carl Philip är en mycket omtyckt hertig av Värmland. Vi som bor här betraktar honom som en ”kunglig värmlänning”.

Hans Kungliga Höghet Prins Carl Philip

Jag känner stor samhörighet med Värmland. När jag föddes valde min far detta landskap till mitt hertigdöme. De givmilda värmlänningarna skänkte mig i dopgåva en fritidsstuga i Sunne, dit jag gärna åker för att vara ute i den vackra, böljande naturen och koppla av med familj och vänner.

Jag har många fina minnen från min skoltid i Värmland. Där fick jag vänner och bekanta, som jag återser då och då. Vid mina officiella uppdrag möter jag öppna och glada personer. Värmland är för mig också ett landskap, som givit Sverige stora personligheter inom kultur och vetenskap.

HIS ROYAL HIGHNESS PRINCE CARL PHILIP

I feel a deep relationship with the county of Värmland. At my birth my father decided that this county was to be my duchy. The generous people of Värmland gave me a country house in Sunne as a christening present. I enjoy going there to be in the beautiful, billowing landscape and to relax together with family and friends.

I have many fine memories of my schooldays in Värmland. There I got many friends and acquaintances that I still see from time to time. In connection with my official tasks I encounter open-minded and friendly people.

Furthermore, for me Värmland is a region which has given Sweden great representatives in culture and science.

I enjoy keeping in touch with Värmland and to follow the on-going development. Värmland is a great region with fantastic and creative people.

I hope this book will show all the opportunities Värmland has to offer and that the readers will feel at home in texts and pictures.

Det är intressant att hålla kontakten med Värmland och följa den utveckling, som ständigt sker. Värmland är ett fint landskap med fantastiska och kreativa människor.

Jag hoppas denna bok skall kunna visa på alla de möjligheter Värmland har att erbjuda och att läsarna skall känna igen sig i både text och bild.

A handwritten signature in blue ink that reads "Carl Philip".

SEINE KÖNIGLICHE HOHEIT PRINZ CARL PHILIP

Ich empfinde starke Zusammengehörigkeit mit Värmland. Als ich geboren war, wählte mein Vater diese Landschaft zu meinem Herzogtum. Die grosszügigen Värmländer schenkten mir als Taufgeschenk ein Freizeithaus in Sunne, wohin ich gern fahre um draussen in der schönen, wogenden Natur zu sein zur Erholung mit Familie und Freunden.

Ich habe viele schöne Erinnerungen an meine Schulzeit in Värmland. Da bekam ich Freunde und Bekante welche ich hin und wieder sehe. Bei meinen offiziellen Aufträgen treffe ich offene und frohe Menschen.

Värmland ist für mich auch eine Landschaft, die Schweden grosse Persönlichkeiten in Kultur und Wissenschaft gegeben hat.

Es ist interessant, Kontakt mit Värmland zu haben und der Entwicklung zu folgen die ständig vorwärts geht. Värmland ist eine schöne Landschaft mit phantastischen und kreativen Menschen.

Ich hoffe, dass dieses Buch alle Möglichkeiten zeigt die Värmland zu bieten hat, und dass die Leser sich in Text und Bild wiedererkennen.

Värmlands pärlor – vad är det?

Är korset i Röden en pärla? Är fisket i Vänern en pärla? Är Lars Magnus Ericssons barndomshem i Värmskog en pärla? Ja, kanske. Det beror ju på vem som gör bedömningen. I själva verket finns det gott om pärlor i Värmland och landskapet Värmland, som i sitt sydostligaste hörn även omfattar en del av Örebro län, är en pärla i sig. Det är ingen idé att ens försöka att redovisa alla. Mitt urval är mycket subjektivt. Någon annan väljer kanske andra pärlor.

Avsikten med denna bok är att den skall ge ett smakprov på den värmländska kulturen. Boken skall vara lika intressant för oss värmlänningar som för de gäster vi har. Det skall vara en bok som vi gärna tar med oss till goda vänner i andra delar av världen för att visa vad vi har omkring oss.

Vad är då värmländska pärlor? Min strävan har varit att i bild och ord visa de värmländska företeelser som är speciella för oss som älskar vårt Värmland. Då kan det lika väl vara Rottneros park som älgtjakt eller rent av travsport, som ju har sina

svenska rötter i Värmland. Men det kan också vara den vackra och spännande von Echstedtska gården från 1700-talet.

Att göra en bok om Värmland har varit ett omfattande projekt som krävt mycket resande och mycket väntan på de rätta ljusförhållandena. Men det har varit intressant och lärorikt och jag har träffat många trevliga och hjälpsamma människor. Alla dessa vill jag tacka för vänligt bemötande och värdefull hjälp.

Några personer har betytt särskilt mycket och dessa vill jag tacka extra: **Urban Karlstam**, som hjälpt mig med formgivningen. **Inger**, min hustru, som stöttat, haft kloka synpunkter och läst. **Anita Meyer-Lie**, som läst och rättat och administrerat. **Bertil Löfgren**, som har rest med mig, läst och haft kloka synpunkter. **June Milander**, som hjälpt till med den engelska texten. **Åsa Eneljung, Sigrid och Jarko Czerny**, som hjälpt till med den tyska texten.

Karlstad i maj 2004
Per Berggrén

VÄRMLANDS PÄRLOR – WHAT IS THAT?

The two words mean "Pearls of Värmland" or Treasures of Värmland. There are many and it is impossible to show all of them. Therefore, I have chosen some that shine more clearly than the others. It is my intention to present a sample of the culture in Värmland to people who live here and to those who come here as our guests.

VÄRMLANDS PÄRLOR – WAS IST DAS?

Die zwei Wörter bedeuten „Perlen in Värmland“. Es gibt viele davon und ich habe versucht einige auszuwählen. Das Buch soll genau so interessant für die Menschen in Värmland sein, wie für die Gäste die uns besuchen. Es soll die Kultur und Gebräuche in der Landschaft beschreiben.

Naturen
The nature
Die Natur

Skogarna

Att vistas i Värmland betyder att man har hela Sveriges natur aldeles inpå knuten. Den sydligaste delen av norsksvenska fjällkedjan slutar i norra Värmland. Detta ger den här delen av landskapet ren norrländskaraktär med bergstoppar på omkring 700 meter, väldiga skogsområden och stor rikedom på sjöar och myrar.

Bergen och skogarna har under flera århundraden givit Värmland ett välstånd. Bergen, framför allt i landskapets östra delar, Bergslagen, har innehållit högkvalitativ järnmalm som exporterats till andra länder. Nu har malmen tagit slut och skogen har blivit den viktigaste naturtillgången. Den är råvara vid tillverkning av papper. Detta har lett till att industrier med koppling till pappersframställning har etablerats i länet med bland annat världsledande företag för tillverkning av pappersmaskiner.

14

Skogen betyder också att värmelänningen kan känna friheten och friden i orörd natur. Allemansrätten gör att skogens rikedomar på svamp, lingon och blåbär är tillgängliga för alla som vill ta vara på möjligheten att förse sig med dessa delikatesser och skogarna är så stora att man kan finna områden som man har aldeles för sig själv.

Vintrarna i norra Värmland är också norrländska. Den rika tillgången på snö i kombination med ihållande perioder med köldgrader har gjort det möjligt att satsa på vintersportanläggningar. Branäs har en av de längsta slalombackarna i landet och ypperliga förutsättningar för längdskidåkning.

THE FORESTS

Living in Värmland means that you have all different kinds of Swedish wilderness at your doorstep. In the northern part of Värmland we find the southern stretches of the Norwegian-Swedish mountain range. This gives this part of the county a touch of the mountainous north of Sweden with peaks of 700 metres, vast forests and marshland.

For several hundred years mountains and forests have been the basis of Värmland's economy. The mountain has given high quality iron ore, especially in the eastern parts of the county. The ore has been exported to other countries. The forests have been a great resource for forest industry.

The vast forests mean that the people of Värmland can enjoy the freedom and peace of nature untouched by man. The legal right of access to open country makes it possible for anyone to find their own favourite area for walking, picking mushrooms, lingonberries, blueberries and cloudberries.

The winters in northern Värmland are similar to those in the north of Sweden. The great amounts of snow paired with long cold periods have made it possible to build winter sport resorts. Branäs has one of the longest slalom slopes in Sweden and superb conditions for cross-country skiing.

DIE WÄLDER

In Värmland zu wohnen bedeutet, Schwedens Natur konzentriert um sich zu haben. Der südlichste Teil der norwegisch-schwedischen Gebirgskette endet in Nordvärmland. Berge von 700 m Höhe, enorme Wälder, eine Menge Seen und Moore geben der Landschaft einen Norrländscharakter. Berge und Wälder haben während Jahrhunderten Värmland seinen Wohlstand gegeben. Die Berge, besonders im östlichen Värmland – Bergslagen – enthielten hochwertige Erze, die in andere Länder exportiert wurden. Der Wald liefert das Grundmaterial für die Papierindustrie.

Für die Menschen bedeutet der Wald Freiheit und Frieden in unberührter Natur. „Allemansrätten“ bedeutet, dass man freien Zugang zur Natur hat und die Delikatessen des Waldes wie Pilze, Preiselbeeren und Heidelbeeren sammeln darf. Die Wälder sind so groß, dass man einen Platz nur für sich selbst finden kann. Die Winter in Nordvärmland sind schneereich und kalt, ideal für Wintersportanlagen. Branäs hat eine der längsten Slalomabfahrten des Landes und beste Voraussetzungen für Langskilauf.

Djurlivet

De stora skogarna gör att vilda djur får leva fritt utan att störas av människor. En resa genom landskapet innebär garanterat att man åtminstone ser rådjur beta vid sidan av vägarna. Rådjur finns i stora mängder och det är inte ovanligt att de till och med besöker tättebygda områden för att smaka på de färska tulpanskotten under våren.

Älgen är ett annat av de vilda djur som man kan se i Värmland. I vissa områden

är den så vanlig att den är en plåga och det är av stor vikt att regelbundet bedriva älgjakt för att hålla stammen lagom stor. Särskilt intressant är att det i Värmland finns en egen vit älgstam.

Vargen är Värmlands landskapsdjur. Här finns en fast stam som förökar sig och som ibland skadar den fredliga fårhanteringen. Dessutom finns även både björn, lo, räv, grävling och bäver .

ANIMAL LIFE

Wild animals live in the vast forests without being disturbed by people. Anyone who travels in Värmland will see roe deer along the roads. In springtime roe deer pay visits to gardens in the suburbs and taste the fresh sprouts of tulips.

Impressive elks can be seen in Värmland. In some parts of the county they are so frequent that they are considered a threat to growing trees as they relish in the tender tree sprouts. Hunting is organised every year to keep the number of elks down. Of special interest is that there is a small population of white elks in the county.

The wolf is the animal symbol of Värmland. There is a strain of wolves in the county. The number of wolves is growing and they have occasionally attacked sheep. Beside roe deer, elks and wolves, there are bears, lynx, foxes, badgers, beavers and many other kinds of animals in Värmland.

DAS TIERLEBEN

In den großen Wäldern können die wilden Tiere frei leben ohne von Menschen gestört zu werden. Bei einer Fahrt durch die Landschaft sieht man oft Rehwild friedlich äsend. Rehe kommen auch gern in Vororte und bevorzugen im Frühjahr vor allem Tulpen.

In Värmland gibt es auch viele Elche, die in gewissen Gebieten zu einer Plage werden können, sie bevorzugen vor allem Äpfel in den Gärten und verursachen große Schäden in den Waldpflanzungen.

Um den Elchstamm in Massen zu halten wird jeden Herbst die regulierte Jagd durchgeführt. Besonders interessant für Värmland ist, dass es hier einen weißen Elchstamm gibt. Der Wolf ist das Landschaftstier von Värmland. Es gibt einen wachsenden festen Stamm, der den Schafzüchtern Probleme machen kann. Außerdem gibt es Bären, Luchse, Füchse, Dachse und Biber.

Slättlandet

De sydligare delarna av Värmland och områdena i anslutning till Klarälvens och de långsträckta sjöarnas dalgångar har efter den senaste nedisningen legat några tusen år under vatten. Efter landhöjningen har marken här blivit bördig och lämplig för jordbruk. Omkring åtta procent av landskapets yta är uppodlad.

THE FLAT COUNTRY

For some thousand years the southern parts of Värmland, the areas close to the river Klarälven and land close to the long lakes were covered with water. After the elevation of the land this has made these areas fertile and suitable for farming. About eight percent of the land in Värmland is farmed.

DAS FLACHE LAND

Die südlichen Teile von Värmland, und die Gebiete mit den langgestreckten Seen und Tälern im Anschluss zum Klarälven, haben nach der letzten Eiszeit einige tausend Jahre unter Wasser gelegen. Nach der Landerhöhung wurde das Gebiet fruchtbar und eignete sich bestens für die Landwirtschaft. Ungefähr acht Prozent der Fläche werden bewirtschaftet.

19

 Halgårn, ett biflöde till Klarälven
Halgårn, a tributary to Klarälven
Halgårn, ein Nebenfluss von Klarälven

 Klarälven
The river Klarälven
Fluss Klarälven

Klarälven

Klarälven ringlar sig 300 kilometer genom landskapet från norska gränsen i norr till ett vidsträckt deltaland vid Vänern i söder. Den har en total fallhöjd på ungefär 200 meter. Ett flertal kraftverk har byggts, framför allt i sträckningen Edebäck-Karlstad där lutningen är stor. Värmlands största kraftwerk finns i Klarälvens nordligaste del vid Höljes. Söder om detta finns brusande forsar och orörd natur. Flera av tillflö-

dena är reglerade. Älvens största vattenfall finns i Munkfors.

Norr om Edebäck är fallhöjden minimal, vilket skapat geologiskt intressanta meanderslingor. En rolig upplevelse utöver det vanliga är att hyra en flotte och färdas längs älven med vattnets hastighet. Vattnet i älvens hela sträckning är rent och härliga sandstränder lockar till bad.

KLARÄLVEN

The river Klarälven winds like a snake 300 kilometers through the landscape from the Norwegian border in the north to the wide delta by lake Vänern in the south. The total height of fall of the river is 200 meters. Several power stations have been built along the river especially between Edebäck and Karlstad. The highest waterfall can be found in Munkfors. The largest power station is in the northernmost part of river Klarälven, in Höljes. South of this station there are rapids and untouched nature.

North of Edebäck the land is flat which has created geologically interesting meanders. An experience out of the ordinary is to hire a raft and travel on the river at the speed of the water. The water in the river is clean and nice beaches tempt to swimming.

KLARÄLVEN

Wie eine Schlange ringelt sich der Klarälv 300 km durch die Landschaft von der norwegischen Grenze im Norden bis zum weitgestreckten Delta im Süden in den Vänern. Er hat ein Gefälle von ungefähr 200 m. Mehrere Kraftwerke wurden angelegt, besonders auf der Strecke Edebäck–Karlstad, wo das Gefälle groß ist. Värmlands größtes Kraftwerk, Höljes, liegt am nördlichsten. Südlich davon gibt es brausende Stromschnellen und unberührte Natur. Die meisten Zuflüsse sind reguliert. Der höchste Wasserfall ist in Munkfors.

Nördlich von Edebäck ist das Gefälle minimal, was geologisch interessante Meanderschlingen entstehen ließ. Ein aussergewöhnlich erholsames Erlebnis ist, ein Floss zu mieten und sich flussabwärts treiben zu lassen. Das Wasser des Flusses ist klar und herrliche Sandstrände locken zum Bad.

Sjöarna

22

Värmland är de 6 000 sjöarnas landskap. Ja, här finns faktiskt så många större och mindre sjöar. Den största är Vänern, Västeuropas största insjö, mot vilken Värmland har cirka 200 kilometers kuststräcka. Frykensjöarna, en 70 kilometer lång djup förkastningsspricka, som löper från Torsby i norr till Fryksta i söder har i långa tider varit en viktig transportled. Klarälvens och den norska älven Glåmas sträckningar ändrades efter istiden och resterna av deras ursprungliga lopp finns kvar i sjösystemen Uddeholm-Väse och Charlottenberg-Arvika-Säffle. Dessutom finns alltså flera tusen sjöar spridda över hela Värmland.

THE LAKES

Värmland is a county of approximately 6 000 lakes. Believe it or not, but there are actually this many big and small lakes here. Vänern is the largest lake in western Europe. Värmland has a shoreline of approximately 200 kilometres along the lake. Lake Fryken, a long deep fault extending from Torsby in the north to Fryksta in the south, used to be an important route for transportation. The river Klarälven and the Norwegian river Glåma changed their reaches after the latest ice-age and remains of their original runnings can be found in the lake systems Uddeholm-Väse and Charlottenberg-Arvika-Säffle.

DIE SEEN

Värmland ist die Landschaft der 6 000 Seen. Ja, hier gibt es wirklich so viele größere und kleinere Seen. Der Vänern ist der größte, und Värmland hat eine Küstenlinie von 200 km. Außerdem ist der Vänern der größte Binnensee Westeuropas. Der Frykensee, eine 70 km lange und tiefe Verwerfung, erstreckt sich von Torsby im Norden bis Fryksta im Süden und war in früheren Zeiten ein wichtiger Transportweg. Der Verlauf des Klarälvens und des norwegischen Flusses Glåma änderte sich nach der Eiszeit, und den ursprünglichen Verlauf findet man im heutigen Seesystem Uddeholm-Väse und Charlottenberg-Arvika-Säffle. Außerdem gibt also noch einige tausend Seen über ganz Värmland verteilt.

23

Friluftsliv

De stora områdena med orörd natur och de många sjöarna erbjuder rika tillfällen till ett skiftande friluftsliv. Skogarna lockar med sitt hälsobringande lugn och allmänsrätten betyder att alla har tillgång till dess svamp och bär. Dessutom kan jaktintresserade varje år delta i den, för många, ”heliga” älgjakten.

De många sjöarna och vattendragen ger goda förutsättningar för framgångsrikt fiske. I Vänern bedrivs ett avancerat yrkesfiske men också sportfiskare kan utnyttja vattnen för sina intressen. Lax, harr, gädda, gös och abborre är några av de fiskar som fångas i de värländska vattnen.

24

LEISURE

The vast areas of untouched nature and the numerous lakes offer opportunities for a variety of leisure activities. The forests tempt with their peaceful atmosphere and fresh air.. The legal right of access to private land allows anyone to enjoy the serenity of the forests for walking and picking mushrooms and berries. People who are interested in hunting can take part in the elk hunting which to some inhabitants is an almost sacred tradition.

The many lakes and rivers offer many possibilities for successful fishing. At lake Vänern there are professional fishermen. Others spend their leisure time fishing for salmon, grayling, pike, pike-perch and perch.

The lakes and rivers mean that people can have as much as they want of yachting and sailing. There is a vast archipelago in Vänern and if you long for the sea you can easily reach the west coast of Sweden via the Göta älv or the Baltic sea via the Göta Kanal. If you prefer a slower pace you can go on a raft down the river Klarälven.

In winter, deep snow in northern Värmland offers good winter sport activities at resorts such as Branäs, Hovfjället, Finnfallen and Värmullsåsen. Skiers can go downhill or set off along cross-country tracks.

Men vattnen betyder också att båtfolket får sitt lyftmäte. Vänern har en skärgård som utanför Värmlands kust kan mäta sig med både Bohusläns och Stockholms arkipelager. Tycker man att Västeuropas största insjö ändå inte räcker till kan man genom Göta älv nå ut till den svenska västkusten och genom Göta kanal komma till Östersjön.

Nordvärlands rika snö tillgång lockar till vintersportaktiviteter. Branäs, Hovfjället, Finnfallen och Värmullsåsen är anläggningar som erbjuder både slalombackar och preparerade längdåkningsspår.

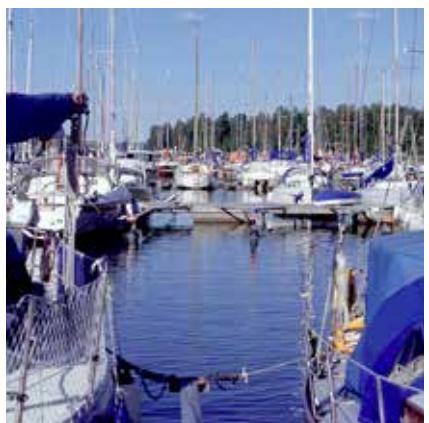
FREIZEIT

Die freie Natur und die vielen Seen bieten reiche Gelegenheit für Freizeitbeschäftigung. Die Wälder locken mit erholsamer Ruhe und „Allmänsrätten“ bedeutet, dass jedermann zu Beeren und Pilzen Zugang hat. Außerdem können Jäger an der jährlichen „heiligen“ Elchjagd teilnehmen.

Die vielen Flüsse und Seen geben gute Möglichkeiten für erfolgreiches Fischen. Der Vänern bietet Berufsfischern guten Fang, aber auch Sportfischer können ihren Interessen nachgehen. Lachs, Äsche, Hecht, Zander und Barsch kann man in värländischen Gewässern fangen.

Auch die vielen Bootenthusiasten kommen auf ihre Kosten. Die Schären des Vänern können sich mit denen der West- und Ostküste messen. Wenn Westeuropas größter Binnensee noch nicht reicht, kann man durch den Göta Älv die Westküste erreichen oder durch den Göta Kanal an die Ostküste kommen. Eine ruhige Reise bekommt man mit einem Floss auf dem Klarälven.

Nordvärlands schneereiche Winter locken zum Wintersport. Branäs, Hovfjället, Finnfallen und Värmullsåsen sind Anlagen für Slalom und Langskilauf.

Karlstad
Residensstaden
The county town
Die Provinzhauptstadt

27

Karlstad med Stadshotellet, domkyrkan och residenset
Karlstad with the principal hotel in the town, the cathedral and the county governor's residence
Karlstad mit Stadthotel, Dom und Residenz

KARLSTAD

Karlstad was granted a town charter in 1584 by the duke of Värmland who became king Karl IX. Already at that time, Karlstad was the main municipality in Värmland. Much of the iron mined in the region was shipped from the harbour of Karlstad.

The town of Karlstad has 50 000 inhabitants and is the seat of the county government. Karlstad is situated on the delta at the estuary of the river Klarälven. The location on the river used to lead to floodings when the spring flood was high. After the construction of a power plant in Höljes it has been possible to control the flows of water in the river.

30

Wood was used as building material in the original town of Karlstad. The town was destroyed by fire on several occasions. In the latest great fire of 1865 most of the town burnt down.

Today Karlstad is a fairly large town and the regional centre of Värmland. It is the seat of a bishop and it has the county administration, the regional hospital and a university. The town has a number of large and small industries and companies. Companies in forestry and in the IT field, in particular, are successful.

KARLSTAD

Värmlands Residensstadt, Karlstad, liegt in Schwedens größtem Deltagebiet, der Mündung des Klarälvens in den Vänern. Die Stadt hat 50 000 Einwohner und mit den Außenbezirken zusammen 80 000.

Karlstad wurde Värmlands erste Stadt als sie im Jahre 1584 die Stadtprivilegien bekam durch Gustaf Vasas Sohn, Herzog Karl, dem späteren Karl IX. Schon damals war die Stadt der Zentralort von Värmland. Ein großer Teil des in der Region produzierten Eisens wurde von hier weiter-transportiert.

Die Lage am Klarälven brachte oft große Überschwemmungen mit sich. Das schwerste Hochwasser war 1916 als der ganze Stadtteil Hagaborg unter Wasser stand. Durch den Bau von Höljes Kraftstation im Jahre 1961 und der Flussregulierung, konnte man die Überschwemmungen abschwächen.

Das ursprüngliche Karlstad bestand aus einfachen Holzhäusern. Dies führte mit sich, dass Karlstad, wie viele andere Städte in gleicher Situation, von verheerenden Bränden heimgesucht wurde. Der letzte Grossbrand war 1865, als die ganze Stadt, bis auf wenige Gebäude, niederbrannte.

Heute ist Karlstad eine moderne mittelgroße Stadt mit Universität, Bezirksverwaltung, Landeskrankenhaus und Bischofssitz. In und um Karlstad sind Groß- und Kleinbetriebe etabliert und im Computerbereich gibt es gute Voraussetzungen zur Weiterentwicklung.

Karlstad

Residensstaden i Värmland, Karlstad, ligger i Sveriges största deltaområde vid Klarälvens utlopp i Vänern. Tätorten har cirka 50 000 invånare, men i kommunen bor omkring 80 000 personer.

Karlstad blev Värmlands första stad år 1584, då Gustaf Vasas son, hertig Karl, som senare blev Karl IX, gav staden dess stadsprivilegier. Redan då var staden centralort i Värmland. En stor del av länetets järn transporterades ut från länet härför.

Läget vid Klarälven har inneburit att staden vid åtskilliga tillfällen till stora delar stått under vatten de år då vårfoden har varit hög. Det högsta vattenståndet i mannaminne var året 1916, då hela stadsdelen Hagaborg stod under vatten. Genom anläggandet av Höljes kraftwerk 1961 med tillhörande vattenreglering har de stora

översvämnningarna minskat, men fortfarande tränger vatten in i källarna i de hus som ligger nära älven när det är högvatten.

Det ursprungliga Karlstad var en kåkstad bestående av huvudsakligen trähus. Detta har fört med sig att Karlstad, liksom många andra städer i samma situation, drabbats av flera ödeläggande bränder. Den senaste storbranden ägde rum 1865, då hela staden, med undantag av en handfull byggnader, brann ned till grunden.

I dag är Karlstad en modern medelstor stad som är regionalt centrum. I staden finns länsstyrelse, centrallasarett, universitet och stiftskansli för Karlstads stift. Ett flertal företag är etablerade i staden eller i dess närhet. Särskilt it-sektorn samt järn- och pappersindustrin bedriver framgångsrik affärsverksamhet i området.

“Sola i Karlstad” av Herman Reijers framför Stadshotellet
“The Sun in Karlstad” a statue by Herman Reijers, in front of the principal hotel
„Die Sonne von Karlstad“ von Herman Reijers vor dem Stadthotel

”Sola i Karlstad”

Karlstad är en av de städer i Sverige där solen visar sig allra mest och många förknippar staden med begreppet ”Sola i Karlstad”. Men detta grundar sig inte på antalet soltimmar per år utan på en av stadens tidiga invånare.

Hon hette Eva-Lisa Holtz och var servitris i slutet av 1700-talet. Hon var alltid glad och mån om att gästerna skulle trivas. Eva-Lisa blev stadens positiva ansikte utåt och fick därigenom sitt smeknamn ”Sola i Karlstad”.

32

“THE SUN IN KARLSTAD”

Due to its position on lake Vänern, Karlstad is a meteorological area of frequent high pressure and therefore has a great amount of sunshine. The expression “The Sun in Karlstad”, however, refers to a young girl, Eva-Lisa Holtz, who was a waitress at the end of the 18th century. She was always friendly and made the guests feel well. Her smile was as warm as the sun. Therefore she was called “the Sun in Karlstad”.

“SONNE VON KARLSTAD”

Karlstad ist eine der Städte in Schweden, wo man die meisten Sonnenstunden im Jahr genießen kann, und viele verknüpfen dieses mit dem Begriff „Die Sonne von Karlstad“. Dieser Begriff hat aber mit den Sonnenstunden nichts zu tun, sondern bezieht sich auf eine Einwohnerin im 18. Jahrhundert.

Sie hieß Eva-Lisa Holtz und war Kellnerin. Sie war immer freundlich zu den Gästen und gut gelaunt, dafür bekam sie den Kosenamen „Die Sonne von Karlstad“.

33

Vattenstaden

Karlstad har vuxit upp just där Klarälven möter Vänern i Sveriges största deltaområde. Vatten i form av älvsförgreningar, sjövatten och en kanal sätter sin prägel på staden och har fört med sig att Karlstad har landets största insjöhamn.

Effektiv rening av Klarälven betyder att vattnet är rent och att karlstadsborna gärna söker sig till någon av stadens stränder. Ett antal badplatser finns inne i centrala staden.

THE WATER TOWN

The Klarälven estuary consists of a large delta and this is where the town of Karlstad has developed. The river has two main branches, several ramifications and canals that link them. Karlstad is the most important inland harbour in Sweden.

Highly effective sewage treatment means that the water is clean. On sunny summer days the inhabitants of Karlstad go swimming at the sandy beaches in the middle of the town.

DIE WASSERSTADT

Karlstad liegt im größten Flussdelta Schwedens, nämlich am Klarälven, ehe er in den Vänersee einfließt. Sieben Flussarme, Seewasser und ein Kanal setzen ihren Pragel auf die Stadt und tragen dazu bei, dass Karlstad den größten Binnenhafen im Lande hat.

Effektive Kläranlagen haben dazu beigetragen das Wasser im Klarälven zu reinigen, sodass die Einwohner gern die Badeplätze der Stadt aufsuchen.

Stadsträdgården

Centralt i Karlstad ligger Stadsträdgården, som anlades på 1860-talet, med engelska parker som förebild. Parken är 5,5 hektar stor. Vackra, välsköpta planteringar och informativa skyltar gör anläggningen till både ett klassrum för biologistudier och en plats för vila åt själen.

I parken fanns en restaurang som brann ned till grunden 1959 efter det att en pyroman tänt på. Fontänen från slutet av 1800-talet minner om gamla tider då det var ett folknöje att besöka parken, äta en bit mat och lyssna till någon av stadens mässingsorkestrar.

36

THE TOWN GARDEN

The town garden is situated in the centre of Karlstad. It was created at the end of the 19th century on the pattern of English parks. Beautiful, well tended plantations and informative signs make the park both a classroom for botanical studies and a place for relaxation.

In the park there used to be a restaurant. A pyromaniac put it on fire and it burnt down in 1959. The fountain reminds us of the old days when people visited the park, had something to eat and listened to brass music.

DER STADTPARK

Central in Karlstad liegt der Stadtpark, der 1860 nach englischem Vorbild angelegt wurde. Der Park ist 5,5 ha groß. Gut gepflegte Anlagen mit informativen Schildern machen den Park zu einem Naturraum für Biologiestudien und einen Ruheplatz für die Seele.

Im Park gab es ein Restaurant, welches von einem Brandstifter 1959 niedergebrannt wurde. Die Fontaine aus dem 19. Jahrhundert, erinnert an die gute alte Zeit, als die Bewohner den Park besuchten, etwas Gutes aßen und tranken und einem Messingorchester zuhörten.

Musikstaden

Karlstad, liksom flera andra städer i Värmland, har stark förankring inom kulturen. Utbudet av musik är stort och omfattar allt från klassisk musik via jazz till dansbandsmusik. Värmlandsoperan har skapat sig ett aktat namn genom bland annat lovprisade uppsättningar av Wagners krävande operor och flera namnkunniga orkestrar inom populärmusiken har sin hemvist i staden.

En mycket uppskattad företeelse i Karlstad är då kommunen bjuder in till den årligen återkommande gratiskonserten med Sven-Ingvars orkester på Sandgrundsudden. Cirka 30 000 åhörare kan då kostnadsfritt lyssna på ett av Skandinaviens mest populära dansband när de spelar sina älskade melodier.

38

 Blomsterdekoration framför Karlstads teater
Flower plantation in front of Karlstad's theatre
Blumenarrangement vor dem Theater in Karlstad

 Publik vid gratiskonserten med Sven-Ingvars orkester
The audience at the open air concert with Sven-Ingvar's
Das Publikum beim freien Konzert mit Sven-Ingvars

 Sven-Ingvars orkester
Sven-Ingvar's band
Sven-Ingvars Orchester

THE MUSIC TOWN

Culture is of great importance in Karlstad as in many other towns in Värmland. The choice of music is wide, from classic music to jazz and dance-band music. The Värmland Opera has staged some of the great operas by Wagner and gained a good reputation all over Sweden. Many famous pop bands in the popular genre originate from Karlstad.

A highly appreciated event in Karlstad is when the town council arranges the annual free open-air concert with the Sven-Ingvar's band at Sandgrundudden. The band is one of the most popular ones in Scandinavia and approximately 30 000 people come to listen to them and enjoy their beloved songs and music.

DIE MUSIKSTADT

Karlstad hat, wie auch andere Städte in Värmland eine große Kulturtradition. Das Angebot an Musik ist groß und umfasst alles von klassischer Musik über Jazz bis Tanzorchester-Musik.

Die Värmlandsoper hat sich einen guten Namen gemacht, zum Beispiel durch die Aufsetzung von Wagners anspruchsvollen Opern. Ebenso gibt es Symphonieorchester und Chöre, sowie Populärmusikorchester.

Ein sehr beliebtes Ereignis ist das jährlich wiederkehrende Konzert mit Sven-Ingvars Orchester auf Sandgrundudden, wozu die Stadt Karlstad einlädt. Ungefähr 30 000 Zuhörer können einem von Skandinaviens populärsten Tanzorchester zuhören, wenn sie ihre beliebten Melodien spielen.

Stenbron

Ett flertal broar leder över Karlstads vattendrag. En av dessa, den gamla stenvalvsbron från slutet av 1700-talet, går över den östra älvgrenen. Bron är 168 meter lång och har tolv vackra stenvalv. Det tog 36 år att bygga bron, som i dag är Sveriges längsta stenvalvsbro.

40

THE STONE BRIDGE

Several bridges lead over the waters in Karlstad. The old stone bridge is from the end of 18th century and is the longest stone bridge in Sweden today. It is 168 meters long and has 12 beautiful vaults. It took 36 years to build the bridge.

DIE STEINBRÜCKE

Viele Brücken gibt es in Karlstad. Eine von diesen, die alte Gewölbesteinbrücke vom Ende des 18. Jahrhunderts, führt über den östlichen Arm des Klarälven. Die Brücke ist 168 m lang und hat 12 Gewölbebogen. Es dauerte 36 Jahre sie zu bauen und ist heute Schwedens längste Steingewölbebrücke.

Naturumet

Klarälvens vidsträckta deltaområde innehåller ett rikt växt- och djurliv. Rikedomen på fisk lockar till sig sportfiskare från flera länder och flyttfåglar mellanlandar varje år i Karlstads våtmarker på sin resa till och från varmare länder. Ett nybyggt naturum i Mariebergsskogen visar på ett pedagogiskt sätt vad som döljer sig i Klarälvens delta.

42

THE NATURUM

The wide delta area of the river Klarälven has a rich water life with a large number of different fishes and other living animals and plants. The richness in fish attracts anglers from many countries. In spring and autumn migratory birds make a stop on their way north or south. The new Naturum in the Mariebergsparken is a museum, which shows the different types of fauna and flora that can be found in the delta of the river Klarälven.

NATURUM

Das breite Deltagebiet des Klarälven bietet eine Vielfalt von Fischen, Pflanzen und sonstigen wasserlebenden Tierarten. Der Artreichtum lockt Sportfischer aus verschiedenen Ländern an. Zugvögel machen Station auf ihrer Reise gegen Süden. Ein neuerrichtetes Naturum im Mariebergsskogen zeigt auf eine pädagogische Art was sich im Klarälvdelta verbirgt.

 Våtmarker vid naturumet i deltaområdet
Wetlands in the Klarälven delta
Das Feuchtgebiet um das Naturum im Delta

 Naturumet med Orrholmens bostadsområde i bakgrunden
The Naturum with the Orrholmen housing area in the background
Das Naturum mit dem Stadtviertel Orrholmen im Hintergrund

Gränslandet

The border country
Der Grenzland

45

Gränsröse och grängata
Boundary stone and mark
Grenzstein und Grenzschnieise

THE BORDER AREA

There are 35 roads that cross the border between Värmland and Norway, more than half of the total amount of roads between the two countries. Smuggling has always been widespread which has caused the customs officers a lot of trouble. During the Second World War intense courier activity supported the Norwegian resistance movement in their successful struggle against the occupants.

Shopping has always been lively in the border area. Sometimes it has been profitable for Swedes to buy certain products, such as flour and margarine, in Norway and for Norwegians to buy, in particular, wine and petrol in Sweden.

The two countries have much in common in the border area. People who live there speak the same language. It is not unusual that they find their wife or husband on the other side of the border. There is also large-scale co-operation in many political matters. On the whole, the resources of the border area are made the best use for both countries. In western Värmland it is sometimes closer for women to go to a maternity ward in Norway to have their children.

48

DAS GRENZGEBIET

Die Grenze zwischen Värmland und Norwegen ist ungefähr 300 km lang und besteht aus enormen Wäldern, Sümpfen und offener Landschaft. Die Grenze ist durch eine 20 m breite abgeholtzte Strecke markiert die deutlich zeigt, wo Schweden aufhört und Norwegen beginnt.

35 fahrbare Wege führen von Värmland nach Norwegen, welches nicht der EU angehört. Das Schmuggeln war schon immer bedeutend, und die wenigen Zollbeamten haben große Schwierigkeiten die Gesetzestreue zu überwachen. Während des Zweiten Weltkrieges haben Kuriere die Grenze überschritten und dem norwegischen Widerstand große Hilfe geleistet.

Die Geschäftsleute im Grenzgebiet konnten sich immer an den Kunden aus dem anderen Land erfreuen. Manchmal war es lohnend für die Schweden, Mehl, Margarine und Zucker in Norwegen einzukaufen, während die Norweger Fleisch, Wein und Treibstoff aus Schweden bezogen.

Im übrigen haben die beiden Länder im Grenzgebiet viel gemeinsam, man spricht fast die selbe Sprache und es ist nicht ungewöhnlich, dass man seinen Ehepartner auf der anderen Grenzseite findet. Auch in politischen Fragen wird zusammengearbeitet. Im Krankenwesen ist ebenfalls ein Austausch, z.B. Unfallhilfe.

Gränslandet

Värmlands gräns mot Norge är ungefär 30 mil lång. Längs dess sträckning möter man alla sorters natur, från stora urskogar och vidsträckta myrar till öppet slättland. Gränsen markeras med en cirka 20 meter bred gränsruta, som mycket tydligt visar var Sverige slutar och Norge börjar.

35 körbbara vägar, mer än hälften av det totala antalet i hela Sverige, går från värländsk mark över gränsen in i Norge, som inte tillhör EU. Smugglingen har alltid varit omfattande. Detta innebär stora svårigheter för tullen som skall övervaka laglydigheten. Under Andra världskriget bidrog en intensiv kurirtrafik över gränsen till den norska motståndsrörelsens framgångsrika kamp.

Affärsmännen i gränsområdet har alltid kunnat glädja sig åt kunder från det and-

ra landet. Periodvis har det varit lönsamt för svenskar att inhandla matvaror som mjöl och margarin i Norge medan norrmännen gärna gör sina inköp av både matvaror, vin och bensin i Sverige.

För övrigt har de båda länderna mycket gemensamt med varandra i gränsområdet. Man talar nästan samma språk, det är inte ovanligt att man hittar sin fru eller man på andra sidan gränsen och det pågår ett utbrett samarbete i en rad politiska frågor. Många kvinnor, som ska föda barn, har närmare till BB i Norge än i Sverige och över huvud taget utnyttjas gränstrakternas resurser på ett för bågge länderna värdefullt sätt.

Oroliga tider

I den östligaste delen av Värmland utbreder sig de vilda Kilsbergen. Innan det fanns någon gräns mellan Sverige och Norge förde detta med sig att Värmland orienterades västerut och människorna påverkades både kulturellt och språkligt av norrmännen.

Under flera hundra år stod en kamp mellan svenskar och norrmän om Värmlands tillhörighet. Bittra strider utkämpades och befolkningen i gränsområdena fick

utstå oerhörda lidanden då soldater drog fram i bygderna. Gårdar brändes, djur togs i beslag och kvinnor våldtogs. Kulmen nåddes i samband med Hannibalfejden 1644 då i princip hela västra Värmland skövlades och de flesta gårdarna brändes ned.

För att försvara gränsen anlades 1651 Eda skans med en besättning på 1 400 soldater. Under årens lopp har skansen förstärkts fram till år 1814 då Sverige bildade union med Norge och skansen förlorade sin betydelse och förföll.

50

UNSETTLED TIMES

In the eastern parts of Värmland the wild mountain range Kilsbergen stretches out. Before there was a border between Sweden and Norway the mountain range in the east meant that the region was oriented towards Norway and its people were influenced by Norwegian culture and language.

For several hundred years, Swedes and Norwegians fought over the political association of Värmland. At times, there were violent fights and the inhabitants in the border districts suffered enormously from passing soldiers who burnt down houses, stole cattle and raped women. The peak in the sufferings occurred during the Hannibal feud in 1644 when all of the western parts of Värmland was ravaged and most farms were destroyed.

In order to defend the border the Eda fortress was built in 1651. It had a garrison of 1 400 soldiers. The fortress was fortified until 1814 when Sweden and Norway formed a union. At this point the fortress lost its importance and fell into decay.

ZEITEN DER UNRUHE

Im östlichen Värmland breiten sich die ranken Kilsbergen aus. Ehe es eine feste Grenze zwischen Norwegen und Schweden gab, orientierte sich Värmland nach Westen zu und wurde sprachlich und kulturell von Norwegen beeinflusst.

Unter Jahrhunderten stritt man sich um die Zugehörigkeit Värmlands, und die Bevölkerung im Grenzgebiet litt schwer unter den Kämpfen. Bauernhöfe wurden niedergebrannt, das Vieh beschlagnahmt und Frauen vergewaltigt. Den Höhepunkt erreichte man mit der Hannibalfehde im Jahre 1644, wo fast ganz Westvärmland verwüstet wurde und wobei die meisten Bauernhöfe niedergebrannt wurden.

Um die Grenze zu verteidigen, baute man 1651 die Befestigungsanlage Eda Skans, mit einer Besatzung von 1 400 Soldaten. Im Laufe der Jahre wurde die Schanze verstärkt bis 1814, als Schweden und Norwegen eine Union bildeten. Danach verlor Eda Skans an Bedeutung und verfiel.

Unionsupplösningen

De flera hundra åren av blodiga strider mellan Sverige och Norge upphörde år 1814 då en union mellan de båda länderna bildades. För Norges del innebar detta en större självständighet än vad man haft tidigare under den danska kronan. Dock var Sverige i stor utsträckning inriktat mot öster medan Norge, som var beroende av sin sjöfart och goda förbindelser med bland annat England, mer vände sig åt väster.

52

I Norge växte successivt fram en strävan efter frihet och vid 1800-talets slut rådde ett spänt förhållande mellan de båda unionsländerna. Den 7 juni 1905 förklarade det norska stortingen att man lämnade unionen. Det väckte starka känslor i Sverige och

långt framskridna planer fanns på ett militärt anfall mot Norge.

Konflikten löstes emellertid genom förhandlingar, som var avslutade den 26 oktober 1905. Resultatet av dessa var att Norge blev en självständig stat och de båda parterna kom överens om att upprätta en fredad zon på bågge sidor om gränsen där inga vapen eller befästningar fick förekomma.

Förhandlingarna ägde rum i den praktfulla festalen i Frimurarhuset i Karlstad. 50 år efter den fredliga upplösningen avtäcktes Fredsmonumentet av skulptören Ivar Johnson på Stora torget i Karlstad.

THE END OF THE UNION

Hundreds of years of wars between Sweden and Norway ended in 1814 when Norway was forced into a union with Sweden. Norway was granted a large degree of independence but due to the lively trade and shipping the Norwegians were oriented towards the west. At the end of the 19th century relations between the two countries were strained and escalated to a crisis. On the 7th of June 1905, The Norwegian parliament declared that they had left the union. This caused the Swedish army to plan an invasion of the former union partner.

However, the conflict was settled in negotiations and on the 26th of October 1905 Norway was declared an independent state. A demilitarised zone was set up on both sides of the border.

The peace negotiations took place in the magnificent assembly room of the Masonic lodge in Karlstad. A peace monument was unveiled on the Great Square in Karlstad, 50 years after the peaceful end of the union.

DIE AUFLÖSUNG DER UNION

Nach der Unionsbildung 1814 zwischen Norwegen und Schweden hörten die jahrhundertlangen blutigen Kämpfe auf. Norwegen bekam mehr Selbstständigkeit als man vorher unter der dänischen Krone hatte. Schweden hatte sich mehr gegen Osten ausgerichtet, während Norwegen durch ihre Seefahrt und den guten Verbindungen zu England sich den Westen annäherte.

Mit der Zeit strebte Norwegen nach voller Freiheit und Ende des 19. Jahrhunderts herrschte ein gespanntes Verhältnis zwischen den beiden Unionsländern. Am 7. Juni 1905 erklärte das norwegische Parlament den Austritt aus der Union. Das weckte starke Gefühle in Schweden und ein militärischer Anfall gegen Norwegen wurde erwogen.

Jedoch wurde der Konflikt am 26. Oktober 1905 friedlich gelöst. Norwegen wurde ein selbstständiger Staat und man kam übereins, keine Waffen oder Befestigungen im Grenzland zuzulassen.

Die Unionsverhandlungen fanden im prachtvollen Saal der Freimaurer in Karlstad statt. 50 Jahre nach der Unionsauflösung wurde das Friedensdenkmal, geschaffen von Ivar Johnson, auf dem Marktplatz in Karlstad enthüllt.

 "Frihetsgudinna" av Ivar Johnson på Stora torget i Karlstad
"The statue of Peace" by Ivar Johnson on Stora torget in Karlstad
„Die Friedensgöttin“ von Ivar Johnson auf dem Marktplatz von Karlstad

 Festalen i Frimurarhuset
The assembly room in the Freemason's lodge
Der Festsaal im Haus der Freimaurer

 Frimurarhuset i Karlstad
The Freemason's lodge in Karlstad
Das Freimaurer Haus in Karlstad

KUNG OSCAR I:

*"Hädanefter är krig mellan
skandinaviska bröder omöjligt."*

Fredsmonumentet på gränsen mellan Sverige och Norge
The peace monument on the border between Sweden and Norway
Das Friedensdenkmal auf der Grenze zwischen Schweden und Norwegen

Morokulien

På initiativ av den svenska fredsrörelsen föddes i början av 1900-talet idén att fira Sveriges 100-åriga period av fred. Cirka 26 500 kronor samlades in och den 16 augusti 1914 invigdes det statliga fredsmonumentet i Eda på gränsen mellan Sverige och Norge inför drygt 12 000 personer. År 1959 skapades fredsriket Morokulien på platsen i samband med ett populärt radioprogram för flyktinghjälpen. Namnet kommer från det norska ordet moro och det svenska ordet kul, som betyder rolig.

Avsikten med fredsriket Morokulien var att främja freden på jorden och ett flertal framstående personligheter med Folke Bernadotte i spetsen har framträtt vid monumentet för att manifestera freden på jorden. Paradoxalt nog utbröt Första världskriget samma år som fredsmonumentet i Eda invigdes.

54

MOROKULIEN

Initiated by the Swedish peace movement, the idea of celebrating 100 years of peace in Sweden was born in the beginning of the 20th century. Money was collected and on the 16th of August 1914 the impressive peace monument in Eda on the border between Sweden and Norway was inaugurated. In 1959 the peace country Morokulien was proclaimed when there was a radio programme for aid to refugees. The name related to the Norwegian word "moro" and the Swedish word "kul" which mean funny.

The purpose of the peace country Morokulien was to encourage peace on earth and several personalities with Folke Bernadotte at the head have appeared in a manifestation of peace. Paradoxically the First World War broke out the same year as the peace monument in Eda was inaugurated.

MOROKULIEN

Durch die Initiative der schwedischen Friedensbewegung entstand Anfang des 20. Jahrhunderts die Idee, Schwedens hundertjährige Friedensperiode zu feiern. 26 500 Kronen für ein Friedensmonument wurden eingesammelt und am 16. August 1914 wurde es in Eda, genau auf der Grenze zwischen Norwegen und Schweden in Anwesenheit von 12 000 Personen eingeweiht.

Die Absicht mit dem Monument war, den Frieden auf Erden zu bewahren und viele Persönlichkeiten mit Folke Bernadotte an der Spitze haben dort für den Frieden manifestiert.

An dieser Stelle schuf man 1959 zusammen mit einem populären Radioprogramm für Flüchtlingshilfe, das Friedensreich Morokulien. Der Name Morokulien ist zusammengesetzt aus dem norwegischen Wort „moro“ und dem schwedischen „kul“ und bedeutet Vergnügen. Ironie des Schicksals war, dass im selben Jahr der Einweihung des Friedensmonumentes der Erste Weltkrieg ausbrach.

Andra världskriget

År 1914 började Första världskriget. 25 år senare inleddes Andra världskriget och när Norge invaderades den 9 april 1940 blev krigets följer en realitet i Värmland. En ström av flyktingar, både militär trupp och civila, flydde över gränsen. Redan under första veckan avväpnades 4 600 norska soldater. Cirka 400 bilar, 400 hästar, 5 000 gevär och 10 ton artilleriammunition togs om hand av svenska myndigheter.

Under beredskapsåren pågick en intensiv byggaktivitet i Värmland. Cirka 120 skansar till en kostnad av drygt 30 miljoner kronor byggdes för att förhindra en fientlig inmarsch i Sverige. Beredskapsstyrkan anpassades till rådande hotbild. Under hösten 1942 fanns 220 000 soldater i Värmland.

THE SECOND WORLD WAR

In 1914, the same year as the peace monument in Eda was inaugurated, the First World War broke out. When the Second World War started, 25 years later, and Norway was invaded by the Germans on the 9th of April 1940, the war also brought about consequences for Värmland.

A great number of refugees, both military troops and civilians, fled over the border from Norway to Sweden. During the first week after the invasion, 4 600 Norwegian soldiers were disarmed, 400 cars, 400 horses, 5 000 rifles, and 10 tons of artillery ammunition were taken care of.

During the crisis large-scale military construction was carried out in Värmland. Around 120 strong points were built at a cost of somewhat more than 30 million Swedish crowns. Emergency troops were mobilised along the border according to the current threat. During the autumn of 1942 there were 220 000 soldiers in Värmland.

DER ZWEITE WELTKRIEG

Der erste Weltkrieg begann 1914. 25 Jahre später brach der Zweite Weltkrieg aus, und als Norwegen am 9. April 1940 besetzt wurde, waren die Folgen des Krieges eine Realität für Värmland. Ein Strom von Flüchtlingen, sowohl militärische Truppen als auch zivile Bevölkerung, flohen über die Grenze nach Schweden. Schon während der ersten Woche wurden 4 600 norwegische Soldaten entwaffnet. 400 Militärfahrzeuge, 400 Pferde, 5 000 Gewehre und 10 Tonnen Artilleriemunition wurden beschlagnahmt.

Während dieser Krisenjahre wurde eine Verteidigungslinie ausgebaut. 120 Bunker, sollten einen feindlichen Einmarsch verhindern. Die Verteidigung wurde dem damaligen Drohgebilde angepasst. Im Herbst 1942 waren 220 000 Soldaten in Värmland stationiert.

Mineralriket

The mineral kingdom
Das Mineralkönigreich

THE IMPORTANCE OF IRON

As early as 5 000 years ago, in Egypt and what today is Turkey, people learnt to transform iron ore into tools and weapons. This contributed greatly to create the great empires of those times. Later, as the art of forging spread, advanced cultures appeared in Crete, Greece and Rome. In time, the knowledge of iron working spread to Scandinavia.

Some hundred years BC the Iron Age began in Sweden when people learnt to extract ore from bogs and lakes. The ore was heated in melting holes which made it malleable and possible to work.

During the 13th century people learned how to extract iron ore found in rock. Fire-setting and later powder and dynamite made it possible to reach and extract iron hundreds of metres down.

There was a great abundance of iron ore in Värmland. It was of high quality and was in great demand during the 17th to 19th centuries. But iron was not the only mineral that was mined. Also silver and other kinds of minerals have been extracted from the mountains. There is a great concentration of various minerals in Värmland. Actually, Värmland, and the old mining village Långban, in particular, is the largest deposit of various mineral in the world.

62

DIE BEDEUTUNG DES EISENS

Schon vor 5 000 Jahren konnte man in Ägypten aus Eisenerz Geräte und Waffen herstellen. Dies war ein entscheidender Grund, worauf der Reichtum und Wohlstand der damaligen Reiche sich aufbaute. Mit der Ausbreitung der Schmiedeskunst bildeten sich hochentwickelte Kulturen auf Kreta, in Griechenland, im Römerreich und kam allmählich nach Skandinavien.

Einige Jahrhunderte vor Christi Geburt begann die Eisenzeit in Schweden. Damals hob man die Erzklumpen aus Seen und Sümpfen. Das Erz wurde in Erdgruben erhitzt, es wurde spröde und konnte so zu Eisen verarbeitet werden. Anfangs geschah dies in kleinem Masse, auch hier in Värmland.

Im 13. Jahrhundert lernte man, das Eisenerz aus dem Berg zu gewinnen, indem man sich mühsam in den Berg hackte. Erst später, als man Schwarzpulver und Dynamit hatte, konnte man den Erzadern viele hundert Meter in die Tiefe des Berges folgen.

Das Eisenerz in Värmland war reichlich und von guter Qualität. Dieses Erz war auf dem Weltmarkt begehrte, besonders vom 17. bis 19. Jahrhundert und trug zum Wohlstand von ganz Schweden bei. Eisen war nicht das einzige Mineral, was gefördert wurde, es gab auch Silber und andere Metalle. In den Bergen von Värmland gibt es eine Konzentration von verschiedenen Metallen. Värmland, mit dem alten Grubenort Långban als Zentrum, ist in der Tat das weltreichste Gebiet verschiedener Mineralien.

Järnets betydelse

Redan för 5 000 år sedan kunde man förvandla järnmalmen till redskap och vapen i Egypten och det som i dag är Turkiet. Detta var en avgörande faktor som starkt bidrog till att skapa den tidens stora riken och dess välstånd. Efterhand som smideskonsten spred sig bildades nya högt stående kulturer på Kreta, i Grekland, i Romarriket och vidare norrut i riktning mot vårt land.

Några århundraden före Kristus började järnåldern i Sverige. Då tog man upp malm från myrar och sjöar. I smältgropar rostades malmen, så att den blev spröd och därigenom blev det möjligt att bearbeta själva järnet. Inledningsvis skedde denna hantering i mycket blygsam skala bland annat i Värmland.

På 1200-talet lärde man sig att utvinna den järnmalmen som ligger inbakad i berget.

Först genom tillmakning och senare genom att använda krut och dynamit kunde man arbeta sig in i berget och följa malmådrorna flera hundratals meter ner i jordens innandöme.

Järnmalmen i Värmland var riklig och av hög kvalitet. Den blev eftertraktad på världsmarknaden, framför allt under 1600-, 1700- och 1800-talen, och detta ledde till ett välstånd i hela Sverige. Men järn var inte den enda mineralen som bröts. I landskapet har också brytning av silver och andra metaller varit en viktig del av bergshanteringen. I de värmländska bergen har skapats en väldig koncentration av olika metaller. Värmland, med det gamla gruvsamhället Långban som centrum, är i själva verket världens mest mineralrika område.

 Kyanit, Värmlands landskapssten, från trakten av Ekshärad
Kyanit, the county stone of Värmland, from the Ekshärad district
Kyanit, der Landschaftsstein von Värmland aus der Gegend von Ekshärad

Världens mest mineralrika område

Bildandet av världens mest mineralrika område, Långban i Värmland, är en process som började för två miljarder år sedan med väldiga vulkanutbrott och långa perioder av sedimentavlagringar. Den fortsatte med att jordskorpan veckades och att nya smälter från jordens inre blandades in i redan tidigare bildade bergarter. Istider har kommit och gått och avlösts av varma perioder.

Många faktorer har under årmiljonernas lopp bidragit till att stora mängder järnmalm bildats i ett stråk från Värmland och österut genom mellersta Sverige. Järnet har blivit inneslutet i varierande bergarter och särskilt i Långban har förutsätt-

64

ningarna varit gynnsamma för tillkomsten av ett stort antal olika mineraler.

Ingenstans på hela jorden finns så många mineraler på ett och samma ställe. Över 300 olika sorter har hittats i Långban, vilket är en tiondel av vad världen känner till. Mineraloger från alla jordens hörn besöker det lilla gruvsamhället för att forska och studera förhållandena här.

Även i resten av länet finns rikliga tillgångar på olika bergarter. Värmlands landskapssten, kyanit, bryts i trakten av Ekshärad.

THE DISTRICT WITH THE RICHEST VARIETY OF MINERALS IN THE WORLD

The process of shaping Långban in Värmland, the district that has the richest variety of minerals in the world, began 2 billion years ago with enormous eruptions from volcanoes and long periods of sedimentation. The process continued with the folding of the crust and with magma from the inner earth that mixed with different kinds of rock. Ice ages have succeeded the hot periods.

During millions of years, many factors have contributed to create the iron ore in Värmland. The iron has been embedded in different kinds of rock. In Långban, especially, the conditions have been favourable to the creation of a rich variety of minerals.

No district on earth has so many different minerals. More than 300 kinds have been found in Långban, which is the tenth of all different minerals known in the world. Mineralogists from all over the world come to the little mining village in order to carry out research and to study the conditions there.

All over the county there is a rich variety of minerals. The county stone of Värmland, kyanit, is mined in the near Ekshärad.

DAS MINERALREICHSTE GEBIET DER WELT

Vor 2 Milliarden Jahren, als gewaltige Vulkanausbrüche herrschten, begann der Entstehungsprozess des mineralreichsten Gebietes im jetzigen Ort Långban in Värmland. Die Erdkruste faltete sich und neue Lavamassen mischten sich mit den vorherigen Bergarten. Eiszeiten kamen und wurden von warmen Perioden unterbrochen.

Viele Faktoren haben im Laufe von Millionen Jahren dazu beigetragen, dass sich große Mengen Eisenerz von Värmland durch Mitteschweden zum Osten gebildet haben. Das Eisenerz ist in verschiedenen Bergarten eingeschlossen, und besonders in Långban waren die Voraussetzungen günstig für die Entstehung verschiedener Mineralien.

Nirgendwo auf der Erde gibt es so viele Mineralien an einer Stelle, und in Långban hat man 300 verschiedene Sorten gefunden, welches einem Zehntel der Vorkommnisse auf der Welt entspricht. Mineralogen aus der ganzen Welt besuchen Långban.

Auch in der restlichen Provinz findet man verschiedene Bergarten. Värmlands Landschaftsstein, Kyanit, wird in der Nähe von Ekshärad gewonnen.

65

Farväl till dagsljuset

Att arbeta i gruvorna innebar att man sade farväl till dagsljuset. När gruvhålen blev djupa var det orationellt att transportera arbetarna ned och upp varje dag. De fick många gånger stanna under jorden långa perioder för att sköta sina åligganden.

66

GOODBYE TO DAYLIGHT

Working in the mines meant saying goodbye to daylight. When the pits were deep it was not possible to lift the workers down and up every day. Often they had to stay for long periods under ground to do their job.

AUF WIEDERSEHEN ZUM TAGESLICHT

Als die Erzgruben tiefer wurden, lohnte es sich nicht, die Arbeiter täglich runter und rauf zu befördern. Sie mussten oft während langer Zeit in der Grube bleiben und somit dem Tageslicht auf Wiedersehen sagen.

Brytningen

Från början bröts malmen genom så kallad tillmakning. Man eldade på berget, så att det sprack sönder, och därefter kunde man hacka fram malmen och bearbeta den. I början av 1700-talet övergick man till att använda krut, vilket innebar att djupare liggande malmstråk blev åtkomliga. I mitten av 1800-talet sprängde man med nitroglycerin och femtio år senare utnyttjades dynamit.

Arbetet var, med våra ögon sett, mycket primitivt. I Hornkullens silvergruva vid Nykroppa har man bland annat hittat träklubbor, som användes vid tillmakningsprocessen, och tjärbloss, som arbetarna bar i munnen, för att lysa sin väg. Genom sinnrika konstruktioner, så kallade stånggångar, överfördes vattenkraft till pump- och hissanordningar.

68

OLD-TIME MINING

In the old times the ore was first mined by fire-setting. The workers heated the rock until it cracked and the ore could be separated from the rock. In the beginning of the 18th century they began to use powder, which made it possible to reach the deeper lying ore. In the middle of the 19th century, nitro-glycerine was used and fifty years later mining was further improved with the invention of dynamite.

From our point of view, the work was very primitive. A wooden hammer used during the fire-setting process and a tar torch that the workers carried in their mouths to illuminate their way have been found in the silver mine of Hornkullen at Nykroppa.

DER ABBAU

Anfangs sprengte man dem Berg in der Grube durch Feuer und Wasser und konnte dann das Erz heraushacken. Im 18. Jahrhundert verwendete man Schwarzpulver, dann Nitroglycerin und 50 Jahre später, Dynamit.

Mit unseren Augen gesehen war die Arbeit sehr primitiv. In der Silbergrube von Hornkullen bei Nykroppa, fand man Holzkeulen zum Herausschlagen von Erz und Kienspänen, welche die Arbeiter mit den Zähnen hielten um Licht zu haben. Durch sinnvolle Konstruktionen verwendete man Wasserkraft für Pumpen und Aufzüge.

Den renoverade stånggången i Nordmarks gruvområde
The renovated pole-walk in the mining area at Nordmark
Der erneuerte „Stangweg“ der Grube in Nordmark

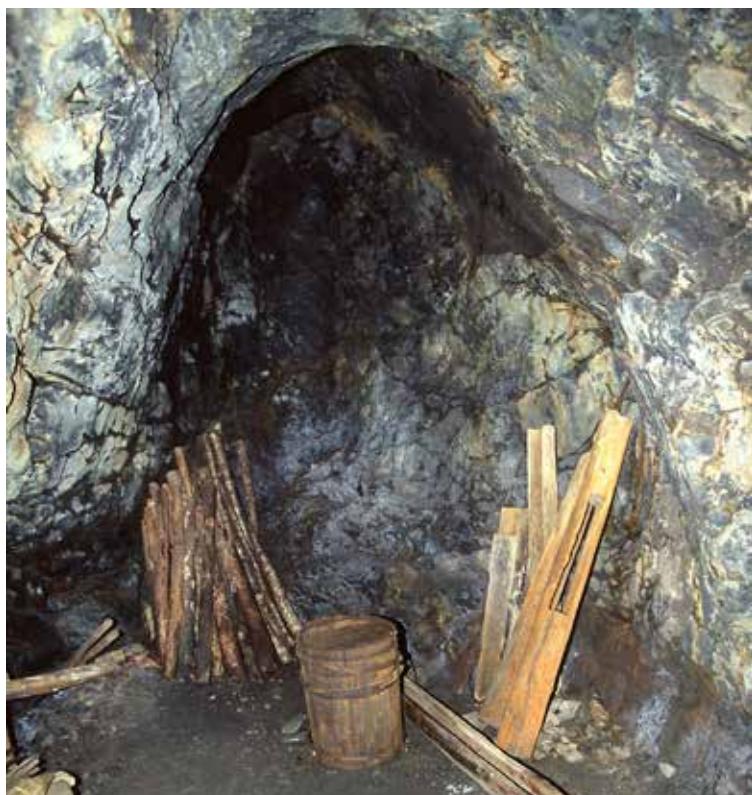
Tjärbloss, som arbetarna höll i munnen, för att belysa arbetsplatsen
Torch of tar that the worker held in his mouth to light up his working site
Kienspäne, die der Arbeiter im Mund hielt, um seinen Arbeitsplatz zu beleuchten

Tillmakningshål i Hornkullens silvergruva
Fire-setting hole in the silver mine at Hornkulen
Abbaustelle in der Silbergrube von Hornkullen

Ort i Hornkullens silvergruva
Gallery in the silver mine at Hornkulen
Ort in der Silbergrube in Hornkulen

Hyttor och hamrar

I östra Värmland fanns i mitten av 1500-talet 15 hyttor, där malmen smältes till järn. Inledningsvis producerades smidbart osmundjärn, men från och med 1500-talets andra hälft användes masugnar vid tillverkning av tackjärn, vilket senare bearbetades vidare i hammarsmedjor. I början av 1600-talet fanns 45 hyttor och ett trettiotal hamrar i Filipstads Bergslag.

En förutsättning för järnframställningen var riktig tillgång på skog för att få ved att elda med i masugnarna men också vattenkraft för att driva anläggningarna. Dessa båda naturtillgångar fanns i riktig mängd i Värmland och hyttor och hammarsmedjor växte upp över hela länetts yta.

70

SMELTING HOUSES AND HAMMERS

One condition for producing iron was rich supplies of wood for the fire in the blast-furnaces but water-power to operate the works was also necessary. These two natural resources existed abundantly in Värmland and smelting houses and hammers grew up all over the county.

In the middle of the 16th century there were 15 smelting houses in eastern Värmland where the ore was smelted into iron. At first a primitive form of malleable iron was produced and during the second half of the 16th century pig-iron was produced in the blast-furnaces. The pig-iron was later worked in hammer forges. An the beginning of the 17th century, there were 45 smelting houses and around 30 hammers in the mining districts around Filipstad.

EISENHÜTTEN UND HAMMERSCHMIEDEN

Im östlichen Värmland gab es Mitte des 16. Jahrhundert 15 Eisenhütten, wo das Erz verarbeitet wurde. Anfangs wurde schmiedbares Osmundeisen produziert, und in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts kamen Hochöfen in Gebrauch um Roheisen herzustellen zu weiterer Bearbeitung in den Hammerschmieden. Anfang des 17. Jahrhunderts gab es 45 Hütten und 30 Hammerschmieden im Grubengebiet von Filipstad.

Eine Voraussetzung zur Eisenherstellung war reichliches Vorkommen von Wald, um Holz für die Hochöfen zu haben, und Wasserkraft zum Antrieb der Hammerschmieden. Dank dieser beiden Naturvorkommen gab es viele Hütten und Schmieden.

71

Hårt och varmt i hyttan

Om arbetet under jord var slitsamt och farligt så var det inte så mycket bättre för dem som arbetade i masugnar och vid hamrar. Den ständiga värmen tärde på arbaternas krafter och sjukdomar grässerade. Det glödande järnet orsakade livsfarliga skador om det kom på avvägar i samband med att det tappades ur ugnen. Även kvinnor och barn utnyttjades för att åstadkomma så effektivt arbete som möjligt.

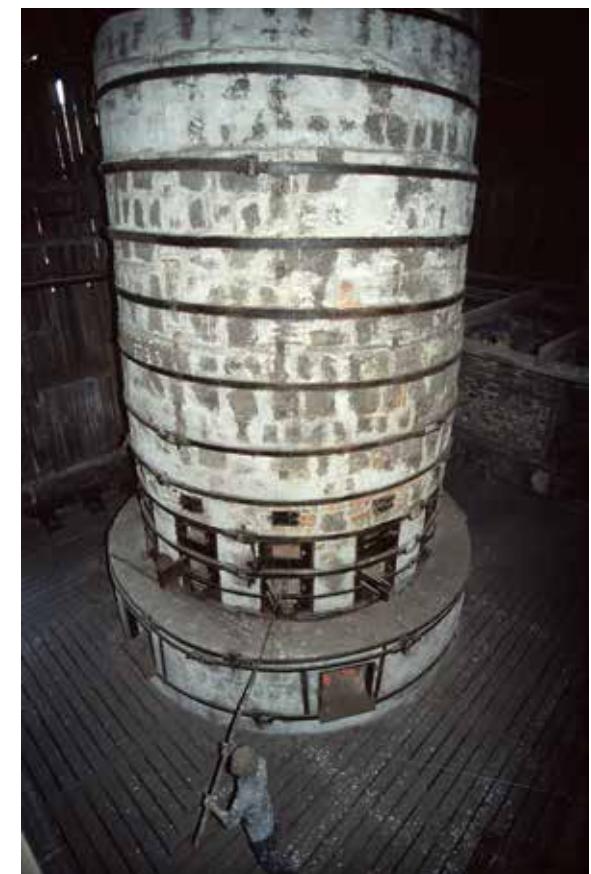
72

TOUGH AND HOT IN THE SMELTING HOUSES

The work under ground was tough and dangerous and it was not much better for those who worked in the smelting-houses and hammers. The heat was a threat to their health and diseases were frequently occurring. The red-hot iron caused grave injuries if it ran out while drawn off. Also women and children were employed in order to make the work as efficient as possible.

HART UND WARM IN DER EISENHÜTTE

Die Arbeit in den Gruben war hart und gefährlich, aber so viel besser war die Arbeit an den Hochöfen und Hammerschmieden auch nicht. Die ständige Wärme zäherte an den Kräften und Krankheiten grässerten. Das glühende Eisen konnte schwere Verletzungen verursachen, wenn es beim Entleeren der Schmelze auf Abwege kam. Auch Frauen und Kinder wurden für die gefährliche Arbeit ausgenutzt.

Bröderna Ericsson

74

Efter hand som större mängder järn utvanns ur bergen sprängdes gruvhålen djupare och kraven på en mer rationell drift ökade. Riskerna ökade och det blev nödvändigt att bistå den mänskliga muskelkraften med olika hjälpmittel. Inledningsvis tog man vattenkraften till hjälp för att underlätta för människorna. Under 1800-talet började man använda hissanordningar för transport av malm och arbetare upp ur och ned i gruvhålen. Pumpanordningar konstruerades för att hålla undan vattnet i de djupa hålen. Järnvägar och kanaler byggdes för att transportera järnet.

I denna miljö växte två genier upp, bröderna Ericsson. Båda var födda i Långban och fadern verkade både inom gruvnäringen och kanalbyggandet. Nils, som var född 1802, var äldst. Han blev den tidens främste kanal- och järnvägsbyggare. På hans meritlista står att han ledde byggandet av kanaler och slussar i Trollhättan, Säffle,

Karlstad, Stockholm och i Dalsland. Under en period var han dessutom chef för Statens Järnvägar och ledde då utbyggnaden av alla stambanor i södra och mellersta Sverige.

Den yngre brodern, som var född 1803, hette John. Han blev uppfinnare och emigrerade vid 23 års ålder till England, där han experimenterade med ångmaskiner och uppfann propellern. 1839 flyttade han till Amerika och påverkade i hög grad utgången av inbördeskriget på 1860-talet, då han konstruerade pansarfartyget Monitor som besegrade sydstaternas Merrimac i ett sjöslag utanför Amerikas ostkust. John Ericsson är begravd i ett statligt mausoleum på Filipstads kyrkogård och de amerikanska färgerna pryder hans kista.

THE ERICSSON BROTHERS

As more and more iron was taken from the mines and the holes were dug deeper the demands for more rational production increased. The work became more dangerous and it was necessary to support the manual power in different ways. In the beginning people used water power. During the 19th century elevators were built to lift workers and ore up and down the shafts. Pumps were deployed to keep the water away. Railroads and canals were constructed.

In these surroundings two geniuses appeared, the Ericsson brothers. They were born at Långban and their father worked with mining and constructing canals. Nils, the older one, was born in 1802. He became an outstanding engineer of canals and railways in Sweden by the middle of the century.

John, the younger brother, was born in 1803. He was an inventor and moved to England at the age of 23. There he conducted experiments with steam engines and invented the propeller. In 1839, he moved to America and highly influenced the outcome of the Civil War as the armoured gun boat, Monitor, constructed by him, defeated the Merrimac of the Confederate fleet.

DIE GEBRÜDER ERICSSON

Mit der Zeit holte man immer mehr Erz aus dem Berg, die Gruben wurden tiefer und mehr rationelle Arbeitsmethoden wurden verlangt. Die Risiken erhöhten sich, und man war gezwungen, der menschlichen Muskelkraft beizustehen. Im 19. Jahrhundert baute man von Wasser getriebene Aufzüge für den Transport von Erz und Arbeitern, und Pumpen entfernten das Wasser aus den Gruben. Eisenbahnen und Kanäle wurden für den Transport des Eisens gebaut.

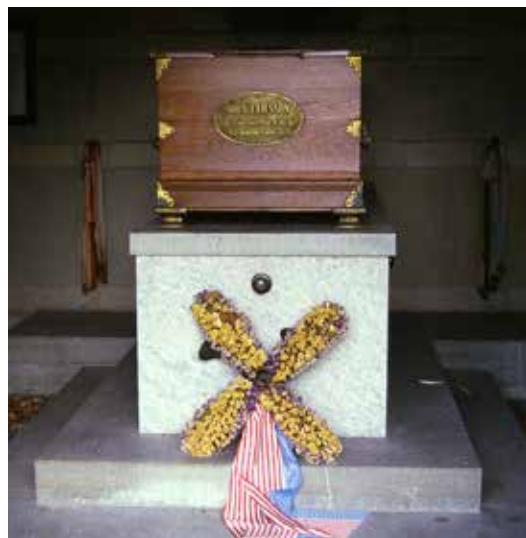
In diesem Milieu wuchsen zwei Genies auf, die Brüder Ericsson. Beide wuchsen in Långban auf und deren Vater war an Grubenbetrieb und Kanalbau beteiligt. Nils, geboren 1802, war der ältere und derzeit bedeutendster Kanal- und Eisenbahnkonstrukteur. Zu seinen Verdiensten zählen das Bauen von Kanälen und Schleusen in Trollhättan, Säffle, Karlstad, Stockholm und Dalsland. Unter einer Periode war er Chef der Schwedischen Staatsbahn und leitete den Ausbau der Stammbahnen in Süd- und Mittelschweden.

Der jüngere Bruder John, geboren 1803, wurde Erfinder und emigrierte mit 23 Jahren nach England, wo er mit Dampfmaschinen experimentierte und den Propeller erfand. 1839 zog er nach Amerika und beeinflusste im höchsten Grade den Ausgang des Bürgerkrieges um 1860. Er konstruierte das Panzerschiff „Monitor“, welches bei der Seeschlacht an der amerikanischen Ostküste, das Panzerschiff „Merrimac“ der Südstaaten besiegte. John Ericsson ist in einem stattlichen Mausoleum in Filipstad begraben und die amerikanische Flagge schmückt seinen Sarg.

 John Ericssons kista i mausoleet
John Ericsson's sarcophagus in the mausoleum
Der Sarkophag von John Ericsson im Mausoleum

 Bröderna Ericssons barndomshem
The birthplace of John and Nils Ericsson
Das Elternhaus von John und Nils Ericsson

 John Ericssons mausoleum på Filipstads kyrkogård
The John Ericsson mausoleum at the cemetery in Filipstad
Das Mausoleum von John Ericsson auf dem Friedhof in Filipstad

Kanaler och järnvägar

Järnet exporterades till andra länder och blev en viktig inkomstkälla för hela Sverige. Men det måste transporteras från produktionsplatsen till en hamn, varifrån det sedan kunde skeppas ut.

Vägarna på 1600-, 1700- och 1800-talen hade dålig bärighet och under tjällossningen var de i många fall helt oframkomliga. Särskilt tunga transporter av malm och järn måste genomföras på annat sätt.

Kalla vintrar betydde att sjöarnas isar kunde utnyttjas, men detta var en osäker transportväg och ibland blev varorna liggande långa tider i väntan på bättre väder. Behovet av att lätt och säkert kunna frakta järnet förde med sig att man i början av 1800-talet experimenterade med en enkel typ av järnvägsspår och hästdragna vagnar

76

i Långban. År 1849 påbörjades byggandet av Sveriges första järnväg mellan Frykens sydspets och Klarälven och samma år anlades också landets andra bana mellan Sjöändan och Kristinehamn.

Mellan sjöarna byggdes kanaler och järnvägar och på så vis skapades unika transportsystem. I östra Värmland utnyttjades 15 sjöar, tre kanaler och tolv hästbanor för att forsla järnet 15 mil.

Några av de gamla järnvägarna har med åren förlorat sin betydelse och man forsöker hitta nya användningsområden för dem. Ett exempel på detta är Nordmark-Klarälvdalens järnväg där man har tagits bort rälsen och asfalterat banvallen. Nu används banan till olika sportaktiviteter såväl sommar som vinter.

CANALS AND RAILROADS

The iron was exported to other countries and became an important source of income for Sweden. But it had to be transported to a harbour from which it could be shipped.

During the 17th to the 19th centuries, the roads were poor and when the ground was thawing the roads were very often made impassable. Transporting heavy materials had to be done in some other way.

During the cold winters you could make use of the ice on the lakes but this was risky and often the goods remained at the mines waiting for warmer weather.

At Långban, the need of safe ways of transporting the iron forced people to experiment with primitive railway tracks and horse-drawn wagons. In 1849, the first railroad in Sweden was built from lake Fryken to the river Klarälven and in the same year Sweden's second railway was built from Sjöändan to Kristinehamn.

Canals and railroads were built between the lakes and in that way unique transporting systems were created. In the eastern part of Värmland, they used 15 lakes, 3 canals and 12 horse railroads to transport the iron 150 kilometres.

 Före detta järnvägsbron i Forshaga, en del av den nedlagda NKJ-banan
The old railway bridge in Forshaga
Die alte Eisenbahnbrücke in Forshaga

 Sluss i Bjurbäcks kanal
A lock in the Bjurbäck Canal
Schleusse im Bjurbäck Kanal

 Del av Bjurbäcks kanal
Part of the Bjurbäck Canal
Teil vom Bjurbäck Kanal

KANÄLE UND EISENBAHNEN

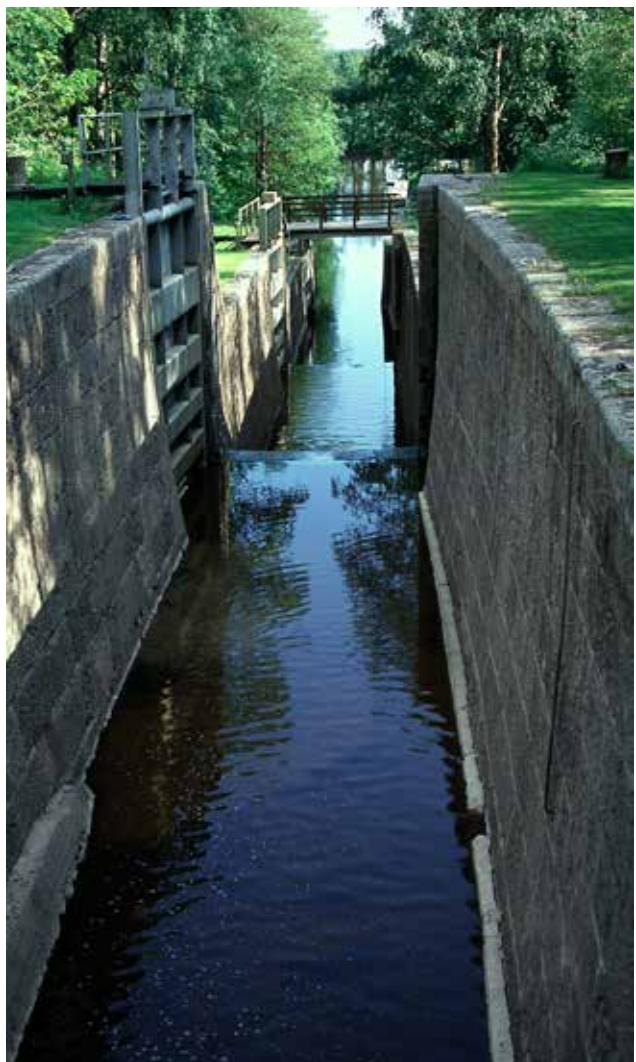
Das Eisen wurde in andere Länder exportiert und gab gute Einkünfte für Schweden. Doch musste es von den Eisenhütten zu einem Hafen transportiert werden zur Weiterverschiffung.

Vom 17. bis 19. Jahrhundert waren die Straßen schlecht und im Winter durch die Frostschäden unbefahrbar. Besonders die schweren Transporte von Erz und Eisen mussten auf eine andere Art durchgeführt werden.

Während besonders kalter Winter transportierte man die Waren übers Eis der Seen, was aber wegen der Wetterumschläge unsicher war, und manchmal blieben die Waren lange liegen.

Um leicht und sicher das Eisen zu transportieren, arbeitete man in Långban mit Schienen und von Pferden gezogenen Wagen. Schwedens erste Eisenbahn wurde 1849 vom südlichen Frykensee zum Klarälven gebaut, und im selben Jahre legte man die zweite Bahn von Sjöändan nach Kristinehamn an.

Zwischen den Seen baute man Kanäle und Eisenbahnen und schaffte auf diese Weise ein einziges Transportsystem. Im östlichen Värmland benutzte man 15 Seen, 3 Kanäle und 12 Pferdeeisenbahnen um das Eisen 150 Km zu transportieren.

Rara växter

Den mineralrika berggrunden vid Långban betyder att växtbetingelserna för vissa rara växter är goda. På Tibergs udde, i nära anslutning till gruvområdet, kan man bland annat finna den fridlysta orkidén gukusko.

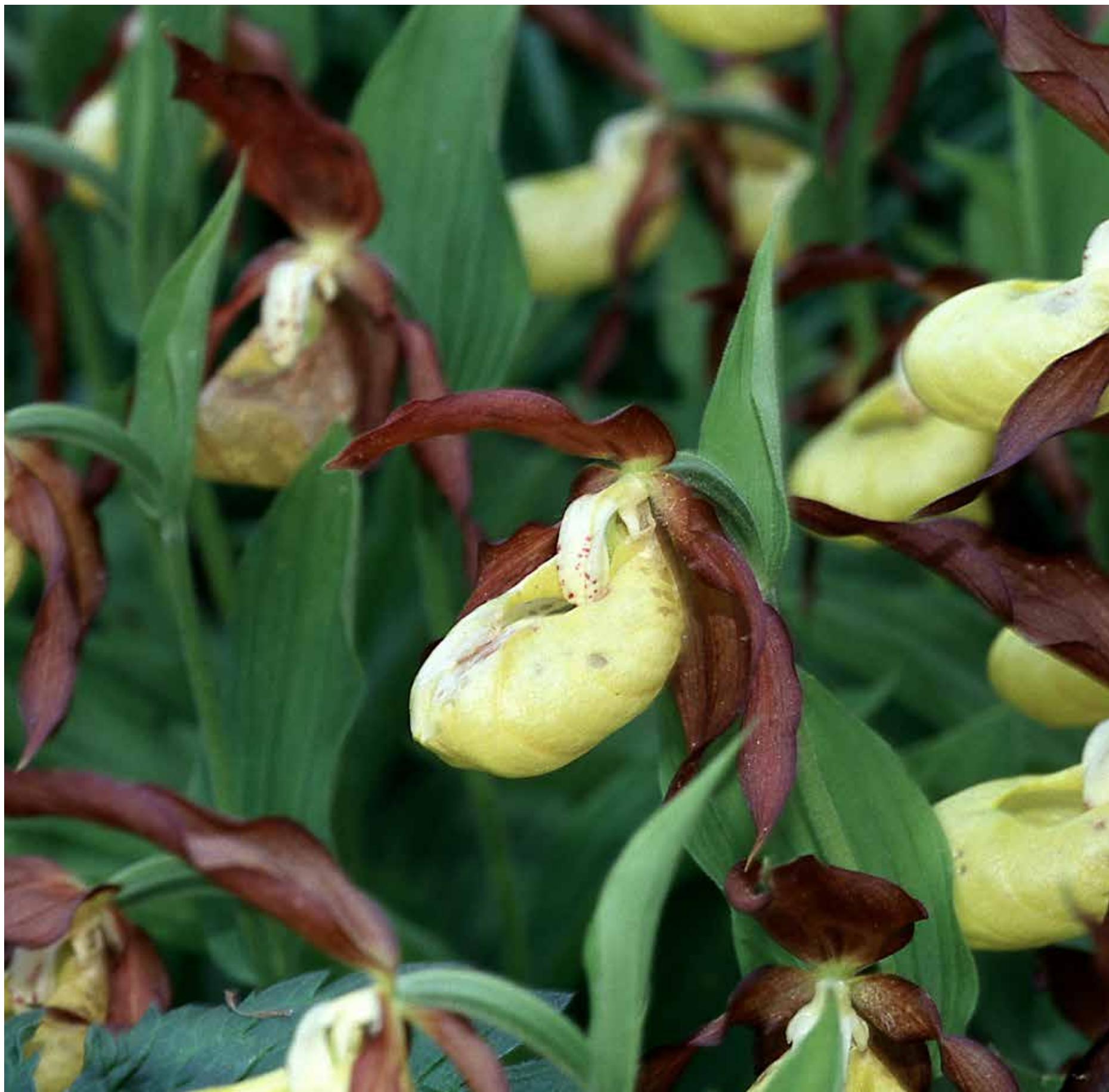
78

RARE PLANTS

At Långban, there are excellent conditions for several rare plants due to the mineral rich bed-rock. At Tibergs Udde, close to the mining area, you can find protected species of orchids, such as lady's slipper.

SELTENE GEWÄCHSE

Der mineralreiche Berggrund bei Långban schafft gute Bedingungen für seltene Pflanzen. Auf Tibergs Udde, nahe des Grubengebietes, kann man unter anderen die naturgeschützte Orchidee Frauenschuh finden.

79

Alfred Nobel

Nobelprisets skapare

The creator of the Nobel Prize

Schöpfer des Nobelpreises

81

Alfred Nobels laboratorium rekonstruerat i museet i Björkborn
Nobel's laboratory, reconstructed in the museum at Björkborn
Alfred Nobels rekonstruiertes Labor im Museum von Björkborn

THE NOBEL PRIZE

When Alfred Nobel died, on the 10th of December 1896, he left a fortune of about 33 million Swedish crowns. At that time this was an enormous sum. A small part of it was left to some of his closest relatives and co-workers. But he had decided that the rest, about 32 million, was to be invested in safe papers. This money would constitute a fund from which the annual interest would be split up into five equal parts and awarded to those who had made the greatest contribution to mankind. Prominent persons in the fields of physics, chemistry, medicine, literature and the person who had worked for the establishment of good relations between people and for peace would be awarded. At this time Sweden and Norway were still united and Alfred Nobel decided that the peace price was to be administered in Norway and the other four prizes in Sweden.

Many people wanted to declare the Nobel's last will invalid. However, in 1900 it was approved and in December 1901 the first Nobel Prize in physics was awarded W C Röntgen.

The first prize winners got 150 000 Swedish crowns each. Today the value of the fund has increased to four thousand million (four billion) crowns and each prize is ten million crowns. Selma Lagerlöf from Värmland got the Nobel Prize in literature in 1909.

DER NOBELPREIS

Als Alfred Nobel am 10. Dezember 1896 starb, hinterließ er ein Vermögen von gut 33 Millionen schwedischen Kronen. Ein kleiner Teil dieser für damalige Zeiten enormen Summe ging an Verwandte und nahe Mitarbeiter. Den Rest, ungefähr 32 Millionen, beschloss Nobel in sicheren Wertpapieren anzulegen. Diese bildeten einen Fonds, dessen Zinsen jedes Jahr zu fünf gleichen Teilen an „diejenigen, welche der Menschheit den größten Nutzen getan haben“, verliehen werden sollten. Der Preis sollte ohne Rücksicht auf die Nationalität verliehen werden.

Die Wissenschaften, welche belohnt werden sollten waren Physik, Chemie, Medizin und Literatur und außerdem sollte derjenige, der wesentlich für den Frieden auf der Welt beigetragen hat, einen Teil bekommen. Zu der Zeit waren Schweden und Norwegen eine Union und darum bestimmte Alfred Nobel, dass der Friedenspreis in Norwegen und die übrigen in Schweden verliehen werden sollten.

Viele wollten das Testament anfechten und seine Verwandtschaft wollte, dass sämtliche Wertpapiere ihnen zufallen sollten. Jedoch wurden die Satzungen im Jahre 1900 von den Behörden anerkannt. Im Dezember 1901 wurde der erste Nobelpreis ausgeteilt unter anderen an W C Röntgen in Physik.

Die ersten Preisträger bekamen 150 000 Kronen. Heute hat der Fonds einen Wert von 4 Milliarden Kronen und jeder Preis ist 10 Millionen Kronen. Die Schriftstellerin Selma Lagerlöf aus Värmland bekam den Literaturnobelpreis im Jahre 1909.

Nobelpriset

Då Alfred Nobel dog, den 10 december 1896, efterlämnade han en förmögenhet på drygt 33 miljoner svenska kronor. En liten del av denna, för den tiden, väldiga summa var testamenteerad till några av hans närmaste släktingar och nära medarbetare. Resten, ungefär 32 miljoner kronor, beslöt Nobel att placera i säkra värdepapper. Dessa skulle utgöra en fond vars ränta varje år skulle delas i fem lika delar och ”*utdelas till dem som hava gjort mensekligheten den största nyttan*”. Priset skulle utdelas utan hänsyn till nationalitet.

De vetenskaper han ville belöna var fysik, kemi, medicin, litteratur och dessutom skulle den som verkat för folkens förbrödring och fred tilldelas en del. Vid den här

tiden var Sverige och Norge i union och därfor bestämde Alfred Nobel att fredspriset skulle utdelas i Norge och övriga priser i Sverige.

Många ville ogiltigförklara testamentet och hans släktingar ville att alla hans värdepapper skulle tillfalla släkten. År 1900 godkände emellertid myndigheterna stadgarna och i december 1901 utdelades de första nobelprisen. Bland pristagarna då fanns W C Röntgen som fick priset i fysik.

De första pristagarna fick 150 000 kronor var. I dag har fondens värde ökat till fyra miljarder kronor och varje pris motsvarar tio miljoner kronor. En värländning har fått nobelpriset, författarinnan Selma Lagerlöf.

 Alfred Nobel, skulpterad av Christian Eriksson

Alfred Nobel, sculpture by Christian Eriksson

Alfred Nobel, Skulptur von Christian Eriksson

 Alfred Nobels herrgård Björkborn utanför Karlskoga

Alfred Nobel's mansion near Karlskoga

Alfred Nobels Herrensitz Björkborn, außerhalb von Karlskoga

Björkborn

Alfred Nobel föddes 1833 i Stockholm. På grund av svårigheter att försörja familjen flyttade hans far 1837 till S:t Petersburg i Ryssland där han etablerade sig som uppfinnare och lyckades skapa sig en förmögenhet genom att konstruera minor. Fem år senare kom familjen efter.

Alfred utbildades till kemist. Vid sjutton års ålder skickades han ut i världen för att se hur det var utanför Rysslands gränser och för att skapa kontakter. Under två år besökte han Sverige, Tyskland, Frankrike, Italien och arbetade en period hos propellerns fader, John Ericsson, i Amerika.

86

Alfred Nobel var en orolig natur som ständigt var på resande fot. Av de platser han föredrog att vistas på satte han Paris främst. Där arbetade han under en period med sina uppfinningar och där bodde han i en centralt belägen villa. Dessutom levde han till och från både i San Remo och Stockholm.

År 1893 köpte han vapenfabriken AB Bofors-Gullspång och bosatte sig i Björkborns herrgård utanför Karlskoga. Detta var hans fasta punkt när han dog tre år senare. Alfred Nobel, den stormrike världsmannen, bodde i Värmland under sina sista tre år och blev på det viset värlmlänning.

BJÖRBORN

Alfred Nobel was born in 1833 in Stockholm. In 1837, his father moved to St Petersburg in Russia where he made a fortune constructing mines. Five years later the rest of the family joined him in St. Petersburg.

Alfred Nobel studied to become a chemist. At the age of 17 he was sent out into the world to make contacts. During two years, he visited Sweden, Germany, France, and Italy. For some time he worked in America with, John Ericsson, the inventor of the propeller.

Alfred Nobel was often on the move but he preferred to live in Paris where he had a house and where he developed his innovations for some time. Periodically he lived in San Remo as well as in Stockholm.

In 1893 he bought the company AB Bofors-Gullspång and took up his residence in the Björkborn mansion. He died three years later. Alfred Nobel, the immensely rich man of the world, lived in Värmland during his last three years and is therefore considered a Värmlander.

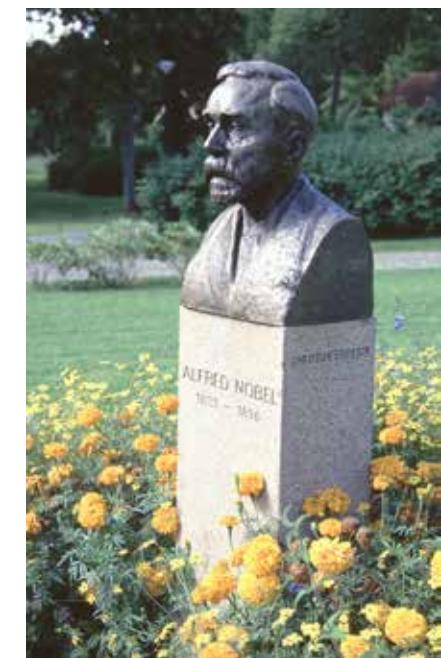
BJÖRBORN

Alfred Nobel wurde 1833 in Stockholm geboren. Sein Vater hatte Schwierigkeiten die Familie zu versorgen und zog 1837 nach St. Petersburg in Russland. Er etablierte sich als Erfinder und wurde vermögend an der Konstruktion von Minen. Fünf Jahre später kam seine Familie nach.

Alfred studierte Chemie. Mit 17 Jahren verließ er Russland um sich in der Welt umzusehen und Kontakte zu knüpfen. In nur zwei Jahren besuchte er Schweden, Deutschland, Frankreich, Italien und arbeitete eine Zeit beim Erfinder des Propellers, John Ericsson, in Amerika.

Alfred Nobel war eine unruhige Natur und ständig auf Reisen. Besonders angetan war er von Paris, wo er in einer zentral gelegenen Villa wohnte und an seinen Erfindungen arbeitete. Außerdem wohnte er in San Remo und Stockholm.

1893 kaufte er die Waffenfabrik AB Bofors-Gullspång und wohnte auf Gut Björkborn bei Karlskoga. Dort war sein fester Sitz, als er drei Jahre später starb. Alfred Nobel, der steinreiche Weltbürger, verlebte seine letzten drei Jahre in Värmland und wurde so Värmländer.

Dynamitens uppfinnare

Under sin första resa ut i världen kom den unge Alfred Nobel i kontakt med en italiensk uppfinnare som, genom att blanda svavelsyra och salpetersyra, hade skapat det mycket explosiva ämnet nitroglycerin. Alfred experimenterade vidare med denna sprängolja och blandade den med krut för att på det viset öka sprängkraften.

Vägen till framgång var svår och kantades av otaliga olyckor med många döda. Problemet med nitroglycerinet var svårigheten att styra detonationen. 1864 exploderade hans lager i Stockholm med sex döda som följd, bland dem Alfreds bror Emil. 1868 kom nästa smäll med 14 döda. Svåra olyckor inträffade också både i Europa, Amerika och Australien.

Alfred Nobel lät sig emellertid inte nedslås av sina misslyckanden utan fortsatte med experimenten och 1867 hade han funnit lösningen. Genom att blanda nitrogly-

88

cerinet med kiselgur bildades ett fast ämne som han kallade dynamit.

Behovet av ett effektivt och säkert sprängmedel var enormt över hela världen och redan första året såldes elva ton. 15 fabriker för framställning av dynamit enligt Nobels patent etablerades snabbt i flera länder, den största låg i Skottland. Alfred själv var inledningsvis styrelseledamot i de olika bolagen men deltog inte aktivt i deras affärsverksamhet. Hans inkomster kom från hans patent.

Lösningen med kiselgur försämrade dock sprängkraften och det skulle dröja till år 1875 innan han hade konstruerat spränggelatinet genom att blanda nitroglycerin och nitrocellulosa. Nu hade han funnit den slutliga lösningen på det perfekta sprängmedlet, Nobels Extradynamit.

THE INVENTOR OF THE DYNAMITE

During his first trip outside Russia, the young Alfred Nobel met an Italian inventor who had created nitro-glycerine by mixing sulphuric acid and nitric acid. Nobel added powder to enhance the blast effect.

The road to success was hard and accompanied by lots of accidents where many people died. The problem was to control the detonation. In 1864 his warehouse in Stockholm blew up. Six people were killed, among them Nobel's brother Emil. The next blast, in 1868, killed 14 people. Serious accidents occurred in Europe, America, and Australia.

Nobel, however, continued his experiments and in 1867 he found the solution. By mixing nitro-glycerine and kieselguhr a substance was created. Nobel called it dynamite.

The demand for efficient and safe explosives was enormous all over the world and during the first year eleven tons of the dynamite was sold. 15 factories in many various countries were built to make dynamite from Nobel's patent. Most of the time Nobel did not take part in the business activity. His income came from his patents.

The mixture with kieselguhr, however, diminished the blast effect and not until 1875 had he found the perfect explosive by mixing nitro-glycerine and nitro-cellulose. He called it Nobel's Extra Dynamite.

DER ERFINDER DES DYNAMITS

Auf seiner ersten Reise traf der junge Alfred Nobel einen italienischen Erfinder, der durch Mischung von Salpeter und Schwefelsäure das hochexplosive Nitroglycerin geschaffen hatte.

Alfred experimentierte weiter und durch Zusatz von Schwarzpulver konnte die Sprengkraft erhöht werden. Der Weg zum Erfolg war schwer und von Unfällen mit Toten gesäumt. Das Problem mit dem Nitroglycerin war die Schwierigkeit, die Explosion zu steuern. 1864 explodierte das Lager in Stockholm, wobei 6 Menschen umkamen, darunter Alfreds Bruder Emil. Ein weiteres Unglück geschah 1868 mit 14 Toten. Schweren Unglücken trafen auch in Europa, Amerika und Australien ein.

Alfred Nobel ließ sich aber nicht unterkriegen und fand 1867 eine Lösung, indem er Nitroglycerin mit Kieselgur mischte und dadurch eine feste Konsistenz erhielt, das Dynamit.

Der Bedarf an sicherem Sprengstoff war enorm auf der ganzen Welt und schon im ersten Jahre wurden 11 Tonnen verkauft. 15 Fabriken zur Herstellung von Dynamit nach Alfred Nobels Patent etablierten sich in vielen Ländern, die größte lag in Schottland. Anfangs saß Nobel in der Leitung ohne an der Geschäftsführung teilzunehmen. Seine Einkünfte bekam er durch die Patente.

Der Zusatz von Kieselgur verschlechterte doch die Sprengkraft und erst 1875 kam Nobel auf die perfekte Lösung. Er erfand die Sprenggelatine, eine Mischung aus Nitroglycerin und Nitrozellulose und nannte das neue Produkt Nobels Extradynamit.

89

355 patent

Alfred Nobel var ett universalgeni. Ständigt arbetade han med nya projekt och revolutionerande uppfningar. En stor del av sin tid ägnade han åt att finna användningsområden för sina sprängmedel. I sin bostad i San Remo inrättade han ett avancerat laboratorium, där han kunde utveckla olika skjutvapentekniker. Bland annat konstruerade han en ljudlös bössa.

Vid sin död hade Alfred Nobel inregistrerat 355 olika patent, ett stort antal även

för civila användningsområden. Han utnyttjade nitrocellulosa för tillverkning av både färnissor och konstsilke. Han konstruerade en 12 meter lång båt av aluminium och en explosionssäker ångpanna. Han experimenterade med nitroglycerin för att motverka förkalkning av ådror i människokroppen och hade teorier om blodtransfusion. Dessutom intresserade han sig för den okända världen och satsade pengar i Andrées expedition till Nordpolen.

90

355 PATENTS

Alfred Nobel was a universal genius. He constantly worked on new projects and revolutionary innovations. He devoted a great part of his time to finding new fields and applications for his explosives and he had his home in San Remo fitted out as a laboratory where he could develop different techniques for firearms. Among other things he invented a silenced gun.

When he died, Alfred Nobel had registered 355 different patents, many of them for civilian use. He utilised nitro-cellulose for producing both varnish and artificial silk. He constructed a 12-meter-long aluminium boat and a steam boiler that could not explode. He made experiments with nitro-glycerine to prevent hardening of the arteries and he had theories about blood transfusion. Besides all this he was interested in the unknown world and invested money in Andréé's expedition to the North Pole.

NOBELS 355 PATENTE

Alfred Nobel war ein Universalgenie. Er arbeitete ständig an neuen Projekten und revolutionierenden Erfindungen. Viel Zeit verwendete er um neue Anwendungsbiete für die Sprengmittel zu finden. In seinem Haus in San Remo hatte er ein avanciertes Labor wo er verschiedene Schusswaffentechniken entwickelte. Unter anderem konstruierte er ein lautloses Gewehr.

Am Ende seines Lebens hatte er 355 verschiedene Patente registriert, darunter einen großen Teil für den zivilen Gebrauch. Nitrozellulose wurde zur Herstellung von Firnis und Kunstseide verwendet. Er konstruierte ein 12 m langes Aluminiumboot und einen explosionssicheren Dampfkessel. Er experimentierte mit Nitroglycerin zur Behandlung von Gefäßverengungen im menschlichen Körper und hatte Theorien über die Bluttransfusion. Außerdem interessierte er sich für die Welt und unterstützte Andréés unerforschte Expedition zum Nordpol.

Cykelkonstruktion från Nobels tid. Björkborns museum
Bike designed during Nobel's time. The museum at Björkborn
Fahrradkonstruktion von Alfred Nobel

Maskin för spinning av stubinråde. Björkborns museum
Machine for twining fuse cords. The museum at Björkborn
Maschine zur Herstellung von Zündschüren. Das Museum in Björkborn

Alfred Nobels fredsteori

Under hela sitt liv experimenterade Alfred Nobel med sprängämnen och utveckling av vapen. Han ägde vid sin död en av världens ledande vapenfabriker. Därför kan det tyckas illogiskt att han var en stor motståndare till krig. Hans teori var att terrorbalans var det säkraste sättet att undvika krig. När två nationer var så starkt rustade att de båda kunde krossa varandra skulle de avhålla sig från angrepp. Om ändå något land bröt freden skulle övriga stater gemensamt ingripa för att skydda det anfallna landet.

92

Vapentillverkningen i Bofors är fortfarande världsledande i fråga om artilleri och vapen för bekämpning av stridsvagnar.

ALFRED NOBEL'S THEORY OF PEACE

During all his life Alfred Nobel experimented with explosives and the development of arms. When he died he was the owner of one of the leading weapon manufacturing companies in the world. It might therefore seem illogical that he was a great opponent of war. His theory was that balance of terror was the best way of avoiding war. When two nations were so well armed that they could destroy each other they would refrain from attack. If a country broke the peace the other nations would intervene together and protect the country that had been attacked.

The company Bofors is still a world leading manufacturer of artillery and antitank weapons.

ALFRED NOBEL'S FRIEDENSTHEORIE

Während seines Lebens experimentierte Alfred Nobel mit Sprengstoffen und Waffenentwicklung und war bei seinem Tod Inhaber der leitenden Waffenfabriken in der Welt. Daher scheint es unlogisch, dass er ein großer Gegner des Krieges war. Seine Theorie war, dass durch Machtbalance der Staaten Krieg vermieden werden kann. Wenn zwei Nationen so stark gerüstet waren, dass sie einander vernichten könnten, würde keiner angreifen. Sollte trotzdem ein Land den Frieden brechen, würden die übrigen Staaten gemeinsam dem angegriffenen Land helfen.

Die Waffenfabrik in Bofors ist immer noch weltführend in der Herstellung von Artillerie und panzerbrechender Waffen.

Picasso i Värmland

Picasso in Värmland
Picasso in Värmland

95

Picasso är representerad i Värmland med en skulptur vid inloppet till Kristinehamn
Picasso is represented in Värmland by a sculpture at lake Vänern in Kristinehamn
Eine Picassoskulptur schmückt die Hafeneinfahrt von Kristinehamn

Hustrun Jacqueline stod modell till Picasso's 15 meter höga skulptur i Kristinehamn
His wife, Jacqueline, was the model for Picasso's 15-metre-high sculpture in Kristinehamn
Seine Frau Jacqueline war Modell für die 15 Meter hohen Skulptur von Picasso in Kristinehamn

Världens största

I mitten av 1900-talet bestämde Pablo Picasso, en av århundradets främsta konstnärer, att ett 15 meter högt monumentalverk med hans hustru Jacqueline som modell, skulle tillverkas. Den stora frågan var vilken plats på jorden som skulle få den stora äran att hysa mästarens verk. Diskussionernas vågor gick höga och slutligen stod avgörandet mellan New York och värmländska Kristinehamn. Då trädde Kristine-

hamnssonen, konstnären Bengt Olson, in i handlingen. Han övertygade Picasso om att den lilla staden vid Vänerns strand med sin karga natur var en betydligt bättre placering än att låta Jacqueline tävla med Frihetsgudinnan och storstadens skyskrapor. Bengt Olson var personlig vän till Picasso och det var kanske därför han lyckades med det osannolika, att få världens största Picassoskulptur till Värmland.

TALLEST IN THE WORLD

In the middle of the 20th century Pablo Picasso, one of the most famous artists of the century decided to erect a 15-metre-high sculpture with his wife as a model. The great question was which place on earth would house the work of the master. The discussion was vivid and at last there were two places left: New York and Kristinehamn. Then the painter Bengt Olson, a son of Kristinehamn convinced Picasso that the town by lake Vänern was a better place with its barren nature where Jacqueline would not compete with the Statue of Liberty and the skyscrapers of the big city. Bengt Olson was a personal friend of Picasso's and that is perhaps the reason why he succeeded in receiving the tallest Picasso sculpture in the world in Värmland.

DIE GRÖSSTE PICASSOSKULPTUR DER WELT

Um 1950 bestimmte Pablo Picasso dass ein 15 m hohes Monumentalwerk, mit seiner Frau Jacqueline als Modell, hergestellt werden sollte. Die große Frage war auf welchen Platz der Erde das Meisterwerk errichtet werden sollte. Es wurde viel diskutiert und schließlich standen nur New York und Kristinehamn in Värmland zur Auswahl. Da griff der Künstler Bengt Olson aus Kristinehamn ein und überzeugte Picasso, dass die Felsnase am kargen Vänerstrand ein besserer Ort war und Jacqueline nicht der Konkurrenz der Freiheitsgöttin und der Wolkenkratzer New Yorks ausgesetzt war. Bengt Olson war mit Picasso befreundet, und dies trug sicher dazu bei, die größte Picassoskulptur nach Kristinehamn zu bekommen. Picasso schenkte die Skulptur der Stadt Kristinehamn und sie wurde 1965 aufgestellt.

VÄRMLÄNDSKA PÄRLOR PICASSO I VÄRMLAND

 Ytskiktet består av blästrad betong
The surface consists of blasted concrete
Die äußere Schicht ist sandgeblasen

Sten och cement

Norrmannen Carl Nesjar, som hade arbetat tillsammans med Picasso i 17 år, fick förtroendet att tillverka skulpturen. Invändigt är den fyllt med en blandning av sten och cement. Ytskiktet har fått sina mönster genom att konstnären blästrat betongen. År 1965 invigdes världens största Picasso-skulptur. Placeringen på en udde vid Vänern har givit Kristinehamn en stadsdel med namnet Picasso.

100

STONE AND CEMENT

The Norwegian sculptor Carl Nesjar, who had worked with Picasso for 17 years, was entrusted with the task of making the sculpture. The interior of the sculpture is filled with a mixture of stone and cement. The surface has got its pattern by the artist blasting the concrete. The place for the sculpture on a tongue of land by lake Vänern has given the town of Kristinehamn a district named Picasso.

STEIN UND ZEMENT

Der Norweger Carl Nesjar, der schon 17 Jahre mit Picasso zusammenarbeitet hat, bekam den vertrauensvollen Auftrag die Skulptur herzustellen. Inwendig ist sie mit Stein und Beton gefüllt. Das Äußere hat der Künstler mit einem Sandstrahlgebläse verziert. 1965 wurde die größte Picasso-skulptur der Welt eingeweiht. Nach ihr wurde ein Stadtteil „Picasso“ genannt.

101

Författarna

The authors

Die Schriftsteller

103

THE AUTHORS

One Nobel Prize winner and many of the most outstanding Swedish authors have their origin in Värmland. They even belong to the same family. Gustaf Fröding's grandmother has a central place in the family tree. She was namely second cousin of Esaias Tegnér and of Selma Lagerlöf's grandfather. Furthermore, she was the third cousin of Erik Gustaf Geijer. These persons are presented more in detail in the following pages.

In addition to these four giants in Swedish literature, Fredrik August Dahlgren, member of the Swedish Academy, should be mentioned. He grew up on the Geijer estate in Ransäter and is famous for the musical comedy Värmlänningarne that is performed every year at the Ransäter rural centre.

Other famous authors from Värmland are Göran Tunström and Bengt Berg. Tunström puts Sunne by lake Fryken in the centre of the world and Bengt Berg is a cultural personality in the north of Värmland. Besides writing he also runs Heidruns book café and acts as a story-teller.

May Bylock writes fascinating books for young people first and foremost and among writers of children's books are Inger and Lasse Sandberg, best known for the little ghost Laban.

Among the most famous song writers are Nils Ferlin and Gunnar Thuresson.

106

DIE SCHRIFTSTELLER

Ein Nobelpreisträger und mehrere andere hervorgehende Schriftsteller haben ihren Ursprung in Värmland, sie hören sogar derselben Verwandtschaft an. Gustaf Frödings Großmutter väterlicherseits hat eine zentrale Rolle im Familienstammbaum. Sie war Cousine dritten Grades von Esaias Tegnér und von Selma Lagerlöfs Großvater väterlicherseits. Außerdem war sie Cousine vierten Grades von Erik Gustaf Geijer. Davon mehr auf folgenden Seiten.

Außer diesen vier Giganten der schwedischen Literatur kann Fredrik Adolf Dahlgren genannt werden, Mitglied und Vorsitzender der Schwedischen Akademie. Er ist im Geijersgården in Ransäter aufgewachsen und bekannt für das Musiklustspiel „Wermlänningarne“ welches jedes Jahr in Ransäter aufgeführt wird.

Weitere bekannte Schriftsteller sind Göran Tunström, der in seinen Büchern Sunne am Fryken ins Zentrum der Welt stellt. Bengt Berg ist eine Kulturpersönlichkeit in Nordvästernland, wo er in seinem Heidruns Buchcafé als Erzähler auftritt.

Maj Bylock schreibt spannende Jugendbücher. Das Schriftstellerpaar Inger und Lasse Sandberg ist durch seine Kinderbücher bekannt, besonders der kleine Geist Laban.

Nils Ferlin und Gunnar Thuresson waren bekannte Liederkomponisten.

Författarna

En Nobelpristagare och flera av de mest framstående svenska författarna har sitt ursprung i Värmland, de tillhör till och med samma släkt. Gustaf Frödings farmor har en central roll i släktträdet. Hon var nämligen tremänning till Esaias Tegnér och Selma Lagerlöfs farfar samt fyrmänning till Erik Gustaf Geijer. Dessa presenteras utförligare på omstående sidor.

Utöver dessa fyra giganter i svensk litteratur kan nämnas språkmannen och ledamoten av Svenska Akademien Fredrik Adolf Dahlgren. Han växte upp på Geijersgården i Ransäter och är för den breda allmänheten mest känd för sånglustspelet Wermlänningarne som varje år framförs på Ransäters hembygdsgård.

Andra framstående värmländska författare är Göran Tunström, som i sitt skapande sätter Sunne vid Fryken i världens centrum, och Bengt Berg. Den senare är en kulturnpersonlighet i norra Värmland, där han utöver sitt författarskap även driver Heidruns Bokkafé och framträder som berättare i olika sammanhang.

Maj Bylock skriver spännade böcker framför allt för ungdom och bland barnboksförfattarna framstår Inger och Lasse Sandberg som de mest lästa med det lilla spöket Laban.

Bland viskonstens utövare är Nils Ferlin och Gunnar Thuresson de främsta.

Selma Lagerlöf

Selma Lagerlöf föddes 1858 på gården Mårbacka i Östra Ämtervik. Hon fick sitt stora genombrott 1891 med *Gösta Berlings saga*, som utspelar sig i hennes hemtrakter. Andra berömda verk av henne är *Jerusalem*, *Nils Holgerssons underbara resa* och *Körkarlen*. År 1909 blev hon den första kvinnliga nobelpristagaren i litteratur och 1914 den första kvinnan i Svenska akademien.

Släktgården Mårbacka såldes 1889 men Selma kunde köpa tillbaka sitt barndomshem 1910 och lät bygga om den till en ståtlig herrgård.

108

Då Selma Lagerlöf dog år 1940, saknad av en hel värld, hade flera av hennes böcker översatts till andra språk.

SELMA LAGERFÖF

Selma Lagerlöf was born in 1858 on the farm Mårbacka in Östra Ämtervik. She became famous with the *Story of Gösta Berling* a novel about people and places in her home district. Other famous books by her are *Jerusalem*, *The Wonderful Adventures of Nils*, and *Körkarlen*. In 1909 she was the first woman to be awarded the Nobel Prize in literature and in 1914 she became the first woman in the Swedish Academy.

The family estate Mårbacka was sold in 1889 but Selma could buy her home back in 1910. It was changed into a magnificent country house.

When Selma Lagerlöf died in 1940, many of her books had been translated into other languages.

SELMA LAGERLÖF

Selma Lagerlöf wurde 1858 auf dem Eigentum Mårbacka in Östra Ämtervik geboren. Ihr großer Durchbruch als Schriftstellerin kam 1891 mit dem Buch *Gösta Berlings saga*, welche sich in der näheren Umgebung abspielt. Andere ihrer berühmten Werke sind *Jerusalem*, *Nils Holgersson* und *Körkarlen*. 1909 bekam sie als erste Frau den Nobelpreis in Literatur und wurde 1914 in die Schweidische Akademie gewählt.

Der Familienbesitz Mårbacka wurde 1889 verkauft, doch konnte Selma ihr Elternhaus 1910 zurückkaufen und ließ es zu einem stattlichen Herrenhaus ausbauen.

Als Selma Lagerlöf 1940 starb, trauerte eine ganze Welt. Viele ihrer Bücher wurden in andere Sprachen übersetzt.

Gustaf Fröding

Gustaf Fröding föddes år 1860 på Alsters herrgård, strax öster om Karlstad. Han växte upp i ett hem omgiven av litteratur och musik. Både hans föräldrar och hans syskon spelade piano och läste mycket, både poesi och prosa. Under barnaåren fick han flytta runt en hel del och kom därigenom att som femåring uppleva den stora branden i Karlstad 1865, något som han livfullt beskrivit i ett senare arbete.

Frödings alster bestod huvudsakligen av poesi och hans debutverk, *Gitarr och dragharmonika*, utkom 1891. Detta följdes av en rad diktsamlingar av vilka några är

110

Räggler och paschaser, Stänk och flikar och Gralstänk.

Gustaf Fröding led av melankoli och sina sista år tillbringade han på sjukhus och i en villa på Djurgården i Stockholm. Han dog 1911 och sörjdes då framför allt av arbetarklassen som i honom hade sett en medbroder.

Alsters herrgård vårdas av Karlstads kommun som en minnesgård över Gustaf Fröding.

GUSTAF FRÖDING

Gustaf Fröding was born in 1860 on the Alster estate, east of Karlstad. He grew up in a home with much literature and music. His parents and his sisters played the piano and read poetry as well as prose. During his childhood he had to move frequently. When he was five years old he saw the great fire in Karlstad which he described vividly in his literary production.

Fröding's works consists mainly of poetry and his first collection of poems, *Guitar and Concertina*, was published in 1891.

Gustaf Fröding suffered from melancholia and he spent his last years in a hospital and in a villa in Stockholm. When he died in 1911 he was mourned especially by the working classes who considered him as one of them.

Today, the Alster estate is run by Karlstad municipality as a memorial of Gustaf Fröding.

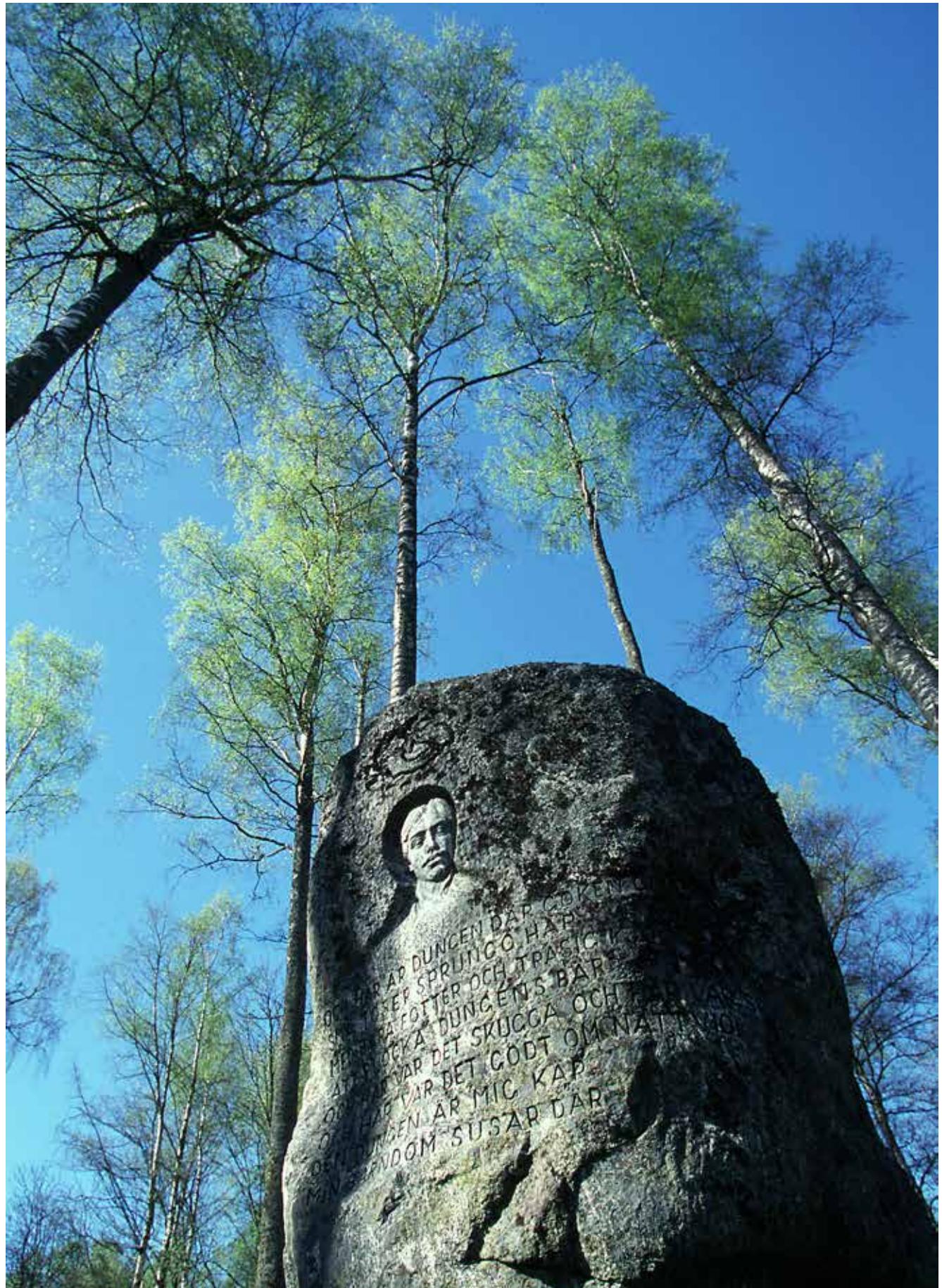
GUSTAF FRÖDING

1860 wurde Gustaf Fröding auf dem Gut Alster, östlich von Karlstad, geboren. Er wuchs auf umgeben von Musik und Literatur. Seine Eltern und Geschwister spielten Klavier und man las Poesie und Prosa. Als 5-jähriger erlebte er 1865 den verheerenden Brand in Karlstad, den er später lebhaft in einem seiner Werke beschrieb.

Frödings Werke bestanden hauptsächlich aus Poesie und sein Erstlingswerk war *Gitarre und Ziehharmonika*. Diesem folgte eine Reihe von Gedichtsammlungen.

Gustaf Fröding litt an Melancholie und seine letzten Jahre verbrachte er im Krankenhaus und in seiner Villa auf Djurgården in Stockholm. Er starb 1911 und wurde besonders von der Arbeiterklasse betrauert, die in ihm einen Mitbruder sahen.

Alsters Herrgård wird von der Stadt Karlstad als Denkmal über Gustaf Fröding verwaltet.

Erik Gustaf Geijer

Erik Gustaf Geijer föddes 1783 och växte upp på Ransäters herrgård. Han var under större delen av sitt liv uppfyllt av konservativa idéer och en av de ledande i fråga om hyllandet av fornordiska ideal. Han deltog aktivt i Götiska förbundet i vars anda dikter som *Vikingen* och *Odalbonden* tillkom.

Geijer var ledamot i Svenska akademien och professor i historia vid Uppsala universitet där han också undervisade. Han var dessutom en uppskattad kompositör

och har skrivit en hel del kammarkamusik.

Under sina sista år lämnade han sina konservativa ideal och övergick till en mer liberal livsåskådning, vilket innebar att han övergavs av många gamla vänner. Han levde den sista tiden ensam och författade då dikter som *Ensam i bräcklig farkost*.

Erik Gustaf Geijer dog år 1847. Hans barndomshem i Ransäter, Geijersgården, har i ordningställts till minnesgård över skalden med ett museum.

ERIK GUSTAF GEIJER

Erik Gustaf Geijer was born in 1783 and grew up on the Ransäter estate. During most of his life he was a Conservative. He paid tribute to Old Norse ideas in poems like *The Viking* and *The Yeoman*.

Geijer was a member of the Swedish Academy and a professor of history at the University of Uppsala. Furthermore, he was an appreciated composer and wrote some chamber music.

During his last years he abandoned his conservative ideals and became more liberal in his views on life, which made him lose his old friends. During the last years of his life, he lived alone. He then wrote poems like *Alone in a Fragile Bark*.

Erik Gustaf Geijer died in 1847. Geijersgården at Ransäter, his childhood home, has been turned into a memorial of the poet and is also a museum.

ERIK GUSTAF GEIJER

Erik Gustaf Geijer wurde 1783 geboren und wuchs auf dem Gut Ransäter auf. Er war die meiste Zeit seines Lebens von konservativen Ideen erfüllt und huldigte frühzeitliche nordische Ideale. Er war aktiv im Gotischen Verbund, in dessen Sinne er Gedichte wie des *Vikinger* und *Odalsbonden* schrieb.

Geijer war Mitglied der Schwedischen Akademie und Geschichtsprofessor an der Universität von Uppsala, wo er auch unterrichtete. Er war auch ein anerkannter Komponist von Kammermusik.

Während seiner letzten Lebensjahre gab er seine konservativen Ideen auf und nahm eine liberale Lebenseinstellung an. Viele seiner alten Freunde verließen ihn deshalb. In seiner Einsamkeit schrieb er unter anderem das Gedicht *Allein in einem zerbrechlichen Boot*.

Erik Gustaf Geijer starb 1847. Sein Elternhaus, Geijersgården in Ransäter, ist als Museum erhalten.

113

Esaias Tegnér

Det fjärde stora namnet i den värmländska diktarsläkten är Esaias Tegnér. Han föddes 1782 i Kyrkerud några kilometer öster om Säffle där hans far var präst. Han påverkades i hög grad av dåtidens händelser i Sverige och världen och engagerade sig genom sin poesi i politiken. I dikten *Svea* för han i ursprungsversionen fram tankar om ett nytt krig mot Ryssland efter förlusten av Finland år 1809.

Tegnér var medlem i Götiska förbundet vars ideal framgår i dikten *Fritiofs saga* och i *Karl XII* visar han sin beundran för krigarkonungen.

114

Tegnér var under en period informator på Rämens herrgård i östra Värmland innan han började studera i Lund och blev professor i grekiska språket. 1824 utnämndes han till biskop i Växjö. Han var ledamot av Svenska akademien och var särskilt intresserad av skolfrågor.

Esaias Tegnér dog 1846 och hade då en lysande karriär bakom sig, inte bara som poet utan också genom ett antal tal bland annat i Svenska akademien.

ESAIAS TEGNÉR

Esaias Tegnér is the fourth famous person in the great poetry family in Värmland. He was born at Kyrkerud, a few kilometres east of Säffle, where his father was a clergyman. Tegnér was highly influenced by events in Sweden and in the world at that time. He took a stand in politics by writing poems. In the original version of the poem *Svea* he proposes a new war against Russia after Sweden had lost Finland to Russia in the war 1809.

Tegnér was a member of Götiska förbundet whose ideals are obvious in *Fritiof's Saga*. In *Karl XII* he shows his admiration of the warrior king.

For a period Tegnér was a private tutor at Rämen in the east of Värmland before he began studying in Lund and became a professor of Greek. In 1824, he was appointed bishop in Växjö. He was a member of the Swedish Academy and was especially interested in school matters.

Esaias Tegnér died in 1846. He had had a brilliant career not only as a poet but also by delivering several speeches in the Swedish Academy and in other places.

ESAIAS TEGNÉR

Der vierte berühmte Schriftsteller aus Värmlands Poesiefamilie ist Esaias Tegnér. Er wurde 1782 in Kyrkerud bei Säffle geboren, wo sein Vater Pastor war. Er ließ sich im höchsten Grade von den Ereignissen in Schweden und der Welt beeinflussen und engagierte sich durch seine Poesie in der Politik. In der Ursprungsversion von *Svea* denkt er an einen neuen Krieg gegen Russland nach dem Verlust von Finnland im Jahre 1809.

Tegnér war Mitglied im Gotischen Verbund dessen Ideal aus der Dichtung *Fritiofs saga* hervorgeht, und in *Karl XII* zeigt er seine Bewunderung für den Kriegerkönig.

Während einer Zeit war Tegnér Hauslehrer auf Rämens Herrgård, ehe er in Lund studierte. Er wurde Professor der griechischen Sprache und 1824 ernannte man ihn zum Bischof in Växjö. Er war Mitglied der Schwedischen Akademie und interessierte sich besonders für Schulfragen.

Esaias Tegnér starb 1846 nach einer glänzenden Karriere nicht nur als Dichter, sondern auch als hervorsagender Redner.

Trefaldighetskyrkan

The Trinity church

Die Dreifaltigkeitskirche

117

 Interiör mot koret
Indoor picture towards the sanctuary
Interiör zur Freistätte

 Fasad mot söder
The church facing south
Die südliche Fasade

 Reliefen Adams skapelse av Christian Eriksson
Adam's creation, relief by Christian Eriksson
Das Relief über Adams Schöpfung von Christian Eriksson

Arvikakonstnärerna

Arvika och trakterna utanför själva staden har från slutet av 1800-talet och ända fram till våra dagar varit ett centrum för konst och hantverk i Värmland. Särskilt omtalade är skulptören Christian Eriksson och hans bröder och de konstnärer som höll till vid sjön Racken med Gustaf Fjaestad i spetsen. Framför allt tack vare dem har Arvika en av landets mest speciella kyrkor. Man kan faktiskt påstå att kyrkan fungerar både som gudstjänstlokal och konstmuseum.

120

När kyrkorådet ville bygga en kyrka i nygotisk stil protesterade konsnärerna och

de lyckades driva igenom att kyrkan i stället skulle byggas i nationalromantisk stil med Ivar Tengbom som arkitekt. Arvikakonstnärerna skulle själva smycka den. År 1911 invigdes kyrkan av biskopen i Karlstads stift J A Eklund. Vid en omrästning med anledning av arkitekturåret år 2001 utsågs Trefaldighetskyrkan till Arvikas mest omtyckta byggnad.

Ovanför entrén är Christian Erikssons relief Adams skapelse placerad. Den symbolisar människans inträde i världen och nåden.

THE ARTISTS FROM ARVIKA

The town of Arvika and its neighbourhood have been a center of art and handicraft in Värmland since the end of the 19th century. The sculptor Christian Eriksson, his brothers, and the artists who lived by lake Racken were very famous. Thanks to these persons Arvika has one of the most special churches in Sweden. The church is a place of worship and an art gallery at the same time.

When the church council planned to build a church in neo-Gothic style the artists protested and managed to persuade the council to build the church Art Nouveau instead. The artists from Arvika would ornament it themselves, and in 1911 the church was inaugurated by the bishop of Karlstad J. A. Eklund.

Christian Eriksson's relief, Adam's creation, is placed above the entrance. It symbolises man's entry into the world and into grace.

DIE KÜNSTLER VON ARVIKA

Arvika mit Umgebung war seit Ende des 19. Jahrhunderts bis in unsere Tage ein Mittelpunkt für Kunst und Handwerk in Värmland. Besonders berühmt sind der Bildhauer Christian Eriksson und seine Brüder, sowie die Künstler am See Racken, mit Gustaf Fjaestad an der Spitze. Besonders diesen ist es zu verdanken, dass Arvika eine der meist speziellsten Kirchen des Landes hat. Man kann gut sagen, dass die Kirche als Gotteshaus und Kunstmuseum dient.

Als der Kirchenrat eine Kirche in neugotischen Stil bauen wollte, protestierten die Künstler und drückten durch, dass die Kirche im Jugendstil gebaut wurde unter Leitung des Architekten Ivar Tengbom. Die Arvikakünstler wollten die Kirche selber ausschmücken. Im Jahre 1911 wurde die Kirche von Bischof J A Eklund, Karlstads Stift, eingeweiht.

Oberhalb des Einganges ist Christian Erikssons Relief Adams Erschaffung zu sehen. Es symbolisiert den Eintritt des Menschen in die Welt und Gottes Gnade.

121

 Taket
The ceiling
Die Decke

 Interiör mot orgeln
Indoor picture towards the organ
Interieur zur Orgel

Nationalromantik

Kyrkans inre är mycket konsekvent utformat i nationalromantisk stil. Vid en renovering 1981 återställdes ursprungskulörerna i interiören och ett kapprum skapades längst bak i kyrkorummet. I taket ger målade blomsterslingor en fornnordisk känsla. Orgeln är en Hammarberg med 31 stämmor.

122

NATIONAL ROMANTICISM

The interior of the church is designed completely in national romantic style. Painted arabesque flowers in the ceiling give an Old Norse feeling. The organ is a Hammarberg with 31 stops.

NATIONALROMANTIK

Das Innere der Kirche ist konsequent im nationalromantischen Stil errichtet. Bei der Renovierung 1981 wurde das Interieur in den ursprünglichen Farben wiederhergestellt und eine Garderobe am Eingang der Kirche eingerichtet. Die Blumengirlanden an der Decke sind im fränkischen Stil gemalt. Die Hammerberg-Orgel hat 31 Stimmen.

123

Konstnärerna Eriksson

En av landets främsta skulptörer Christian Eriksson, med ett flertal alster på offentliga platser i bland annat Stockholm och Värmland, växte upp i mitten av 1800-talet i en familj med tio barn i Taserud i Arvika. Fadern var snickare och barnen fick tidigt lära sig att hantera verktyg av olika slag. Några av sönerna tog upp sin fars yrke och utvecklade det till avancerad konst. Elis, bygdeoriginalt, och Karl, mästaren, var

duktiga konsthantverkare. Deras bror ”Mäster Ola”, Olof Eriksson har utfört allt träsnideri i Trefaldighetskyrkan.

Mats Eriksson, son till Christian, har tillverkat bronsmedaljongerna i vapenhuset och en dopfunt av trä, som är placerad i sakristian.

THE ARTISTS ERIKSSON

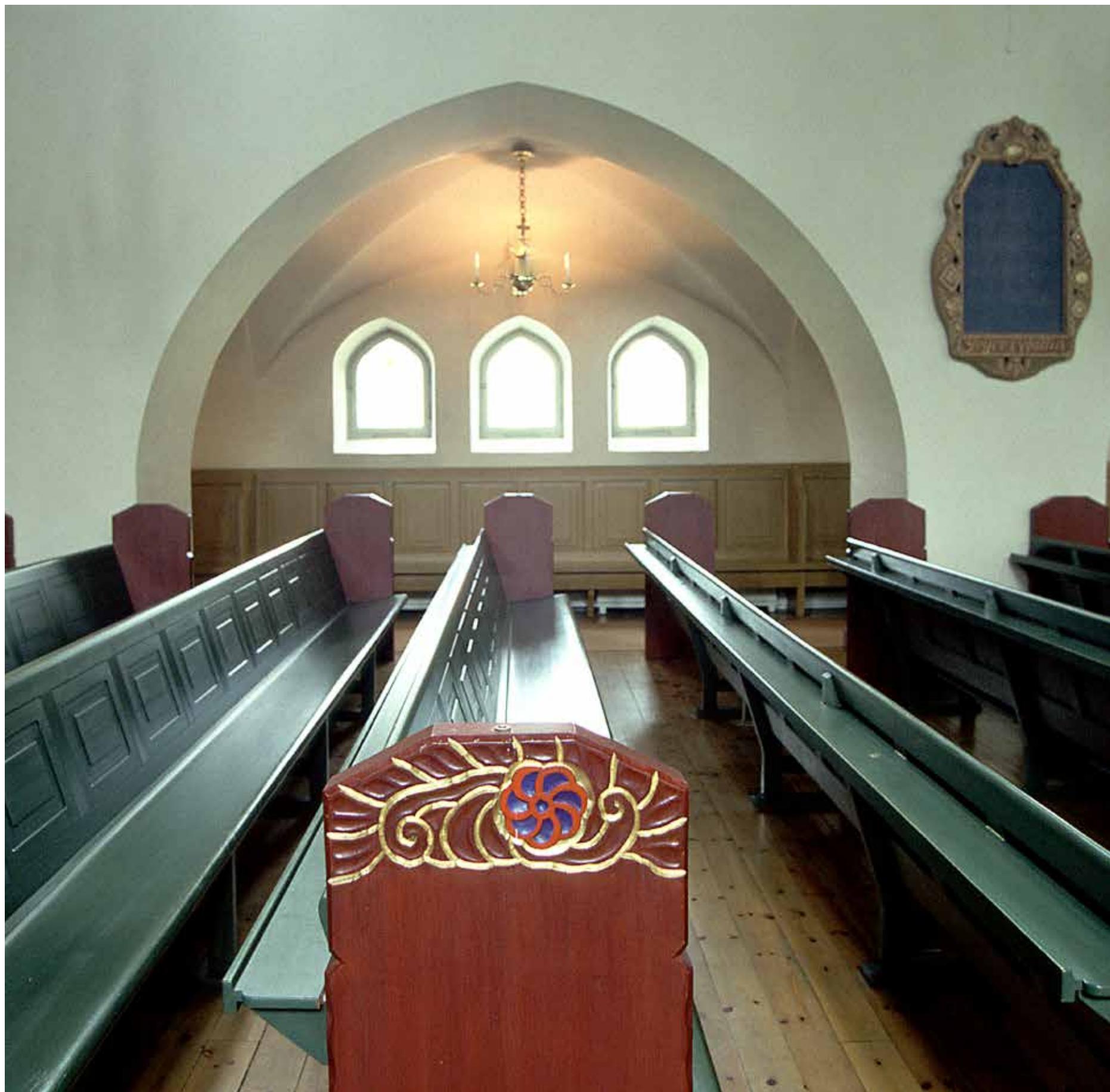
Christian Eriksson, one of the most famous sculptors in Sweden is represented by many works of art in Stockholm, Värmland, and in several other places. He grew up during the middle of the 19th century in a family with 10 children in Taserud near Arvika. His father was a cabinet-maker and the children were taught to handle different kinds of tools when they were very young. Some of the sons took over their father's trade and developed it to high-class art. Elis, a local eccentric, and Karl, the master, were outstanding craftsmen in woodworking. Their brother ”Master Ola”, Olof Eriksson made all the wood-carvings in the Trinity church.

Mats Eriksson, Christian's son, made the medallions of bronze in the porch and a baptismal font placed in the vestry.

DIE KÜNSTLERFAMILIE ERIKSSON

Christian Eriksson, einer der größten Bildhauer des Landes, ist mit seinen Werken vor allem in Stockholm und Värmland zu finden. Er wuchs Mitte des 19. Jahrhunderts in einer Familie mit 10 Kindern in Taserud bei Arvika auf. Der Vater war Schreiner und die Kinder lernten zeitig mit Werkzeugen umzugehen. Einige der Söhne nahmen den Beruf des Vaters und entwickelten ihn zu einer erstklassigen Kunst. Elis, der Originelle und Karl, der Meister waren tüchtige Handwerker. Deren Bruder „Meister Ola“, Olof Eriksson hat sämtliche Holzschnitzereien in der Dreifaltigkeitskirche in Arvika ausgeführt.

Mats Eriksson, der Sohn von Christian, hat die Bronzmedaillonge im Portal und ein Taufbecken aus Holz, welches in der Sakristei steht, angefertigt.

125

Koret

År 1949 ägde en första renovering av kyrkan rum. Då tillkom takarmaturerna av mässing, som var tillverkade av konstsmederna Lars Holmström, C G Ericson och Stig Ericson, samt vissa målningsarbeten. Simon Sörman med anor från Arvika anlitades som konstnär och hans målningar på korväggarna beskriver bejakandet och förnekandet av Kristus.

126

Altartavlan är målad av Björn Ahlgrensson, en av Rackenmålarna. Tavlan föreställer Jesu Golgatavandring. Sina modeller hittade konstnären bland de övriga personerna i Rackenkolonin. Förebilden för Jesus var konstnärens svåger Fritz Lindström. Den vackra träramen är snidad av Ola Eriksson.

THE SANCTUARY

In 1949, a first restauration of the church took place. At that time the electric ceiling lamps of brass and some of the murals were added. The painter Simon Sörman was engaged and his paintings on the walls of the sanctuary describe the affirmation and the denial of Jesus Christ.

The altar-piece was painted by Björn Ahlgrensson, one of the Racken painters. The picture shows Jesus walking to Golgatha. The painter picked his models among the artisans of the Racken Group. Portraying Jesus is Fritz Lindström the brother-in-law of Ahlgrensson. The beautiful wooden frame was carved by Ola Eriksson.

DER ALTARRAUM

1949 wurde die Kirche erstmals renoviert. Neu war die Deckenbeleuchtung aus Messing, hergestellt von den Kunstschräden Lars Holmström, C G Ericson und Stig Ericson, samt gewisse Malerarbeiter. Der Künstler Simon Sörman aus Arvika schuf die Bilder an den Chorwänden, welche die Bejahung und Verneinung Christi darstellen.

Das Altarbild wurde von dem Rackstamaler Björn Ahlgrensson gemalt. Das Bild stellt Jesu Golgatawanderung dar. Seine Modelle fand der Künstler unter den übrigen Personen der Rackenkolonie. Das Vorbild für die Jesusgestalt war sein Schwager Fritz Lindström. Der Rahmen wurde von Ola Eriksson geschnitzt.

127

Rottneros Park

Rottneros Park

Der Park in Rottneros

129

Anläggningen

Rottneros Park är värländsk kultur i ett koncentrat. Här kan besökaren njuta i en synnerligen vacker parkanläggning med otaliga blommor, enastående träd och porlande vatten. Men han har också möjlighet att beundra verk utförda av några av Nordens mest framstående skulptörer, se teaterföreställningar, lyssna på konserter och beskåda utställningar. Dessutom finns en stor mängd aktiviteter för barn.

Anläggningen påbörjades i slutet av 1930-talet. Med europeiska trädgårdar som förebild täcker den ett 40 hektar stort område och är öppen för allmänheten under hela sommaren.

Herrgården, som har rötter tillbaka till 1600-talet, har under årens lopp brunnit ned flera gånger. Dagens byggnad i nyklassicistisk stil stod färdig 1932.

132

THE GROUNDS

Rottneros park displays a variety of Swedish culture. Here the visitors can enjoy a most beautiful park with innumerable flowers, unique trees and rippling water. They can also admire works by some of the most famous Scandinavian sculptors, watch theatre performances, listen to concerts, and visit exhibitions.

The creation of the park began in the end of the 1930s and it covers an area of 100 acres. It is open to visitors all the summer.

The mansion burnt down several times and it dates back to the 17th century. The building in neo-classical style was completed in 1932.

DIE PARKANLAGE

Der Rottnerospark ist värländische Kultur im Konzentrat. Hier kann der Besucher einen schönen Park genießen mit unzähligen Blumen, seltenen Bäumen und verschiedenen Wasseranlagen. Er hat auch die Möglichkeit Skulpturen berühmter nordischer Künstler anzusehen, Theatervorstellungen zu besuchen, Konzerte zu hören und Ausstellungen zu sehen. Außerdem gibt es eine Menge Aktivitäten für Kinder.

Ende 1930 wurde mit der Anlage des Parks nach europäischem Vorbild begonnen, er ist 40 Hektar groß und für die Allgemeinheit den ganzen Sommer geöffnet.

Das Herrenhaus mit Wurzeln im 17. Jahrhundert ist während der Jahre mehrmals abgebrannt. Das jetzige Gebäude ist im neuklassischen Stil errichtet und wurde 1932 fertiggebaut.

133

Skulpturer

Hela parken är ett enda stort friluftsmuseum med verk av de främsta nordiska skulptörerna. Skulpturerna är uppställda på ett sådant sätt att man kan beundra de olika mästerverken samtidigt som man promenerar i den vackra miljön. Christian Eriksson, Carl Milles, Carl Eldh och Gustav Vigeland finns representerade i parken tillsammans med ett flertal andra konstnärer.

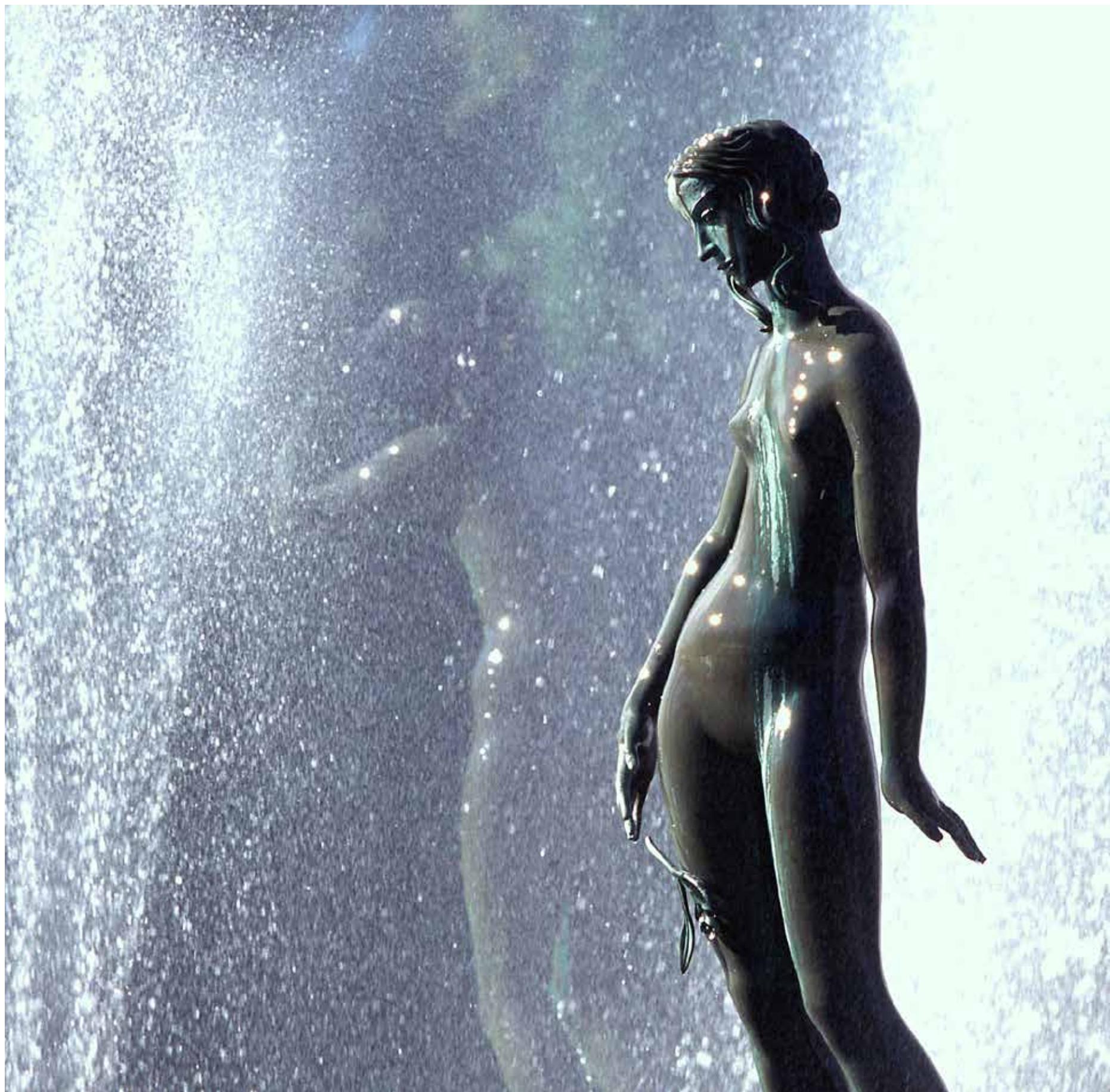
134

SCULPTURES

The whole park is an enormous outdoor museum with many works of art by some of the most famous Scandinavian sculptors. The sculptures are placed so that visitors can enjoy the masterpieces while taking a stroll in the beautiful park. Christian Eriksson, Carl Milles, Carl Eldh, and Gustav Vigeland are represented in the park together with a great number of other famous sculptors.

DIE SKULPTUREN

Der Park ist ein einziges Freilichtmuseum mit einer Menge von Werken bekannter nordischer Bildhauer. Die Meisterwerke sind so aufgestellt, dass man deren Anblick genießen und gleichzeitig einen schönen Spaziergang machen kann. Christian Eriksson, Carl Milles, Carl Eldh und Gustav Vigeland sind im Park repräsentiert zusammen mit vielen anderen großen Künstlern.

135

Astri Bergman-Taubes skulptur av Selma Lagerlöf
Selma Lagerlöf, sculpture by Astri Bergman-Taube
Die Skulptur über Selma Lagerlöf von Astri Bergman-Taube

Gösta Berling av Carl Eldh
Gösta Berling by Carl Eldh
Gösta Berling von Carl Eldh

Gösta Berling

Selma Lagerlöf är den enda vämländska författaren som har tilldelats Nobelpriset i litteratur. Hennes spännande berättelse om den avsatte prästen Gösta Berling utspelear sig i omgivningarna runt Rottneros. Rottneros herrgård, som i berättelsen heter Ekeby, är centralpunkten där majorskan regerar med fast hand och kavaljererna lever ett liv i sus och dus.

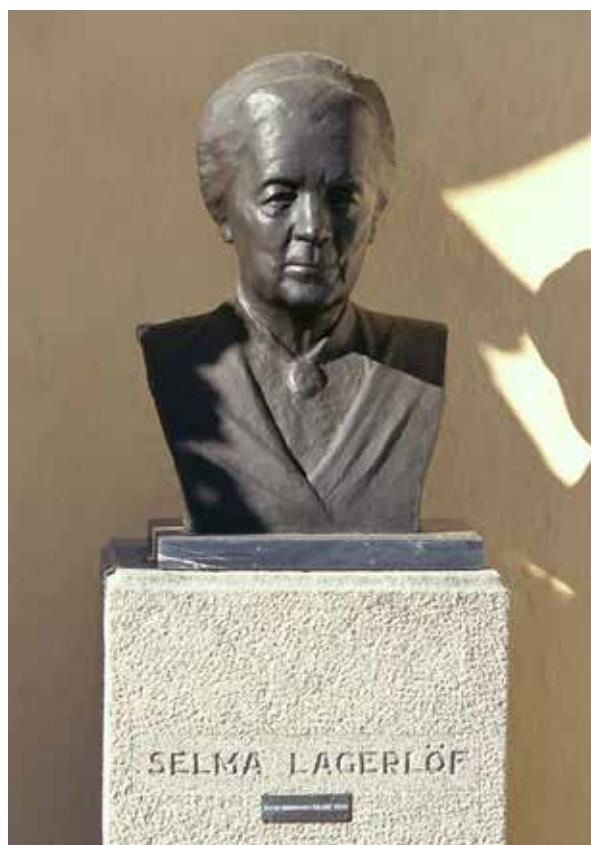
136

GÖSTA BERLING

Selma Lagerlöf is the only author from Värmland who has been awarded the Nobel Prize in literature. Her exciting story about the dismissed clergyman Gösta Berling is set in the surroundings of Rottneros. The Rottneros mansion, named Ekeby in the story, is the centre where the major's wife rules and the so-called cavaliers lead a wild life.

GÖSTA BERLING

Die einzige vämländische Schriftstellerin, die den Nobelpreis in Literatur bekommen hat, ist Selma Lagerlöf. Ihre spannende Geschichte über den abgesetzten Pastor Gösta Berling spielt sich in der Umgebung von Rottneros ab. Das Herrenhaus Rottneros, welches in der Geschichte Ekeby heißt, ist der Mittelpunkt, wo die Majorin mit fester Hand regiert und die Kavaliere in Saus und Braus leben.

Blommor

Hela sommarhalvåret kan man njuta av alla sorters blommor i parken. På våren blommar rhododendronbuskarna, på sommaren beundrar man rosor och en mängd andra vackra växter och på hösten blommar astrarna med sina intensiva kulörer.

138

FLOWERS

During the summer you can enjoy all kinds of flowers in the park. The rhododendrons bloom in the spring, in the summer roses and other beautiful flowers can be admired. And in the autumn the asters bloom.

DIE BLUMEN

Den ganzen Sommer über kann man die Blumenpracht im Park genießen. Im Frühjahr blüht der Rhododendron in vielfältigen Farben, im Sommer erfreuen die Rosen das Auge und die Astern leiten den Herbst ein.

139

 Rottneros Park har en stor avdelning bara för barn
Rottneros park has a vast area only for children
Der Rottnerospark hat ein ausgedehntes Gelände nur für die Kinder

Paradis för barn

I parken finns en vidsträckt avdelning med aktiviteter för barn. Både Nils Holgerssons fantasieggande värld och Inger och Lasse Sandbergs sagofigurer har här fått stort utrymme och äventyrsparken lockar till spännande upptäcksfärdar.

140

PARADISE FOR CHILDREN

There is a vast part of the park with activities for children. Both Nils Holgersson's world, that fires one's imagination, and the fairy tale characters of Inger and Lasse Sandberg have got a great deal of room and the adventure park tempts to exciting expeditions.

DAS KINDERPARADIES

Nils Holgerssons fantasievolle Welt samt Inger und Lasse Sandbergs Märchenfiguren haben eine große Bedeutung und der Abenteuerpark lockt zu spannenden Erlebnissen.

141

Sillegården
Konstnärscentret
The center for artists
Das Künstlerzentrum

143

Sillegårdsbrunn

I Västra Ämtervik vid Frykens västra strand fanns ett varmbadhus och en källa med hälsobringande radioaktivt vatten som under 1800-talet utnyttjades till att dricka brunn. Anläggningen inköptes 1915 av Ida och August Nilsson och verksamheten utvidgades till att även omfatta driften av ett pensionat. En restaurang och ett antal gäststugor byggdes och stället blev synnerligen populärt och mycket omskrivet för sin underbara miljö. Gäster från hela Sverige kom för att uppleva den värmländska landsbygden och för att träffa intressanta människor.

146

Ida Nilsson var född Sahlström och uppväxt i konstnärshemmet Utterbyn utan-för Torsby. Under ett antal år i Stockholm hade hon och August skapat sig en stor bekantskapskrets och många av vänerna besökte Sillegården. Även Selma Lagerlöf, som bodde på andra sidan sjön, gästade den värmländska pärlan vid flera tillfällen.

SILLEGÅRDSBRUNN

In Västra Ämtervik on the western shore of lake Fryken there were baths and a spring with health-bringing radioactive water that people came to drink during the 19th century. In 1915, Ida and August Nilsson bought the establishment and the activity was increased to a boarding house. A restaurant and some guest houses were erected and the site became very popular because of its wonderful surroundings.

Guests from all social classes from all over Sweden came in order to experience the countryside of Värmland and to meet interesting people. Ida Nilsson's maiden name was Sahlström. She grew up in the artistic home Utterbyn near Torsby. During the years in Stockholm, she and August made many friends, especially artists, and many of them went to Sillegården. Selma Lagerlöf, who lived on the other side of the lake, also visited Sillegården several times.

SILLEGÅRDSBRUNN

In Västra Ämtervik am Frykenstrand gab es im 19. Jahrhundert eine Kuranstalt mit Badehaus und einer gesundheitsfördernden radioaktiven Quelle. 1915 kauften Ida und August Nilsson die Anlage und erweiterten sie mit Pensionat, Restaurant und mehreren Gasthäusern. Gäste aller Gesellschaftsschichten kamen aus ganz Schweden um die värmeländische Landschaft zu genießen und interessante Menschen zu treffen.

Ida Nilsson, geborene Sahlström, stammt aus einer Künstlerfamilie in Utterbyn bei Torsby. Während sie und August einige Jahre in Stockholm lebten, schafften sie sich einen Freunde- und Bekanntenkreis, der später gerne Sillegården besuchte. Auch Selma Lagerlöf, die auf der östlichen Seite des Frykens wohnte, besuchte oft diese värmeländische Perle.

147

Fryksdalsmora

En av Ida Nilssons aktiviteter i Stockholm var att uppträda på Skansen med att berätta historier från Värmland. Där kallade hon sig Fryksdalsmora. Hon hade ofta en stor publik och gav senare ut sina historier i bokform i mitten av 1940-talet.

När hon återvänt till Värmland 1915 engagerade hon sig med stor energi i Sillegården. Hon ritade själv restaurangen i fornnordisk stil, där matsalen fick en takhöjd på sex meter. Väggarna målades av Idas syster konstnären Anna Sahlström och i

taket hängdes lampor smidda av Idas bror bildhuggaren Bror. Hennes omtyckta mat tillagades mestadels av råvaror från trakterna runt Västra Ämtervik.

Ännu i dag serveras ofta rätter ur den värmländska mattraditionen samtidigt som man genom att föryna menyerna bedriver ett levande kök. Sillegården har i snart hundra år varit en samlingspunkt för dem som vill ha något extra, vare sig det gäller en vardagslunch eller en festmåltid vid ett bröllop.

FRYKSDALSMORA

During her time in Stockholm, Ida Nilsson gave performances in story telling from Värmland. There she called herself Fryksdalsmora. Often there was a large audience and she even published her stories in a book.

When she returned to Värmland in 1915, she took an active part in Sillegården. She designed the restaurant in Old Norse style where the dining-hall was 6 meters high. The walls were decorated by her sister, the artist Anna Sahlström, and the lamps in the ceiling were made by Ida's brother the sculptor Bror Sahlström. Her appreciated cuisine was based on produce from the neighbouring countryside.

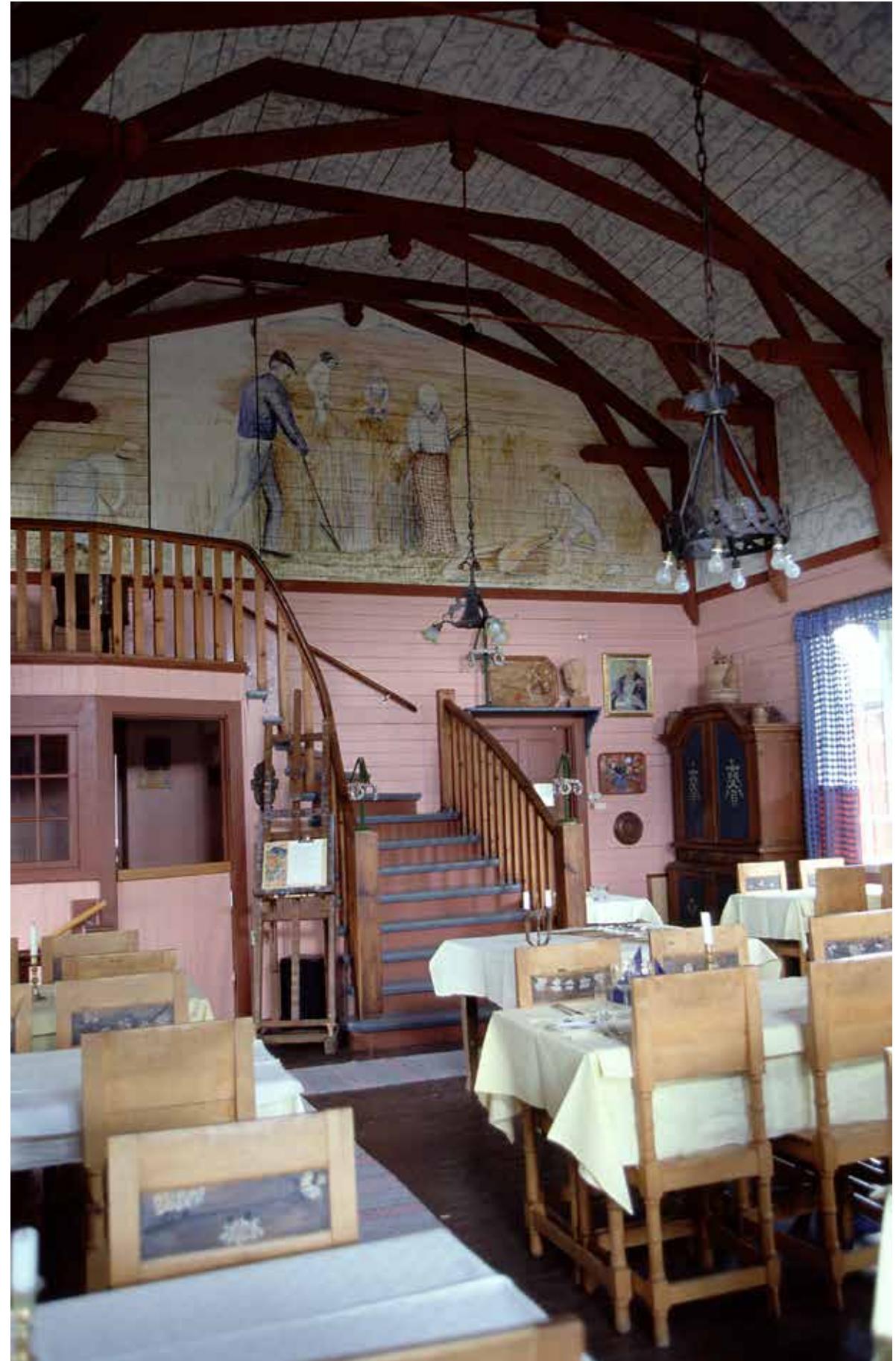
Even today dishes of traditional food are served and at the same time the menus are modernised on a regular basis. For almost one hundred years, Sillegården has been a meeting-point for those who are looking for something extra whether they want a weekday lunch or a wedding banquet.

FRYKSDALSMORA

Während ihrer Zeit in Stockholm trat Ida Nilsson öfters auf Skansen auf und erzählte Geschichten aus Värmland und nannte sich Fryksdalsmora. Sie hatte immer viele Zuhörer und in den 40er Jahren gab sie diese Geschichten in Buchform heraus.

Als sie 1915 zurück nach Värmland kam, engagierte sie sich voll am Ausbau von Sillegården. Sie entwarf selber das Restaurant im fränkischen Stil und gab dem Speisesaal eine Deckenhöhe von sechs Metern. Idas Schwester, die Künstlerin Anna Sahlström schmückte die Wände mit Malereien, und ihr Bruder, der Bildhauer Bror Sahlström, schmiedete die Deckenbeleuchtung. Idas berühmte Küche wurde aus Rohwaren der Umgebung zubereitet.

Auch heute noch werden traditionell värmländische Gerichte serviert, gleichzeitig geschieht eine Erneuerung des Angebotes. Sillegården ist seit fast 100 Jahren ein Sammelpunkt für diejenige, die etwas Besonderes suchen, ob Tageslunch oder ein festliches Hochzeitsessen.

Textilkonstnären

150

Fryksdalsmora blev i unga år intresserad av vävning och vid en utställning i Karlstad 1903 kom hennes genombrott som konstnär då hon ställde ut olika textilier och möbler. På Sillegården bedrev hon en vävverksamhet i större skala och engagerade ett flertal av ortens kvinnor i att tillverka allahanda tyger och mattor. Hon ritade själv mönstren, valde materialen och bestämde färgerna, medan hennes medhjälpare mestadels vävde. Hennes tyger beundrades vid utställningar i både Sverige och Köpenhamn, London och Chicago. I Sillegården hänger en variant av "Fryksdalsrutan".

THE TEXTILE DESIGNER

In her youth Fryksdalsmora became interested in weaving and at an exhibition in Karlstad in 1903 her breakthrough as an artist came when she displayed different textiles and furniture. At Sillegården she ran a large-scale weaving workshop and engaged several women in the neighbourhood in making fabrics and rugs. She designed, chose the material and decided the colours herself and her assistants weaved. Her fabrics were admired at exhibitions in Sweden, Copenhagen, London and Chicago.

TEXTILDESIGNER

Schon zeitig interessierte sich Fryksdalsmora für Entwurf und Design von Textilien. Mit der Ausstellung in Karlstad 1903 von Textilien und Möbeln kam ihr Durchbruch. Auf Sillegården betrieb sie eine größere Weberei und engagierte mehrere Frauen aus der Umgebung die Stoffe und Teppiche herstellten. Dafür wählte sie die Materialien, Muster und Farben. Ihre Textilien wurden auf Ausstellungen in Schweden, Kopenhagen, London und Chicago bewundert. In Sillegården hängt eine Probe ihres Musters „Fryksdalsrutan“.

151

Lövvik

År 1916 inköpte Ida och August granngården Lövvik för att ha som bostad åt sig själva. Till gården hörde några hektar åker och när August tog hand om jordbruket kunde Sillegården erbjuda sina pensionatsgäster färskt produkter från egna odlingar.

Fryksdalsmora dog den 19 april 1963. Dottern Margit och hennes man Erling Ärlingsson tog över verksamheten. Pensionatsrörelsen minskade och Sillegården blev ett mer utpräglat konstnärscentrum.

152

LÖVVIK

In 1916, Ida and August Nilsson bought the farm Lövvik in the neighbourhood to have as their private home. To the farm belonged some hectares arable land and as August took care of the agriculture they could offer fresh products from their own farm to the guests at Sillegården.

Fryksdalsmora died on the 19th of April 1963 and her daughter Margit and her husband Erling Ärlingsson took over the business. The boarding-house activity decreased and Sillegården became a more conventional centre for artists.

LÖVVIK

1916 kauften Ida und August den Nachbarhof Lövvik und zogen dort ein. Zum Hof gehörten einige Hektar Äcker die August bestellte. Bald konnte er Sillegården mit frischen Produkten versorgen.

Fryksdalsmora starb 19. April 1963, und ihre Tochter Margit mit Mann Erling Ärlingsson übernahmen Sillegården. Der Pensionatbetrieb verringerte sich und Sillegården wurde ein mehr ausgeprägtes Künstlerzentrum.

153

Sedan då...

Så småningom upphörde all verksamhet på Sillegården. Oskattbara värden i form av intressanta byggnader med oersättliga målningar på väggarna stod tomma och riskerade att gå förlorade.

Då ingrep Bengt Sahlström, tremänning till Margit Ärlingsson, och skakade liv i de insomnade kulturskatterna. Tillsammans med sin hustru Ann Katrin har han nu återskapat och vidareutvecklat Sillegården och Lövvik så att de i dag på nytt sjuder av liv. Mat serveras som förr, konstutställningar av olika slag visas för allmänheten, busslaster med turister besöker anläggningen och, framför allt, Värmland har återfått sin forna pärla vid Fryken.

154

AND THEN ...

Eventually, all activity at Sillegården came to an end. Invaluable properties and interesting buildings with irreplaceable paintings on the walls were empty and ran the risk of falling into disrepair.

Then Bengt Sahlström, a second cousin of Margit Ärlingsson, stepped in and Sillegården and Lövvik came to life again. Together with his wife Ann Katrin he has now recreated and developed Sillegården and Lövvik so that they seethe with life again. Food is being served like before, different art exhibitions are held to the public, coaches with tourists visit the establishment and above all Sillegården is again an attraction on Lake Fryken in Värmland.

UND DANN...

Allmählich hörte alle Tätigkeit auf Sillegården auf. Unschätzbare Werte in Form von interessanten Gebäuden und unersetzblichen Gemälden an den Wänden riskierten verloren zu gehen.

Da griff Bengt Sahlström, ein Vetter von Margit Ärlingsson, ein und brachte neues Leben in die eingeschlafenen Kulturschätze. Zusammen mit seiner Frau Ann Katrin hat er Sillegården und Lövvik weiterentwickelt, sodass man heute wieder gut essen und Kunstaustellungen sehen kann. Sillegården ist ein beliebtes Ausflugsziel für Touristen, und Värmland hat seine frühere Perle am Fryken zurückbekommen.

155

Utställningar

Sillegården har utvecklats till ett levande konstcentrum. Varje sommar visas ett varierat utbud av utställningar av både målningar och glas utförda av de främsta svenska konstnärerna, många med världsrykte. Här genomförs kurser i måleri ledda av kunniga lärare. Dessutom används lokalerna till konserter och utnyttjas som festlokal i samband med bröllop och andra högtider.

156

EXHIBITIONS

Sillegården has become a living art centre. Every summer there is a variety of exhibitions of paintings as well as works of glass made by the best artists in Sweden. There are classes in painting techniques led by competent teachers. Furthermore, the buildings of Sillegården are used for concerts and the assembly rooms for weddings and other celebrations.

AUSSTELLUNGEN

Sillegården hat sich zu einem lebendigen Kunstmuseum entwickelt. Jeden Sommer sind Ausstellungen von Gemälden und Glas berühmter schwedischer Künstler, viele davon weltbekannt. Hier finden Malerkurse statt, geleitet von guten Lehrern. Außerdem werden Konzerte gegeben und Feste und Hochzeiten gefeiert.

157

von Echstedtska gården

The von Echstedt manor
Der von Echstedt Hof

159

Bengt von Echstedt

I Värmland finns inga slott men däremot ett stort antal herrgårdar. Av dessa är den i Västra Smedbyn, 15 kilometer norr om Säffle, den märkligaste och den är också en av Sveriges bäst välbevarade karolinergårdar. Till sitt yttre är den en strikt utformad karolinergård, en 30 meter lång länga med fyra skorstenar.

Bengt Ekstedt var assessor vid Kungliga Myntverket. Han pensionerades vid en ålder av 35 år och flyttade till trakten där hans far var häradshövding. Kung Adolf

Fredrik adlade honom och hans nya namn blev Bengt von Echstedt. En adelsman måste ha en standsmässig bostad och under åren 1762 till 1764 uppfördes hans märkliga hus.

von Echstedt var en aktad man i bygden. Han var under en tid kyrkoföreståndare och hade flera förtroendeuppdrag. Men han hade också en annan sida...

BENGT VON ECHSTEDT

There are no castles in Värmland, but there are some manors. The most remarkable one is The von Echstedt Manor 15 kilometres north of Säffle. It is one of the best-preserved manors in Caroline style in Sweden. Its exterior is a strictly formed Caroline manor, a 30 meters long building with four chimneys.

Bengt Ekstedt was a lawyer at the Royal Swedish mint. He retired at the age of 35 and moved to this part of Värmland where his father was a district judge. King Adolf Fredrik knighted him and his new name became Bengt von Echstedt. A nobleman must have a home in accordance with his station and during the years 1763 to 1764 he built this remarkable house.

von Echstedt was a respected man in the district. For some time he was the head of the local church and he had several other commissions of trust. But he had another side too...

BENGT VON ECHSTEDT

In Värmland gibt es keine Schlösser, dafür aber eine Anzahl Herrenhäuser, von denen der in Västra Smedbyn, 15 Km nördlich von Säffle, der merkwürdigste und am besten bewahrte im Karolinerstil ist. Es ist ein strikter Bau, 30 Meter lang mit vier Schornsteinen.

Bengt Ekstedt war Assessor im Königlichen Münzwerk. Er wurde mit 35 Jahren pensioniert und zog in die Gegend, wo sein Vater Kreis- und Amtsrichter war. König Adolf Fredrik adelte ihn und sein neuer Name wurde Bengt von Echstedt. Ein Adeliger musste einen standesgemäßen Wohnsitz haben und während der Jahre 1762 bis 1764 erbaute man das merkwürdige Haus.

von Echstedt war ein geachteter Mann und hatte mehrere Vertrauensposten, unter anderem in der Kirche. Aber er hatte auch noch andere Seiten...

163

Förmaket

164

Redan i förmaket överväldigas man som besökare av de fantastiska målningarna som täcker alla väggar i huset men samtidigt kan man få en liten obehagskänsla när man befinner sig i det något dunkla rummet. Historierna om byggnaden berättar att en av gårdenas drängar är begravd under golvet i denna del av huset. Det var nämligen så att gårdenas ägare tillsammans med sin bror och en dräng sysslade med att tillverka falska mynt. När drängen hotade att avslöja verksamheten slogs han ihjäl och begravdes under golvet i förmaket. Efter detta förvandlades han till det ena av gårdenas två spöken. Det andra är en piga som av misstag slog ihjäl sin fästman.

THE DRAWING-ROOM

Already in the hall the visitor is overwhelmed by the marvellous paintings that cover all the walls in the house but at the same time there is an eerie feeling to this dark room. There is a legend that one of the owner's men was buried under the floor in this part of the house. Bengt von Echstedt, his brother and one of Bengt's men were coining counterfeit money and when the man intended to reveal the activity he was killed and buried under the floor in the hall. The man returned as one of two ghosts that haunt the manor. The other ghost is a maid who killed her fiancé by mistake.

DER VORRAUM

Schon im Vorraum wird man von den phantastischen Wandgemälden beeindruckt, doch kann man sich eines unbehaglichen Gefühls im Dunkel des Raumes nicht entziehen. Der Legende nach ist einer der Knechte des Hauses unter dem Fußboden begraben. Es war nämlich so, dass der Herr des Hauses zusammen mit seinem Bruder und einem Knecht falsche Münzen prägte. Als der Knecht drohte, die Tätigkeit zu verraten, wurde er erschlagen und unter dem Fußboden des Vorraumes begraben. Daraufhin wurde er eines der zwei Gespenster auf dem Herrensitz. Das zweite Gespenst ist eine Magd, die aus Versehen ihren Bräutigam erschlagen hatte.

VÄRMLÄNDSKA PÄRLOR VON ECHSTEDTSKA GÅRDEN

Rummen

Herrgården kan visa upp ett flertal rum, alla med fantasieggande målningar direkt på väggarna. Till vänster om entrén ligger stora salen. Här hölls gästabuden och här underhölls gästerna med musik framförd av dåtidens populära musikanter. Rums-temperaturen låg på behaglig nivå genom att man eldade i de vackra öppna spisarna eller i kakelugnarna.

En tid fanns planer på att flytta gården till Skansen i Stockholm men den fick stanna i Värmland då den inköptes av Värmlands Museum som renoverade herrgården och gjorde den tillgänglig för allmänheten.

166

THE ROOMS

The manor has several rooms whose the walls are decorated with pictures that fuel one's imagination. To the left of the entrance there is the great drawingroom where the feasts were held. The temperature was agreeable as they kept a fire going in the open fireplace.

Once there were plans to move the whole manor to Skansen in Stockholm but instead it was bought by Värmlands Museum and so remained in Värmland.

DIE RÄUME

Das Herrenhaus hat viele Räume mit phantasievollen Wandgemälden. Links vom Eingang liegt der große Saal. Hier wurden Feste gefeiert und die Gäste von populären Musikern unterhalten. Kachelofen und offene Kamine sorgten für angenehme Temperatur.

Es gab Pläne das Herrenhaus nach Skansen in Stockholm zu versetzen. Das wurde dadurch verhindert, dass Värmlands Museum das Anwesen kaufte, renovierte und somit der Allgemeinheit zugänglich machte.

167

VÄRMLÄNDSKA PÄRLOR VON ECHSTEDTSKA GÅRDEN

Målningarna

Efter att ha sett gårdenas yttre med sin strama karolinska stil blir man överraskad när man kommer in i byggnaden. Här härskar rokokon, som var modern på 1700-talet. Motiven är hämtade från bibeln och är uppbländade med herdar som vallar sina får och bilder från den klassiska grekiska perioden. Men här förekommer också burleska folkliga motiv från vardagslivet på gården.

De olika rummen har fått sina egna färgnyanser. Målningarna är troligen utförda av Hans Georg Schüffner som vid den här tiden var en känd konstnär i Värmland.

168

THE PAINTINGS

After having seen the strict Caroline exterior the visitor gets a surprise when he enters the building. Inside the Rococo style flourishes and there are pictures from the Bible and other classic motives. Each room has its own colour. The paintings were probably made by Hans Georg Schüffner, a famous painter in Värmland at that time.

DIE GEMÄLDE

Wenn man den stramen äußeren Karolinerstil gesehen hat, überrascht einen das Innere des Hauses. Hier herrscht das Rokoko, das im 18. Jahrhundert modern war. Die Gemälde sind Motive aus der Bibel, Schäfer mit ihren Herden und klassisch griechische Bilder. Auch gibt es Szenen vom Alltag auf dem Hof.

Jeder Raum hat seine eigene Farbnuance. Die Gemälde hat wahrscheinlich Hans Georg Schüffner gemalt, damals ein bekannter Künstler in Värmland.

Köket

Den viktigaste delen av byggnaden var kanske ändå köket. Förutom herrefolket själva skulle ett antal drängar och pigor ha mat och när det var fest skulle gästerna kunna njuta av de läckerheter som stod till buds. Den stora spisen dominarar i köket som är dimensionerat så att flera personer samtidigt skulle kunna arbeta med gårdenas vardagliga inomhusgöromål.

170

THE KITCHEN

The most important part of the building was the kitchen. In addition to the owners of the estate, there were several men and maids who had to be fed and at the feasts the guests would enjoy the delicacies of the house. The large stove dominates the kitchen that is dimensioned so that many persons could work in it at the same time.

DIE KÜCHE

Der wichtigste Teil des Hauses war wohl die Küche. Außer den Herrschaften selbst mussten Knechte und Mägde bekocht werden, und bei Festen sollten die Gäste gut bewirtet werden. Der große Herd dominierte in der Küche, die gleichzeitig genügend Platz für Haushaltarbeiten bot.

171

Avträdet

Mycket speciellt med von Echstedtska gården är avträdet, som är utformat som ett lusthus. Tydligen tänkte sig Bengt von Echstedt att man skulle samlas här till en trevlig stund samtidigt som man förrättade sina behov. Avträdet har sex hål för vuxna och två hål för barn. Byggnaden är försedd med en lanternin som gör utrymmet ljus och inbjudande. På målningarna runt taket kan gården ägare och hans fru beskådas tillsammans med tjänstefolket som bistår med papper.

172

THE PRIVY

A peculiarity with the von Echstedt manor is the privy that is built as a pavilion. Evidently, Bengt von Echstedt thought that people would come together here to have a nice time while relieving themselves. The privy has six seats for grown-ups and two seats for children. The building has a lantern, which makes it light and inviting. In the paintings around the ceiling you see the owner of the manor and his wife together with servants who assist them with paper.

DER ABORT

Eine spezielle Einrichtung ist der Abort in Form eines Lusthauses. Offenbar dachte Bengt von Echstedt an ein nettes Zusammensein während man seine Bedürfnisse erledigte. Der Abort hat sechs Plätze für Erwachsene und zwei für Kinder. Das Haus ist mit einer Kuppel versehen, die den Raum hell und freundlich macht. Am Deckengemälde kann man die Herrschaften zusammen mit dem Dienstfolk sehen, welches mit Papier Beistand leisten.

VÄRMLÄNDSKA PÄRLOR VON ECHSTEDTSKA GÅRDEN

Älgjakten

The elk hunting
Der Elchjagd

175

Jaktlaget samlas före soluppgången
The hunting team comes together before sunrise
Die Jagdmannschaft sammelt sich vor Sonnenaufgang

BLOODY BUT NECESSARY

Värmland is and has always been a county with vast forests. The forests have given the people timber for the making of their houses, firewood for heating and it has contributed to the production of iron. But the forests have also yielded food such as of berries and mushrooms to the inhabitants. Moreover, the animals of the forests with their meat have perhaps made it possible for people to survive in the county.

Bear, wolf, lynx, roe deer, fox and elk are some of the wild animals in Värmland. The elk is the biggest one. It can be up to two meters tall. There are so many elks in the county that it is necessary to organise hunting to keep the number of elks at a moderate level.

The tradition of elk hunting is very much alive in Värmland. It starts in the middle of October each year and many workplaces close for a while during this time. Children are free from school and people who have moved abroad even return in order to take part in the hunting.

The hunting has both an economic and a social task to fulfil. The meat, of course, is valuable and besides it is important for the hunters to meet and talk about their adventures in the forests and to remember old times.

But the hunting is not only pleasure. Being at one's stand in October means that you will be cold and get wet and to have to tug the dead animal long distances through the forest.

When the elk is shot it must be taken care of. The hunters have to take out the entrails already in the wood and prepare the animal for cutting up in the slaughtering shed when the hunting is over. This is a gory work that is preferably carried out by a professional butcher who is often part of the hunting team.

The elk hunt is at the same time a physical and mental stress, but it is necessary work and a must for the society. The elk is a danger in the traffic and a threat to the forestry as it eats the sprouts of young pine trees.

178

BLUTIG ABER NOTWENDIG

Värmland war schon immer ein waldreiches Gebiet. Der Wald hat den Menschen Bau- und Brennholz gegeben und zur Eisengewinnung beigetragen. Auch Holz- und Papierindustrie ist auf den Wald angewiesen. Pilze und Beeren gibt es reichlich. Vielleicht sind es aber die Tiere mit ihrem Fleisch gewesen, die die Menschen in der Einöde Värmlands überleben ließen.

Bär, Wolf, Luchs, Fuchs, Reh und Elch sind einige der wilden Tiere. Der Elch ist am größten, er kann bis zu 2 m hoch am Widerrist sein. Den Elch gibt es in so großen Mengen, dass jährlich organisierte Jagden stattfinden um die Anzahl zu reduzieren.

Die Elchjagd beginnt Mitte Oktober und viele Arbeitsplätze gehen auf Sparflamme weil die Mitarbeiter im Wald sind. Weggezogene Värmländer kommen zurück um ihren Platz in der Jagdsellschaft einzunehmen.

Die Jagd hat nicht nur einen ökonomischen Wert, sondern auch einen sozialen. Alte und neue Freunde tauschen ihre Jagderlebnisse aus. Menschen aus allen Gesellschaftsschichten treffen sich. Das Fleisch wird zu gleichen Teilen an Jäger und Treiber verteilt.

Aber die Jagd ist nicht nur ein Vergnügen, das Wetter kann ungemütlich sein und das erlegte Wild muss mit Körperkraft aus dem Wald gezogen werden. Nach der täglichen Jagd wird es zur Zerlegung vorbereitet.

Obwohl die Jagd anstrengend sein kann ist sie notwendig. Jährlich verursachen Elche Hunderte von Verkehrsunfällen, viele mit tödlichem Ausgang. Außerdem richten sie große Schäden in Kiefernplantagen durch Verbiss an.

Blodigt men nödvändigt

Värmland är och har alltid varit ett skogslän. Skogen har givit värmlänningen virke till hans hus, ved för uppvärmning av bostaden och den har bidragit till framställning av järn. Men den har också erbjudit länets invånare föda i form av både bär och svamp i riklig mängd. Kanske är det i alla fall skogens djur, som med sitt kött, sedan urminnes tider gjort att människor kunnat överleva i de stora ödemarker som kännetecknar Värmland.

Björn, varg, lodjur, rådjur, räv och älg är några av de djur som alla lever i vilt tillstånd i Värmland. Störst är älgen, som kan bli upp till två meter över manken. Den finns över hela länet i sådan mängd, att organiserad jakt måste utövas för att hålla antalet djur på en rimlig nivå.

Traditionen att jaga älg hålls i allra högsta grad vid liv i Värmland. Älgjakten börjar i mitten av oktober varje år och det för med sig att många arbetsplatser stängs eller åtminstone går på sparläga. Skolbarn får ledigt för att kunna delta och utflyttade värmlänningar återkommer till sina hemtrakter för att bevaka sin plats i jaktlaget.

Jakten har både en ekonomisk och en social uppgift att fylla. Köttet delas upp mellan skyttarna och drevkarlarna, vilket betyder att var och en får ett antal kilo älgkött av högsta kvalitet, som betingar en inte oansenlig summa kronor i handeln.

Nästan lika viktigt är det för jägarna att få träffas och berätta om sina bravader i skogarna och att få minnas tillsammans med gamla och nya vänner. För det är så, att det gemensamma intresset för skogen och jakten svetsar samman människor från alla delar i samhället, från kungliga familjen till ungdomar som ännu inte blivit tonåringar.

Men jakten är inte enbart ett näje. Att sitta på pass under oktober månad betyder också att frysas och att bli genomvåt och att slita ont med att dra fram ett skjutet djur till en väg. Drevkarlarnas uppgifter innebär att de skall ta sig fram i oländig terräng, många gånger både i snö och kyla.

När älgen väl är skjuten skall den tas om hand. Detta är ett blodigt hantverk, som endast kan utföras av den som har vana och kunskap för detta. I skogen, så snart som möjligt, öppnas djuret och maginnehållet tas ur. När själva jaktpasset är slut för dagen förbereds älgen för styckningsprocedturen, som äger rum när jakten är över.

Trots att jakten är både fysiskt och psykiskt påfrestande för jägaren, är det ändå ett måste för samhället. Älgen är en stor trafikfara, som varje år orsakar hundratals olyckor, många med dödlig utgång. Dessutom gör älgen stor skada på den för Värmland så viktiga skogen genom att den äter av skotten på unga gran- och tallplantor.

 Licenser och skjutprov kontrolleras
Licences and rifle training are being checked
Jagdlizenzen wird überprüft

 Passen lottas med en vanlig kortlek
The stations are decided by drawing lots
Die Standplätze werden durch ein Los entschieden

Passen lottas

Kvällen före älgjakten början samlas jaktlaget för att klara ut de lokala bestämmelser som råder för tillfället. Här går man igenom hur många djur som får skjutas och fördelningen mellan tjurar, kor och kalvar.

Skyttarna är tvungna att ha genomfört skjutprov och att kunna visa upp bevis på godkänt sådant för att få stå på pass. Under kvällen före jakten görs en minutös kontroll av att skyttarna har alla papper i ordning.

180

För att jakten skall fungera heltäckande placeras skyttarna ut så att jaktområdets älgar inte kan slinka emellan och komma över till angränsande jaktlag. Detta betyder att vissa skyttar hamnar på säkra älgstråk, medan andra får finna sig i att stå på en mer undanskymd plats. För att åstadkomma största möjliga rätvisa lottas därför de olika passen med hjälp av en vanlig kortlek. Ett rött kort betyder att man blir skytt, ett svart kort att man får gå i drevet.

THE STATIONS ARE DECIDED BY LOT

The evening before the beginning of the hunting the team comes together in order to repeat the rules. The hunting leader informs the team about how many elks they are allowed to shoot and the allocation of bulls, cows, and calves.

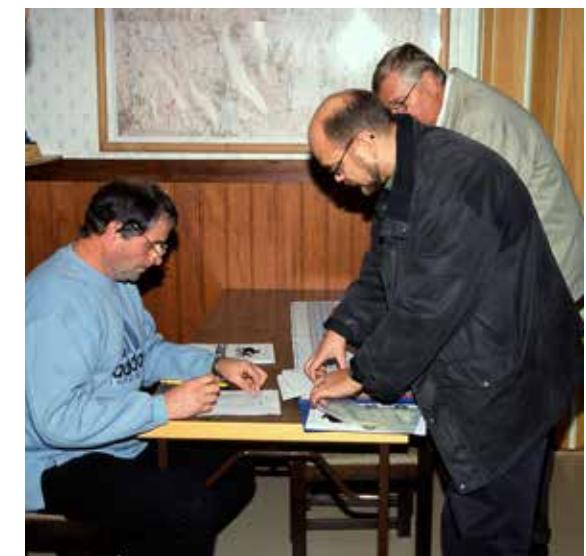
The participants must go through tests and they have to show a protocol from the test shooting. Normally it is time for one beat in the morning and one in the afternoon each day. In order to stop the elks from passing through the chain of hunters some members of the team are given a stand on good elk passages while others must stand on stations that the elks are not as likely to pass. Therefore, the stations are decided by drawing lots. A red card means that you are among the shots and a black card that you are to walk in the drive.

DIE AUSLOSUNG

Am Abend vor der Elchjagd trifft sich die Jagdgesellschaft um die örtlichen Bestimmungen durchzugehen. Hier wird besprochen wie viele Tiere geschossen werden dürfen und die Verteilung zwischen Stier, Kuh und Kalb.

Die Schützen müssen eine Jagdprobe durchgeführt haben und den gültigen Jagdschein vorweisen können. Die Plätze der Schützen werden verlost.

Normalerweise ist ein Treiben Vormittags- und eins am Nachmittag. Die Schützen sollen wmöglich so platziert sein, dass die Elche nicht in das Nachbargebiet entwischen können.

181

Älgen

Älgen, som är ett hjortdjur, är Europas största landdäggsdjur. Hanarnas ståtliga hornkrona kan nå en spänvidd på en och en halv meter. Efter parningen fälls hornen, men de växer ut på nytt efter någon månad. Boghöjden kan vara ända upp till två meter. En vuxen tjur väger mellan 300 och 500 kilo. Den lever huvudsakligen i skogstrakter, där den livnär sig på löv, bark och örter.

I hela landet uppskattas antalet älgar till cirka en halv miljon djur. Stammen skall reduceras med ungefär en fjärdedel varje år. Antalet djur, som får avskjutas, är mycket noga reglerat. Mest åtråvärd är tjurarna. De innehåller mest mat och hornen är dessutom en vacker trofé. Den som skjutit älgen får en grankvist i hatten.

182

Den som skjutit älgen får en grankvist i hatten
The one who shoots an elk gets a twig of spruce in his hat
Wer den Elch schießt, bekommt einen Fichtenzweig an den Hut gesteckt

En fullvuxen tjur kan bli två meter hög och ha en vikt på 500 kilo
A grown up bull can be as tall as two meters and weigh about 1000 pounds
Ein ausgewachsener Stier kann 2 m hoch sein und 500 Kilo wiegen

Jägaren måste ständigt vara beredd att skjuta
The hunter must always be ready to fire
Der Jäger muss immer bereit sein zu schießen

THE ELK

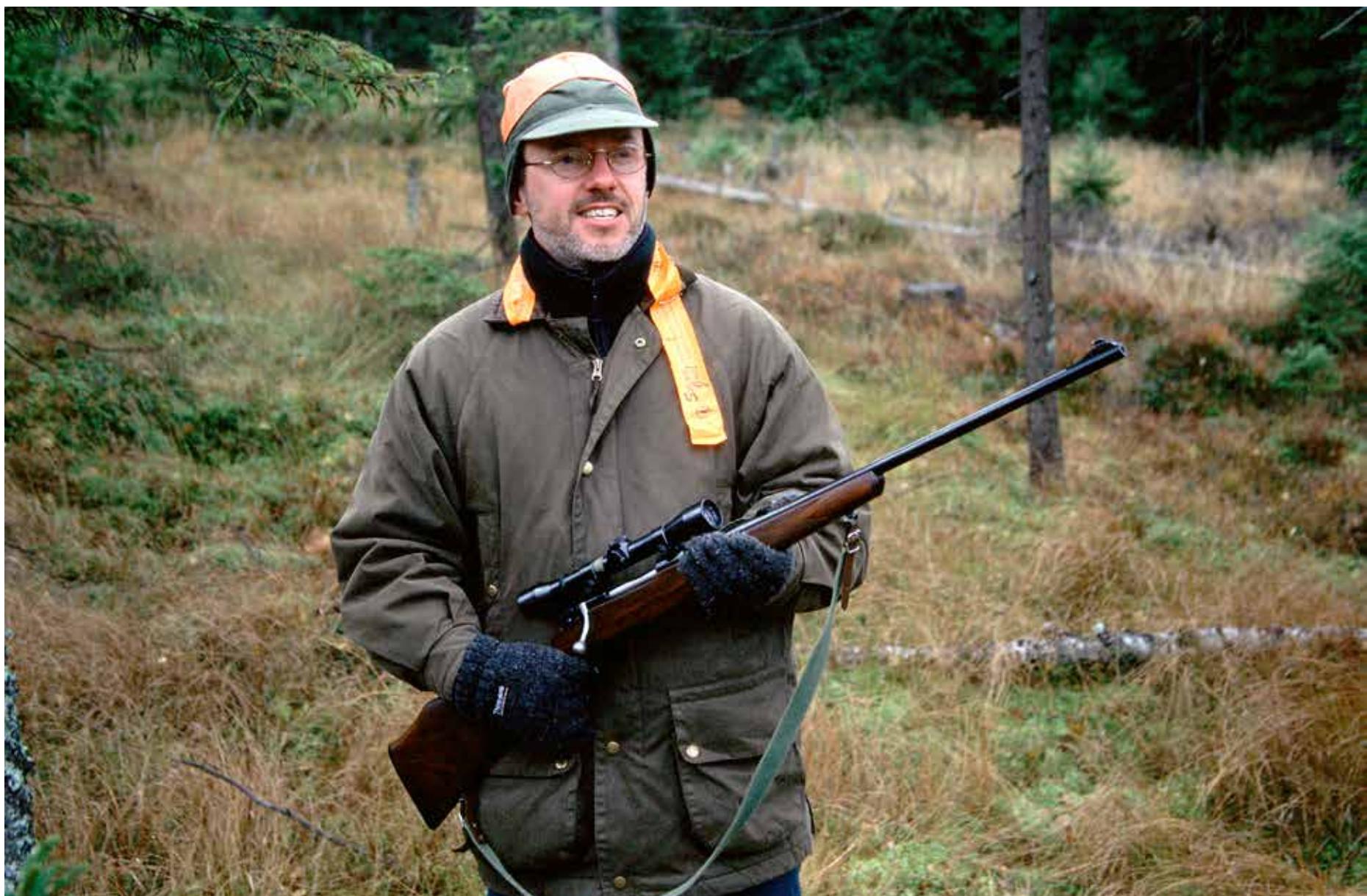
The elk, which belongs to the deer family, is the biggest mammal in Europe. The magnificent antlers of the male elk can be as wide as one and a half metres. The antlers fall off after the mating season, but a new pair of antlers will start to grow a month later. The shoulder of an elk can reach as high as two meters. The weight of a grown up bull is about 1.000 pounds. The elk eats leaves, bark, sprouts, and plants.

All over Sweden there are approximately half a million elks and the stock is reduced by one fourth each year. The number of animals to be shot is carefully stipulated. The bulls are the most desired game. Compared to the cows they yield more meat and the antlers make beautiful trophies.

DER ELCH

Der Elch gehört zur Hirschgattung und ist das größte Säugetier Europas. Die stattlichen Schaufeln der Stiere können eine Spannweite von 1,5 m erreichen. Nach der Paarung werden sie abgeworfen, wachsen aber nach einigen Monaten wieder nach. Die Schulterhöhe der Stiere kann bis zu 2 m betragen, und sein Gewicht liegt zwischen 300-500 kg. Der Elch lebt hauptsächlich in Waldgebieten und ernährt sich von Laub, Nadelbaumtrieben, Rinde und Gräsern.

Die Anzahl der Elche im ganzen Land wird auf eine halbe Million geschätzt und muss jedes Jahr um ein Viertel reduziert werden. Der Abschuss ist streng reguliert. Am meisten begehrte sind Stiere wegen der Fleischmenge und Trophäe. Der erfolgreiche Jäger bekommt einen Fichtenzweig an den Hut.

183

Urtagningen

När älgen är skjuten är det viktigt att så snart som möjligt ta ur djurets inälvor. Detta görs på den plats i skogen där älgen har fallit. Den som skjutit skall också skära upp buken, så att innanmätet kommer fram. Detta är en svår konst och för många en känslösam uppgift, som inte alla klarar av. Men det finns alltid någon i jaktlaget som är beredd att hjälpa till. Inälvorna får ligga kvar på den plats där de tagits ur. Skogens djur tar själva hand om renhållningen.

184

REMOVAL OF THE ENTRAILS

The entrails have to be removed immediately after the animal has been shot. This action takes place on the spot where the elk has fallen. The one who shoots must be prepared to open the belly. This can be a difficult task for many hunters who are too emotional, but there is always someone in the hunting team, who is ready to help him.

The entrails are left on the place. The animals of the forest will take care of the cleaning up.

What remains to do in the forest after the removal, is to drag the dead elk to a road. The animal will be transported to a slaughter shed where the last preparations before sharing the meat is to take place. It is a heavy and tough job to pull the body through thick undergrowth. Sometimes you can use a tracked vehicle or a tractor but often the only option is to drag the elk by hand.

Första ingreppet görs där älgen fallit

The first operation is performed on the spot where the elk has fallen
Der Elch wird ausgeweidet, wo er gefallen ist

Det är tungt att släpa älgen till en väg

It is heavy to haul the elk to a road
Es ist schwer, den Elch zum Weg zu schleppen

DAS AUSWEIDEN

Wenn der Elch geschossen ist, ist es wichtig, so schnell wie möglich die Eingeweide auszunehmen. Das geschieht da wo der Elch gefallen ist. Der Schütze öffnet das Tier und nimmt die Eingeweide heraus. Das ist eine schwere Kunst, die nicht jeder gefühlsmäßig beherrscht, doch helfen die Jagdfahrten gern.

Die Eingeweide bleiben an Ort und Stelle liegen und die Tiere des Waldes sorgen für die Reinhal tung.

Jetzt muss der Elch durch oft unwegsames Gelände mühsam zu einem Weg gezogen werden. Im günstigen Fall kann man dies mit Bandwagen oder Traktor machen. Ansonsten gilt Handkraft, was Schwerstarbeit bedeutet. Von dort geht es weiter zur Schlachthütte wo die letzten Vorbereitungen zur Teilung des Fleisches getroffen werden.

185

Vid brasan

Att sitta på pass är kallt. Ofta är det minusgrader och snö i luften. Men det är lika vanligt att det regnar och blåser. Några timmars stillasittande väntan på att älgen skall komma är fullt tillräckligt. Därefter behöver man både värme och mat i kroppen.

Normalt genomförs ett drev på förmiddagen och ett under eftermiddagen. Mellan de båda passen samlas jaktaget vid en öppen eld. Här kan skyttar och drevkarlar resonera om vad som hänt under föregående pass och planera den fortsatta jakten.

186

BY THE FIRE

Sitting on a station can be cold. Often it is freezing cold and snow in the air. Rain and wind is frequent. Some hours waiting for the elk to appear is enough. After that your body needs both warmth and food.

Normally there is one beat in the morning and one in the afternoon. Between the beats, the hunting team comes together by a fire. Here the members of the team can discuss what has happened and plan the following hunting.

AM FEUER

Auf dem Pass zu sitzen ist kalt. Oft sind Minusgrade und Schnee in der Luft, es kann aber auch regnen und stürmen. Nach einigen Stunden des Wartens auf den Elch braucht der Körper Wärme und Nahrung.

Nach dem ersten Treiben am Vormittag sammelt sich die Jagdgesellschaft ums Feuer. Hier sitzen Jäger und Treiber, besprechen die Erlebnisse des Vormittags und planen für das zweite Treiben.

Deltagarna

För många är älgjakten den viktigaste tilldragelsen under hela året och de mest inbitna jägarna räknar tiden före och efter älgjakten. Bilderna på motsatt sida visar några representativa deltagare som inte vill gå miste om årets största händelse. Totalt ingår ett trettiotal man och ibland även kvinnor i jaktlaget.

På den övre bilden till vänster sitter jaktledaren på pass. Han är en man som på grund av sitt förtroendeinvande sätt valts till ledare för jakten. Han är den som sammankallar till möten under året och som ger direktiv för själva jakten.

Övre bilden till höger visar nestorn i jaktlaget. Han har medverkat 69 jakter i

188

 Jaktledaren
The hunting leader
Der Jagdleiter

 Nestorn
The grand old man
Der Veteran

 En stolt medhjälpare
A proud assistant
Ein stolzer Jagdbegleiter

 Framtidens jägare
The hunter of the future
Der Jäger der Zukunft

följd. Trots sin ålder är han nästan lika lättörig som sina yngre kamrater.

Ungdomen, som ska föra traditionen vidare, representeras av pojken Erik på den nedre bilden till höger. Redan i mycket unga år får man följa med ut på jakten, för att på nära håll få uppleva hur allt går till och för att få se vilka göromål som är nödvändiga att utföra.

Även för hundarna är jakten en stor händelse och på nedre bilden till vänster vaktar en stolt fyrbent deltagare det nedlagda villebrådet.

THE PARTICIPANTS

For many people the elk hunting is the most important event of the year and the most inveterate hunters count the time before and after the hunting. The pictures on the opposite page show some of the participants who do not want miss the great event of the year.

In the top left picture you can see the man who has been voted to be the hunting leader because of his reassuring manner. He is the one who calls the members of the team to the meetings during the year and gives orders for the hunting.

The top right picture shows the grand old man of the team. He has participated in 9 hunts in a row. In spite of his high age he is as mobile agile as his young friends and his head is crystal clear.

In the bottom right picture, the boy Erik represents the young people who will continue the traditions. Already at a very young age the boys and girls participate in the hunting in order to see at close quarters what happens and what is being done during the hunting.

The hunting is a great event even for the dogs. In the bottom left picture a proud member of the team guards the game.

DIE TEILNEHMER

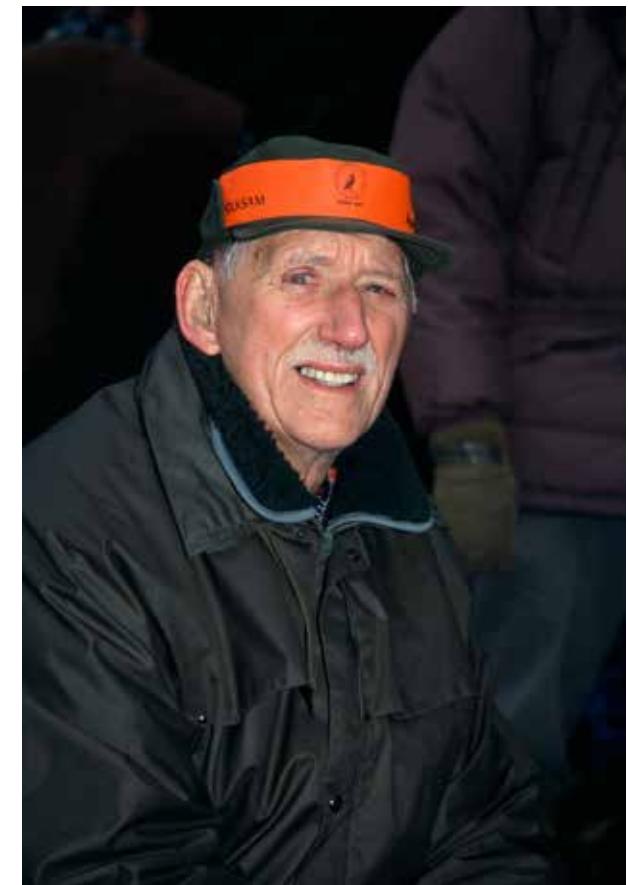
Für manche ist die Elchjagd das wichtigste Ereignis im Jahr und sie haben eine Zeitrechnung vor und nach der Elchjagd. Die Bilder auf der gegenüberliegenden Seite zeigen einige repräsentative Teilnehmer, die das größte Ereignis des Jahres nicht versäumen wollen. Die Jagdgesellschaft besteht aus ca. 30 Männern und manchmal auch Frauen.

Auf dem oberen Bild links sitzt der Jagdleiter auf seinem Pass. Er ist ein Mann, der auf Grund seiner vertrauensvollen Art zum Jagdleiter gewählt wurde, die jährlichen Zusammenkünfte leitet und die Jagd organisiert.

Das obere Bild rechts zeigt den Nestor der Jagdgesellschaft, der bei 69 Jagden hintereinander dabei war. Trotz seines Alters ist er genauso beweglich wie seine jüngeren Jagdfreunde und geistig voll auf der Höhe.

Die Jugend, die die Tradition weiterführen soll, wird durch den Jungen Erik, rechts unten auf dem Bild, repräsentiert. Schon in jungen Jahren darf man zur Jagd mitfolgen und lernt zeitig die Regeln und Aufgaben die damit verbunden sind.

Auch für die Hunde ist die Jagd ein großes Ereignis und auf dem unteren Bild links bewacht ein stolzer Vierbeiner das erlegte Wild.

189

 Köttet granskas
The meat is being inspected
Das Fleisch wird kontrolliert

 Älgen flås
The elk is flayed
Der Elch wird enthäutet

 Klövorna sågas av
The hooves are sawed off
Die Hufe werden weggesägt

 Klart för styckning
Ready to cut up
Fertig zum Stücken

Putsning

Älgjakts sista arbetsmoment är att förbereda djurkroppen för styckning. Detta görs i slaktboden, där det finns tillgång till både ljus, vatten och lyftanordningar. Fortfarande är det jaktaggets egna medlemmar som utför arbetet.

Först flås älgen. Med en kniv skär man loss huden från kroppen. Därefter granskas djurkroppen och rengörs. Det är viktigt att endast rent kött återstår. Benens nedersta del sågas av och klövorna tas bort.

Den sista åtgärden blir att hänga upp kroppen i en krok i taket. När älgjaktsveckan är slut samlas sedan hela jaktaget igen för att rättvist dela upp den gemensamma fångsten.

190

TRIMMING

The last operation is the final preparation for the meat partition. This step takes place in the slaughter shed where they have access to light, water and lifting devices. It is still the members of the hunting team that work with the meat.

The first move is to flay the elk. After that you can inspect the body and remove rests of blood and other things that remain after the work in the forest. It is important that only pure meat is left. The bottom part of the legs and the hooves are removed.

The last operation is to hang the body on a hook in the ceiling of the shed. When the week is over the team comes together to share the meat.

DIE VERARBEITUNG

Die letzte Arbeit des Tages ist die Vorbereitung zum Zerlegen des Tierkörpers. Das geschieht in der Schlachthütte, wo es Licht, Wasser und einen Flaschenzug gibt.

Zuerst wird dem Elch die Decke abgezogen, dann werden Blutreste und sonstig Unbrauchbares entfernt. Es ist wichtig, dass nur sauberes Fleisch übrig bleibt.

Zuletzt wird der Schlachtkörper an einen Haken aufgehängt. Wenn die Jagdwoche zu Ende ist, sammeln sich die Jagtteilnehmer um das Fleisch zu verteilen.

191

Travsporten

The trot racing
Das Trabrennen

193

Full fart i sista kurvan på Färjestads travbana i Karlstad
Full speed in the last bend at Färjestad hippodrome
Volle Fahrt in der letzten Kurve auf der Trabrennbahn von Färjestad in Karlstad

Vackra välträna hästar kämpar om segern
Beautiful horses fight for victory
Wohltrainierte Pferde kämpfen für den Sieg

Djupa rötter i Värmland

Travsporten utvecklades under 1800-talet i USA, Frankrike, Ryssland, Tyskland, Danmark och Sverige. I vårt land finns dess djupaste rötter i västra Värmland. År 1882 bildades Wermlands Trafvaresällskap i Arvika, vilket var det första i landet, och 1894 Karlanda ridklubb. Under 1890-talet fick sporten fastare former och travsällskap tillkom på flera platser i landet. År 1900 bildades Svenska Trafssällskapet med prins Carl som ordförande.

196

Av landets drygt trettio travbanor finns i dag fyra etablerade banor i Värmland. 1936 invigdes Färjestads travbana i Karlstad och Årjängs travbana och dessutom finns banor i Arvika och Hagfors.

DEEP ROOTS IN VÄRMLAND

Trotting developed during the 19th century in the USA, France, Russia, Germany, Denmark and Sweden.

The Swedish trotting sport has deep roots in Värmland. In 1882 Wermlands Trafvaresällskap was established in Arvika, the first one in the country. Later, during the 1890's, trotting societies were established in other parts of the country. In 1900 Svenska Trafssällskapet was set up with Prince Carl as chairman.

Four of Sweden's trotting grounds are situated in Värmland, in Karlstad, Arvika, Årjäng, and Hagfors.

TIEFE WURZELN IN VÄRMLAND

Während des 19. Jahrhundert entwickelte sich der Trabsport in den USA, Frankreich, Russland, Deutschland, Dänemark und Schweden. In unserem Lande sind dessen Wurzeln in Västvärmland. 1882 wurde „Wermlands Trafvaresällskap“ in Arvika gegründet, die erste in Schweden und 1894 folgte „Karlanda Ridklubb“. Um 1890 herum bekam der Sport festere Formen und mehrere Trabbergesellschaften wurden im Lande gegründet. Im Jahre 1900 wurde „Svenska trafsällskapet“ unter dem Vorsitz von Prinz Carl gegründet.

Von den heute 30 etablierten Trabbahnen befindet sich vier in Värmland. 1936 wurden „Färjestads Travbana“ in Karlstad und die Trabahn in Årjäng eingeweiht. Außerdem gibt es Bahnen in Arvika und Hagfors.

197

Många framgångsrika kuskar och hästar kommer från Värmland
Lots of successful drivers and horses come from Värmland
Viele erfolgreiche Kutscher und Pferde kommen aus Värmland

Hästar och kuskar

Travsporetens djupa rötter i länet har fört med sig att många av Sveriges mest framgångsrika hästar och travtränare finns och har funnits i Värmland. Erik Persson, "Karlanda-Persson", från Karlanda ägde, tränade och körde hästen Tiger Brand. Karl O Johansson, blev världsmästare med Callit. År 1994 slog hästen Copiad med Erik Berglöf i sulkyn världsrekord med tiden 1,10,7. Andra kända kuskar är Olle Goop, Göran E Johansson, K O Johansson, Peter Cederin, Folke Hjalmarsson och Uno Swed.

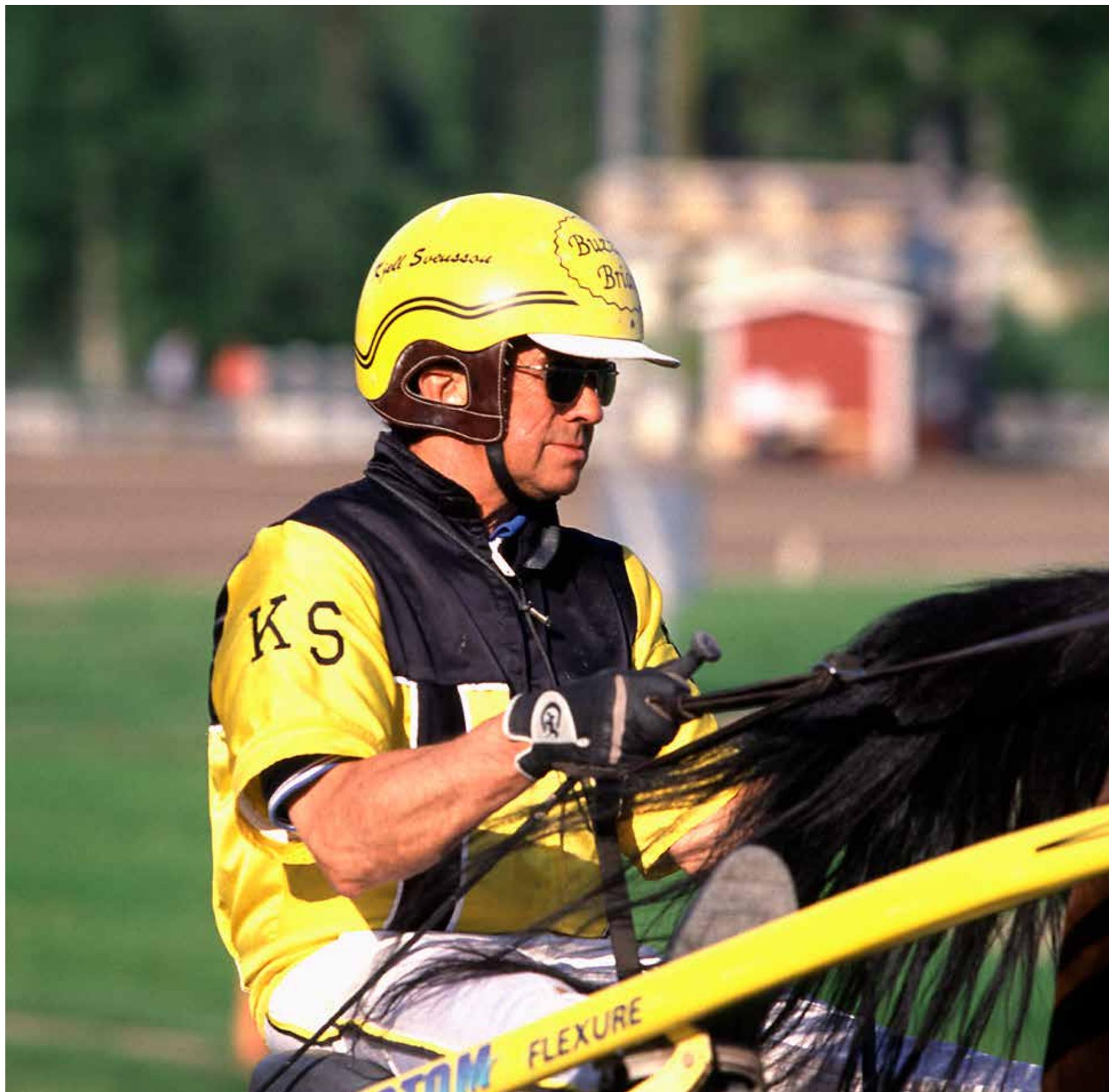
198

HORSES AND DRIVERS

The deep roots of the trotting sport in the county has meant that many of the most successful horses and trotting coaches live and have lived in Värmland. Erik Persson "Karlanda-Persson" from Karlanda was the owner of the horse Tiger Brand. Karl O Johansson was world champion with Callit. In 1994 the horse Copiad with Erik Berglöf in the sulky beat the world record with the time 1.10.7. Other famous drivers are Olle Groop, Erik Berglöf, Göran E Johansson, Peter Cederin, Folke Hjalmarsson and Uno Swed.

PFERDE UND KUTSCHER

Der zeitige Beginn des Trabsportes in Värmland hat dazu geführt, das es hier viele erfolgreiche Pferde und Trainer gibt und gab. Erik Persson, "Karlanda-Persson", aus Karlanda, besaß und trainierte das Pferd „Tiger Brand“. Karl O Johansson wurde mit „Callit“ Weltmeister. 1994 schlug das Pferd „Copiad“ mit Erik Berglöf im Sulky den Weltrekord mit der Zeit 1,10,7. Andere erfolgreiche Kutscher sind Olle Goop, Göran E Johansson, K O Johansson, Peter Cederin, Folke Hjalmarsson und Uno Swed.

 Travtränare vid Färjestads travbana
Trotting coach at the Färjestad ground
Ein Trabtrainer auf Färjestad

 Träningsanläggning utanför Karlstad
Training ground outside Karlstad
Trainingsanlage außerhalb von Karlstad

Träningsanläggningar

Traditionen att tävla i hästsport lever i Värmland. Vid en rundresa i länet är det mycket vanligt att man får se anläggningar med vita staket där tävlingshästar föds upp och tränas. Den största, som ägs och drivs av den framgångsrike travkusken Olle Goop, ligger 15 kilometer norr om Karlstad.

200

TRAINING CAMPS

The tradition to compete with horses is still alive in Värmland. There is a great number of training camps all over the county. The largest one is situated 15 kilometres north of Karlstad and belongs to the successful driver Olle Goop.

TRAININGSANLAGE

Der Pferdesport ist Tradition in Värmland. Bei einer Rundreise sieht man oft Anlagen mit ihren weißen Zäunen, wo die Pferde gezüchtet und trainiert werden. Die größte Anlage, liegt 15 Km nördlich von Karlstad und gehört dem erfolgreichen Trabkutscher Olle Goop.

Travmuseum

I västra Värmland har organiserade travtävlingar körts i över 100 år. Karlanda, Holmedal, Sillerud, Årjäng, Blomskog, Töcksmark och Västra Fågelvik är namn som är starkt förknippade med travsporten. Av landets 40 travklubbar ligger tio i västra Värmland.

Det är en självklarhet att det skall finnas ett travmuseum där intresset för sporten är så starkt. Museet i Årjäng i anslutning till travbanan är det enda i sitt slag i Europa. Det invigdes år 1997 och visar travets historia och ett mobilkonstverk bestående av berömda kuskars tävlingsdräkter. Dessutom får besökaren en lektion i hästens utveckling och anatomি och vad den har betytt för människan under årens lopp.

202

TROTTING MUSEUM

In the western parts of Värmland there have been organised trotting races for more than 100 years. Karlanda, Holmedal, Sillerud, Årjäng, Blomskog, Töcksmark and Västra Fågelvik are names that are strongly associated with the trotting sport. There are 40 trotting clubs in Sweden, ten of them are located to western Värmland.

It goes without saying that there should be a trotting museum in a district where the interest in the sport is so strong. The museum in Årjäng close to the trotting-track was inaugurated in 1997. It shows the history of trotting and you can see a mobile work of art consisting of costumes of famous racing trotters. Besides, you will get a lesson in the development and anatomy of the horse and its importance for man.

TRABRENNMUSEUM

Seit über 100 Jahren werden in Västvärmland Trabrennen abgehalten. Karlanda, Holmedal, Sillerud, Årjäng, Blomskog, Töcksmark und Västra Fågelvik sind Namen die stark mit dem Trabsport verknüpft sind. Von 40 Trabrennvereinen im Lande liegen 10 in Västvärmland.

Es ist eine Selbstverständlichkeit, dass ein Trabmuseum dort liegt, wo das Interesse am größten ist. Das Museum in Årjäng liegt an der Trabrennbahn und ist das einzige in seiner Art in Europa. Es wurde 1997 eingeweiht und zeigt die Geschichte des Pferderennens. Ein mobiles Kunstwerk bestehend aus Rennsportkleidung berühmter Kutscher ist sehenswert. Außerdem bekommt der Besucher eine Lektion in Anatomie und Entwicklung des Pferdes und was es im Laufe der Zeit für den Menschen bedeutet hat.

203

Svedjefinnarna

The burn-beating Finns

Die Schwenden-finnen

205

THE FINNISH IMMIGRATION

Until the war 1808 to 1809 between Russia and Sweden, Finland and Sweden were one nation. Consequently, it was quite natural that Finnish farmers, in particular from the county of Savolax, moved to Sweden when the forests had become scarce. The reason for the shortage of forest was that they used a very special technique called beat-burning when cultivating the land. They sowed the rye in the hot ash of burnt pine forest. They could use the same ash only once and it could yield 80 times, sometimes up to 120 times the normal harvest.

Encouraged by the Swedish king, some 10 000 Finnish farmers moved to Värmland during the period from the end of the 16th century to the middle of the 17th century. The king welcomed the Finns to the sparsely populated areas near Norway. Many of the Finns lived isolated in the deep forests and preserved their customs without being influenced by the Swedish way of living.

Due to the fact that the mining industry needed wood for heating the blast furnaces, the burn-beating was prohibited in 1639. But it was still in practice in the beginning of the 20th century. There are still cottages of the burn-beating Finns in several locations in Värmland.

208

DIE SCHWENDEN-FINNEN

Finnland und Schweden waren bis 1809 ein Land. In den tiefen Wäldern von Savolax, gelegen an der finnisch-russischen Grenze, lebten Bauern, die sich durch eine spezielle Brandrodungstechnik ernährten. Die Brandrodung erstreckte sich über vier Jahre und zwar wurde im ersten Jahr der Wald gefällt und man ließ ihn zwei Jahre trocknen. Im dritten Jahr brannte man den gefällten Wald ab und säte in die warme Asche. Im vierten Jahr wurde geerntet und danach war die Erde für weitere Saat unbrauchbar.

Der Saatroggen hatte die einmalige Eigenschaft, im günstigen Fall bis zu 120 Mal den Ertrag zu vermehren und das Dank der Einsaat in die warme Asche. Am Ende des 16. Jahrhunderts war wenig Wald zum Roden übrig. Außerdem war es durch den Krieg zwischen Schweden und Russland im Grenzgebiet unruhig. Die Bauern suchten nach neuen Rodungsgebieten und fanden diese in Mittelschweden.

Vom Ende des 16. Jahrhunderts bis Mitte des 17. Jahrhunderts sind ca. 20 000 finnische Bauern nach Schweden gezogen, davon die Hälfte nach Värmland. Ermuntert wurde die Einwanderung vom schwedischen König Karl IX, weil dadurch große unbewohnte Gebiete an der norwegischen Grenze besiedelt wurden. Den früheren Savolaxbewohnern wurden sechs Jahre Steuerfreiheit in ihrer neuen Heimat gewährt.

Ungefähr zu der Zeit begann die schwedische Eisenproduktion, besonders in den Ansiedlungsgebieten der Savolaxbauern.

1639 wurde das Brandroden verboten, doch ohne größeren Erfolg. Das Roden wurde wahrscheinlich mehr oder weniger bis ins 20. Jahrhundert fortgesetzt.

Svedjefinnarna

Svedjeråg hade den enastående egenskapen att den kunde ge 80-faldig skörd. Det talas till och med om att den vid särskilt gynnsamma tillfällen hade givit igen 120 gånger insatsen. Orsaken till denna enorma skörd var att utsädet såddes i den varma askan från bränd barrskog.

Svedjetekniken var en process, som sträckte sig över fyra år. Första året fälldes barrskogen, som därefter fick torka i två år. Under det tredje året brändes de fällda träden och sådden ägde rum. Det fjärde året skördade man och efter detta var jorden oanvändbar för ytterligare svedjebruks.

Ända fram till 1808/1809 års krig var Sverige och Finland ett land. I de djupa skogarna i landskapet Savolax, beläget i mellersta Finland mot den ryska gränsen, levde en speciell sorts bönder som livnärde sig genom att utnyttja svedjetekniken. I slutet av 1500-talet började det att bli ont om skog i deras marker. Dessutom stördes de av oroligheter i samband med det krig som pågick mellan Sverige och Ryssland. Detta

förde med sig att de ville söka sig till nya områden och då var skogarna i mellersta Sverige mycket lämpliga för fortsatt utnyttjande av deras speciella jordbruksmetoder.

Från slutet av 1500-talet till mitten av 1600-talet beräknas omkring 20 000 finländska bönder ha flyttat till Sverige. Av dessa hamnade uppskattningsvis hälften i Värmland. Migrationen uppmuntrades av den svenska kungen, Karl IX, eftersom den innebar att de stora tomma landområdena vid gränsen mot Norge blev bebodda och de tidigare Savolaxborna fick sex års skattefrihet i sin nya hemprovins.

Ungefär vid den här tiden utvecklades den svenska järnhanteringen, framför allt i de områden där svedjebönderna hade slagit sig ned. År 1639 förbjöds svedjebruket på grund av att virket behövdes som bränsle i masugnarna. Förbudet hade emellertid inte hade någon större effekt och svedjeodling lär ha förekommit i större eller mindre skala ända in på 1900-talet.

 Finnarna byggde sina bostäder på en höjd med en sjö i närheten
The Finns built their homes on a hill with a lake nearby
Die Finnen errichteten ihre Häuser auf einem Hügel mit einem See in der Nähe

Byggde på en höjd

Finnarna var noga med att välja plats där de slog sig ned. Åkrarna skulle ligga på en höjd, så att den tidiga höstfrosten inte förstörde skörden. Dessutom var det viktigt att det fanns en sjö i närheten så att man kunde fiska. Särskilt möjligheten till fiske var viktig, eftersom dåtidens jaktmetoder sällan medförde någon jaktlycka. Dåliga vapen betydde att man fick jaga ned villerbrådet i fångstgropar innan det kunde dödas.

Skogarna var före finnarnas ankomst tomma på människor, eftersom den svenska

urbefolkningen före bergsbrukets tidevarv ännu inte hade funnit något stort användningsområde för virket. Till yttermera visso var man rädd för de onda makter som man trodde höll till i de väldiga ödemarkerna.

Förhållandet mellan de infödda svenskarna och de invandrade finska bönderna var i de flesta fall ganska gott. Så länge som finnarna höll sig till skogarna krockade inte deras intressen och därmed uppstod inga allvarliga konflikter.

210

THEY BUILT ON A HILL

The Finns were very careful to choose the right place to settle down. The buildings must be situated on a hill to prevent the early autumn frost to spoil the harvest. Besides, it was important that there was a lake with fish nearby. During those days hunting consisted of chasing the animals into traps but this was an uncertain way of getting food for the family.

The forests were not inhabited when the Finns arrived. The Swedish inhabitants had not used the large supplies of wood before the mining period. Besides, they were afraid of the supernatural beings that they thought populated the vast wilderness.

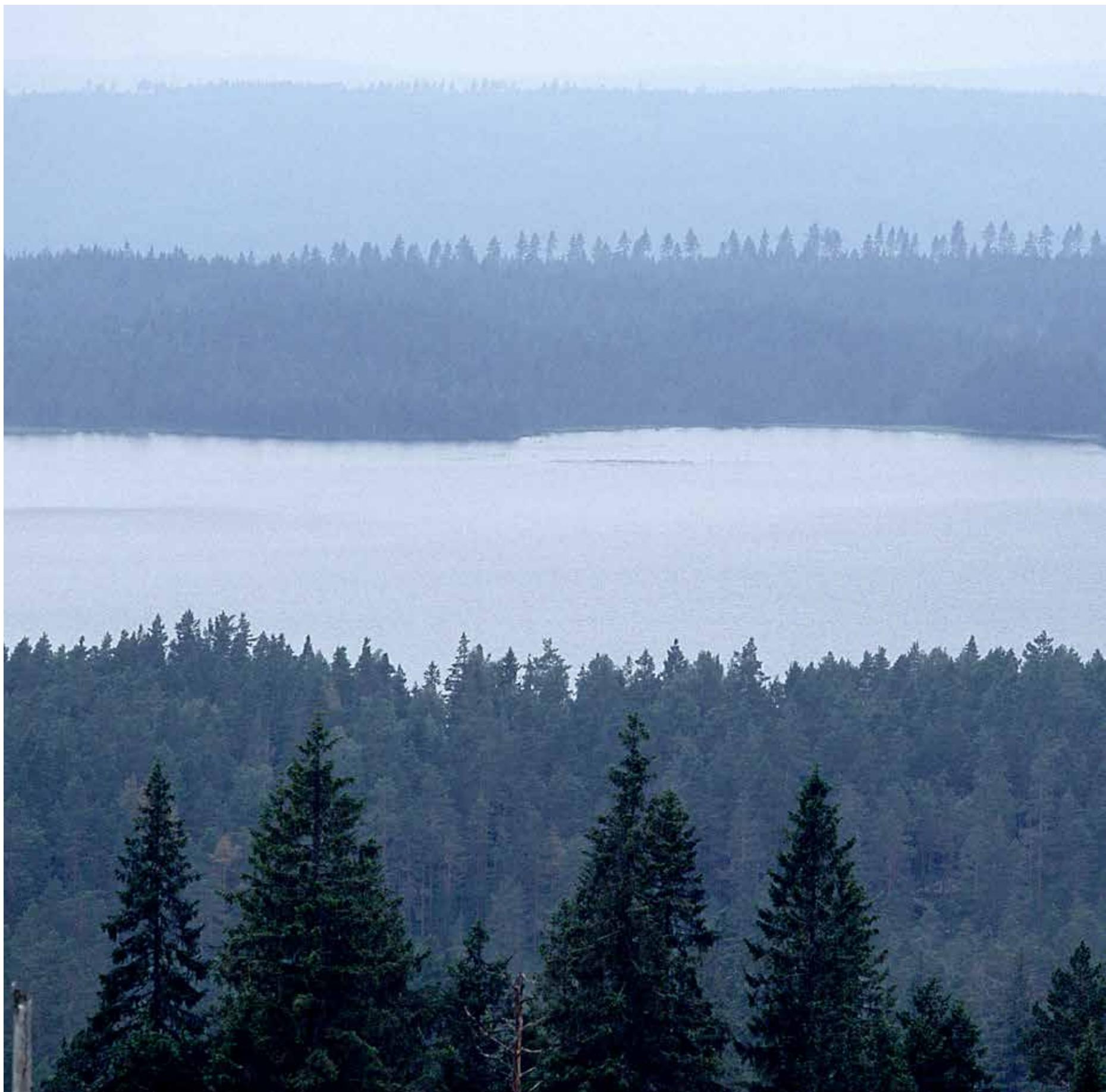
Most of the time, relations between Swedes and Finns were rather friendly. As long as the Finns stayed in the deep forests their interests did not collide and no serious conflicts arose. The Swedes and Finns had their own districts.

SIE BAUTEN AUF ANHÖHEN

Die Finnen haben das Gelände genau ausgesucht, wo sie sich niederließen. Die Gebäude sollten auf einer Anhöhe liegen, damit der frühe Herbstfrost die Ernte nicht verdarb. Ein fischreicher See sollte in der Nähe sein. Mit den damaligen Jagdmethoden hatte man selten Glück das Wild zu fangen. Man versuchte das Wild in Fanggruben zu treiben und dort zu töten.

Die Wälder waren menschenleer als die Finnen ankamen, denn die schwedische Urbevölkerung hatte damals für das Holz keine Verwendung. Außerdem hatte man Angst vor bösen Geistern in den tiefen Wäldern.

Das Verhältnis zwischen Schweden und Finnen war gut. Solange sich die Letzteren in den tiefen Wäldern hielten und die Interessen der Schweden nicht störten, kam man gut überein.

211

Rökugnen

Utmärkande för de finska svedjebönderna var rökugnen. Detta var en murad spis, som stod för uppvärmningen både i boningshuset och, inte minst, i den viktiga bastun.

Spisen upptog nästan en femtedel av rummets yta. Den hade mycket tjocka vägar och det tog lång tid att värma upp den. När den väl var uppvärmd höll den värmen på ett enastående sätt och kunde tillgodogöra sig 95 procent av vedens energi.

212

THE SMOKE OVEN

One of the most prominent features of the burn-beating Finnish farmers was the smoke oven. It was made of stone and mortar and it gave off heat to the living room as well as to the important sauna.

The oven covered almost one fifth of the room and it had very thick walls. It took some time to heat it up, but when it was warm it could hold the heat extremely well and could use 95 per cent of the energy of the firewood.

Houses with a smoke oven had no chimneys. The smoke was let out into the room, it rose to the ceiling and the thickness of the smoke layer was adjusted with a hatch. This made the timber in the walls and the roof warm and it gave the room even and healthy warmth. On top of the oven there was a space where they could dry the firewood or even sleep during extremely cold winter nights.

Husen där rökugnen fanns hade inga skorstenar. I stället släpptes röken ut i rummet och röklagrets tjocklek reglerades genom en lucka i taket. Detta betydde att virket i väggar och tak värmdes upp mer effektivt än i hus med skorsten och rökstugan fick på det sättet en jämnare och sundare värme. På spisen fanns utrymmen där man kunde torka veden och till och med sova under riktigt kalla vinternätter.

DER RAUCHOFEN

Typisch für die Finnen war der Rauchofen. Das war ein mit Steinen gemauerter Ofen, der das Wohnhaus, und nicht weniger wichtig, die Sauna wärmte.

Der Ofen deckte mindestens ein Fünftel des Raumes, hatte dicke Wände, und es dauerte lange sie zu erwärmen. Waren sie erst mal richtig warm, speicherten sie die Wärme einmalig gut. Auf diese Art wurde die Energie des Holzes bis zu 95 Prozent ausgenutzt.

Die Häuser mit Rauchofen hatten keine Schornsteine. Der Rauch ging direkt in den Raum und wärmte Decke und Wände. Den Rauch regulierte man mit einer Klappe im Dach. Auf diese Art nutzte man die Wärme besser als im Haus mit Schornstein. Die Temperatur war gleichmäßiger und gesunder. Auf dem Ofen gab es Platz zum Holz trocknen und in sehr kalten Nächten schlief man auch darauf.

213

 Uthusen byggdes en bit ifrån bostadshuset
The outhouses were built at a distance from the dwelling house
Die Nebengebäude wurden auf einem Abstand vom Wohnhaus errichtet

Uthusen

Runt bostadshuset låg gården ekonomibyggnader på behörigt avstånd så att en eventuell brand inte skulle riskera att sprida sig till andra byggnader. Ett av uthusen var smedjan där man tillverkade gården verktyg. Järnet fick man från sjöar och myrar och senare genom att man tillämpade tillmakningsprocessen.

Det kanske viktigaste uthuset var bastun som blev en samlingspunkt för hela familjen.

214

THE OUTHOUSES

The outhouses were placed at a distance from the dwelling houses for safety reasons in case of fire. One of the outhouses was the forge where the Finns made their tools for the running of the farm. They got the iron from lakes and swamps and later they used fire setting.

Maybe the sauna was the most important outhouse. It was a meeting-place for the whole family.

DIE NEBENGEBAÜDE

Um das Wohnhaus lagen auf behörigem Abstand die Nebengebäude, damit bei ev. Brand die übrigen Gebäude verschont blieben. Es gab eine Schmiede, wo Gebrauchsgegenstände hergestellt wurden. Das Eisen wurde aus dem Sumpf und vom Seeboden geholt.

Das vielleicht wichtigste Nebengebäude war die Sauna, ein Treffpunkt für die ganze Familie.

215

 Till vänster pyrola och till höger jungfru Marie nycklar
To the left pyrola and to the right virgin Mary's keys
Zur linken Pyrola und zur rechten Schlüsseln der Jungfrau Maria

 Fönster med rallarros
Window and navvy's rose
Fenster umgeben von Weidenröschen

Vegetation

216

Svedjefinnarnas jordbruksmetoder, där eld, skog och jord samspelade, utvecklade en fauna, som i viss mån skilde sig från den normala växtligheten. Elden betydde att mindre livskraftiga arter, som annars inte fått utrymme att växa fritt, nu inte konkurrierades ut av starkare sorter. Här kunde man finna både orkidéer och pyrola. Eftersom jorden var oanvändbar till svedjebruk efter ett års skörd var man tvungen att finna nya användningsområden till den svedjebrända marken. Efter några år hade denna förvandlats till åkrar och ängar. Då kunde man också hitta traditionella åkerväxter som blåklocka, prästkrage och klöver.

VEGETATION

The agricultural methods of the burn-beating Finnish farmers where fire, forest, and earth worked together developed a flora that differed from other vegetation. The fire allowed new species to grow without competition from larger plants. Here you could, for instance, find different kinds of orchids.

But as the soil was useless for burn-beating after only one harvest the Finns had to use the ground for other purposes and after a few years it turned into meadows. Today, you can find more common species like bluebells, ox-eye daisy and clover.

VEGETATION

Die Anbaumethode der Schweden-Finnen, wo Feuer, Wald und Erde zusammenspielte entwickelte sich eine Fauna, die sich von der normalen unterschied. Das Feuer ergab, dass zuvor unterdrückte Arten nicht mehr von stärkeren Sorten auskonkurriert wurden. Jetzt gab es Orchideen und Pyrola.

Da die Schwendenerde nach der ersten Ernte für weitere Aussaat unbrauchbar war, verwandelte man sie nach einigen Jahren in Äcker und Wiesen. Darauf wuchsen traditionelle Gewächse wie Glockenblumen, Margeriten und Klee.

217

Svenskstugan

Svedjeodlingstekniken var effektiv och gav goda skördar. Detta ledde i flera fall till att finnarna blev ganska förmögna och de kunde så småningom förbättra sina böningshus. Man byggde då till en del på den gamla rökstugan och kallade denna del för Svenskstugan. Det här var finrummet. Här tog man emot sina gäster. Här fanns olika prydnadsföremål. Spisen hade fått skorsten så att eventuella besökare inte skulle besväras av irriterande rök.

218

THE SWEDE-ROOM

The burn-beating technique was efficient. This fact made several Finnish farmers rather wealthy and gradually they were able to improve their houses. Then they added a new room to the old smoke house and called this part the Swede-room. This was the best room. Here they received their guests. Here they kept their finest furniture. The fireplace even had a chimney so that the visitors would not be bothered by the smoke in the room. After the extension the cottage became much more comfortable and this is why some of the burn-beating Finnish farmers could live in their old regions until the middle of the 20th century.

They usually made their equipment themselves. They were very skilled in using different materials from the forest to make fishing-nets, bowls, baskets and other equipment that was needed for the daily life on the farm.

 Svenskstugan, exteriör
The Swede-room, exterior
Der Schwedenraum außen

 Baljor som användes av finnarna
Tubs that were used by the Finns
Fässer die von den Finnen verwendet wurden

 Svenskstugan, interiör
The Swede-room, interior
Schwedenraum innen

Efter tillbyggnaden blev stugan avsevärt mycket bekvämare och detta bidrog till att man kunde bo kvar på sina gamla marker ända fram till mitten av 1900-talet.

Sina redskap tillverkade svedjefinnarna själva. De var mycket skickliga på att utnyttja skogens olika material för tillverkning av fiskenät, baljor, korgar och övriga husgeråd som behövdes för det dagliga livet på gården.

DER SCHWEDENRAUM

Die Technik der Brandrodung war effektiv und ergab gute Ernten. Das führte dazu, dass die meisten finnischen Landwirte ziemlich vermögend wurden und ihre Behausung verbessern konnten. Man baute also noch einen Raum an die alte sogenannte Rauchhütte und nannte diese „Schwedenhütte“. Das war die gute Stube wo man Gäste empfing und Kunsthandwerk hatte. Der Herd bekam einen Rauchabzug, damit keiner vom Rauch belästigt wurde.

Durch diesen Anbau wurde die Hütte viel bequemer und das trug dazu bei, dass die Schwestern-Finnen bis Mitte des 20. Jahrhunderts auf ihren Grundstücken wohnen blieben.

Die Finnen machten ihre Werkzeuge selber. Sie waren sehr geschickt Material aus der Natur für die Herstellung von Fischnetzen, Körben und Haushaltsgegenständen zu verwenden.

219

Viktigaste källor

För att få riktiga faktauppgifter har jag huvudsakligen använt mig av

De glittrande vattnens land, *Rolf Edberg*

Möt Värmland, *Mariann Sönnebo och Bertil Ludvigsson*

Konstnärsdrömmar i en värmeländsk verklighet, *Henrik Torstensson*

Alfred Nobel, *Thomas Hellberg och Lars Magnus Larsson*

Vad är finnkultur? uppsats av *Bengt Lennander*

Dessutom har vissa uppgifter, bland annat om travsporten och författarna, tagits fram på Internet.
Lokala informationstavlor och muntliga uppgifter har också tacksamt utnyttjats.

Varmt tack till Ljungföretagen
för gott samarbete

ETT PÄRLBAND MED KULTUR FRÅN VÄRMLAND

Det finns hundratals pärlor i Värmland. Här är några av de största. *Värmlands pärlor* innehåller 14 företeelser som representerar den värmländska kulturen och som vi värmlänningar är stolta över. Här finns naturligtvis de stora *författarna* och *konstnärerna* redovisade, liksom *Alfred Nobel* och *John Ericsson*. Ett kapitel handlar om *älgjakt* och ett annat tar upp *travsporten*, som har sina svenska rötter i Värmland. Dessutom visas den värmländska *naturen*, *svedjefinnarna*, *mineralriket*, *Sillegården* och ytterligare några av alla de pärlor vi värmlänningar har omkring oss.

Värmlands pärlor är en bilderbok med korta texter på, förutom svenska, även engelska och tyska. Boken är lika intressant och vacker för oss värmlänningar som för dem som besöker vårt landskap och det skall vara en glädje att kunna ge bort den som present.

VÄRMLANDS PÄRLOR – PEARLS IN VÄRMLAND

There are hundreds of pearls in Värmland. This book contains pictures and short texts in three languages about some of the greatest ones. It points at people from our county that we, who live here, are proud of, like *Alfred Nobel*, *Selma Lagerlöf* and *John Ericsson*. But *Värmlands pärlor* also shows *the nature*, *elk hunting*, *the mineral country* and some other pearls that we have around.

VÄRMLANDS PÄRLOR – PERLEN IN VÄRMLAND

Es gibt Hunderte von Perlen in Värmland. Dieses Buch enthält Abbildungen und kurze Texte in drei Sprachen über einige von den größten. Es zeigt Menschen in unserer Landschaft wie *Alfred Nobel*, *Selma Lagerlöf* und *John Ericsson*, auf welche wir, die hier leben, stolz sind. Aber *Värmlands Pärlor* zeigt auch *die Natur*, *die Elchjagd*, *das Mineralland* und einige andere Perlen, die wir um uns haben.

fbm
FÖRLAG
BERGGRÉN & MEYER-LIE
2004

ISBN 91-973720-3-X

9 789197 372039